

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЛЯСКОВИЧСКОГО ВОЛОСТНОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА

14 декабря 1920 г.

Лясковичский волостной революционный комитет, рассмотрев выборное производство по выбору сельских комитетов Лясковичской волости, постановил: утвердить сельские комитеты в следующем составе

Название комитета	Председатель	Секретарь	Член комитета
Лясковичский	Будник Софрон	Стульба Александр	Туровец Семен
Дорошевичский	Жуковец Герасим	Пинчук Павел	Пашук Иван
Голубицкий	Пашук Иван	Пашук Никифор	Литвин Дмитрий
Вышеловский	Морозько Иван	Голод Трофим	Марцинкевич Яков
Турокский	Хальчэня Иван	Пилецкий Устин	Жуковец Михаил
Рубчанский	Домасевич Федор	Занкевич Иосиф	Прикота Макарий
Снядинский	Руцкий Андрей	Шовкович Владимир	Рудкий Павел
Бринёвский	Пинчук Софрон	Шаруба Антон	Тереня Роман
Копцевичский	Жуковец Яков	Козлович Михаил	Баранич Петр
Копцевичская фабрика	Копцевский Иосиф	Новик Александр	Мялевский Николай
Бакланский	Туровец Тимофей	Авдеев Степан	Стельмашонек Иван

Председатель волревкома
Представитель Мозырского уревкома
Секретарь

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 103, оп. 1, д. 2, л. 115.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

Адгрымелі баі грамадзянскай вайны. За кароткі тэрмін валасныя рэвалюцыйныя камітэты аднавілі ў мястэчках і вёсках Петрыкаўшчыны савецкую ўладу, выканаўшы задачы, якія на іх ускладаліся. 5 студзеня 1921 г. Мазырскі павятовы ваенна-рэвалюцыйны камітэт сваім загадам скасаваў валасныя рэўкомы, часова пакінуўшы толькі некаторыя з іх, у тым ліку Петрыкаўскі. Усе справы ў валасцях былі перададзены выканаўчым камітэтам. Па просьбе Камаровіцкага валрэўкома тэрмін яго функцыянавання быў таксама падоўжаны да сярэдзіны сакавіка 1921 г.

Палітычная і эканамічная сітуацыя была вельмі складаная. Разгул бандытызму, па дарогах страшна было ісці і ехаць. У лясках хаваліся розныя ўзброеныя атрады, якія ў канцы 1920 г. папоўніліся недабітымі балахоўцамі. Узброеныя банды засылаліся таксама

з тэрыторыі Польшчы. Яны нападлі на савецкіх работнікаў і чырвонаармейцаў, рабавалі і знішчалі мірных вясковых жыхароў. 22 лютага 1921 г. быў абрабаваны жыхар в. Фаставічы Піліп Бараноўскі. Ноччу 28 лютага праз акно быў забіты грамадзянін в. Востраў Яфрэм Бубіч. 19 сакавіка трое бандытаў напалі на дом грамадзяніна в. Фаставічы Лейзера Шлепянтыха, застрэлілі яго жонку, забралі адзенне, посуд і іншыя рэчы. 20 сакавіка на дарозе Навасёлкі — Заполле стрэлам з вінтоўкі забіты фурман, жыхар в. Старыя Галоўчыцы Харытон Мухін, які вёз кантралёра млыноў. 30 сакавіка банда, што з'явілася з боку в. Грабаў, абстраляла рабочых, якія працавалі ў лесе. 1 мая каля паўсотні чалавек напалі на будынак Камаровіцкага валвыканкома, забілі старшыню выканкома Івана Каляду, знішчылі

справаводства. 21 кастрычніка ноччу бандыты зноў напалі на валвыканком, забілі двух чырвонаармейцаў і члена сельсавета, паранілі трох чалавек, разрабавалі лаўку спажывецкага таварыства. Ноччу 13 снежня быў спалены лесапільна-бандарны завод у засценку Белы Пераезд, пашкоджаны машыны...

Адна з найбольш крываваых трагедый адбылася ў Капаткевічах. 9 чэрвеня 1921 г. узброеныя бандыты — не менш 100 чалавек — уварваліся спачатку ў в. Лучыцы, забілі члена і сакратара валвыканкома, двух міліцыянераў. Затым бандыты накіраваліся ў Капаткевічы, ноччу 10 чэрвеня ўчынілі страшэнны пагром. Гэта быў небывалы па бесчалавечнасці і жорсткасці акт насілля. Забілі 120 чалавек, 35 паранілі. Асабліва здзекаваліся над яўрэямі. Газета «Большэвік» пісала: «Азвярэлыя палякі білі ўсіх, хто толькі трапілаў ім пад рукі, не шкадуючы ні жанчын, ні старых. Некаторыя яўрэйскія сем'і, напрыклад Анцулы Гінзбурга, Біняміна Шапіры, Давіда Шапіры і іншых, былі поўнасцю знішчаны. Вуліцы мястэчка завалены трупамі, заліты крывёю. Усе, хто мог, ратаваліся ўцёкамі...»

Створаная ў Мазыры павятовая камісія па барацьбе з бандытызмам прадпісвала валасным выканкомам не менш двух разоў на тыдзень інфармаваць аб стане спраў, чутках пра бандытаў. У загадзе 1 ліпеня 1921 г. адзначалася, што «кожны, хто мае якія-небудзь весткі пра банды і не паведаміць іх своєчасова ў камісію, мясцовы выканком ці савет, з'яўляецца ўкрывальнікам і па-

собнікам бандытаў і будзе прыцягнуты да суровай адказнасці». Для барацьбы з бандытамі прыцягваліся воінскія фарміраванні. Яны размяшчаліся ў Петрыкаве, затым — у Капаткевічах, Камаровічах, на ст. Пціч і Капцэвічы. Да сем'яў бандытаў прымяняліся жорсткія меры: іх маёмасць канфіскаўвалася, а самі яны высяляліся прымусова за межы Беларусі.

Сяляне нярэдка цярпелі ад пажараў. У красавіку 1921 г. згарэла 37 гаспадарак у в. Фаставічы. У пачатку лістапада пайшлі на дым 9 хат, 21 хлеў і 2 гумны ў в. Новыя Галоўчыцы. Пагарэлым патрабавалася неадкладная дапамога ў лесаматэрыялах, шкле, цвіках, а таксама ў прыладах працы — косах, сярпах, плугах, баронах і т. д. Па меры магчымасці дапамога аказвалася праз пададзел дапамогі Мазырскага павятовага выканкома. Аднак яна была вельмі пазначнай у параўнанні з той, якая патрабавалася. У дакладзе VI павятоваму з'езду саветаў 1 снежня 1921 г. адзначалася: «Насельніцтва павета, якое перажыло некалькі белагвардзейскіх акупацый і ў апошні час бандытызм, амаль усё знаходзіцца ў вялікай беднасці. Ніколі яшчэ ў практыцы сабеса не сустракалася столькі людзей, што церпяць нястачы ў выніку стыхійных і сацыяльных бедстваў. У той час, калі ў іншых пададзелах зацішыліся, у пададзеле дапамог небывалы прыток грамадзян, якія маюць патрэбу ў лесаматэрыялах, шкле, жалезе і прадуктах. Калі ўсё адпушчанае ім перавесці на кошт па рыначных цэнах, то атрымаецца вялікая сума»...

Цяжкім ярмом на плячах насельніцтва ляжала харчовая развёрстка — абавязковая здача сялянамі лішкаў сельскагаспадарчых прадуктаў дзяржаве. Гандляваць прадуктамі харчавання забаранялася. Былі абсталяваны ссыпныя пункты на станцыях Пціч і Капцэвічы, куды звозілі зерне з навакольных вёсак. Збор збожжа праводзіўся пад пільным наглядам упаўнаважаных Мазырскага павятовага выканкома, якія стваралі ўдарныя групы. Пры адмове сялян выконваць развёрстку супраць іх прымянялася ўзброеная сіла, асобныя грамадзяне і нават сельсаветы арыштоўваліся. Згодна загаду № 62 Мазырскай павятовай камісіі ад 4 сакавіка 1921 г. для забеспячэння бальніц і лазарэтаў была ўведзена развёрстка на масла і курыныя яйкі ў наступным аб'ёме: Грабаўская воласць павінна была здаць 100 пудоў масла і 3310 яек, Камаровіцкая — адпаведна 418 і 6052, Капаткевіцкая — 418 і 22 050, Ляскавіцкая — 192 і 3095, Лучыцкая — 197 і 10 490, Петрыкаўская — 100 пудоў і 10 700 штук.

У красавіку пачаліся бульбяная і малочная кампаніі. Аднак вясной 1921 г. развёрстка на асноўныя

Ярмарка ў Петрыкаве. 1925 г.

сельскую гаспадарку ў заняпад. Вясной 1921 г. не хапала насення. Мазырскі павятовы зямельны адзел накіраваў у воласць насенны матэрыял. Камаровіцкая воласць атрымала 2550 пудоў аўса, 75 пудоў ячменю, 830 пудоў проса. Большая частка збожжа была раздадзена сем'ям чырвонаармейцаў і беднякам. Былому маёнтку ў Камаровічах адпушчана 350 пудоў аўса. Але не хапала коней, валоў, у многіх гаспадарках асноўным сродкам апрацоўкі зямлі была саха.

Не пеціла хлебароба і надвор'е. 28 чэрвеня 1921 г. град пабіў на 36 дзесяцінах пасевы жыта і яравых культур ва ўрочышчах Падвезак, Паддупельскае і Пасохля, непадалёку ад в. Заполле. 30 чэрвеня ад граду пацярпелі жыхары хутароў паблізу в. Замосце Франц і Сямён Эсмантовічы, Міхаіл Трухан, Варфаламей Сініцкі, Іосіф Левановіч, Рыгор Пінкоўскі і іншыя. На нізкіх месцах пасевы часта вымакалі. Аднак у 1921 г. быў атрыманы ў цэлым неблагі ўраджай збожжа.

Каб палепшыць аддачу зямлі, выканаўчыя камітэты паставілі задачу пакончыць з цераспалосіцай і дальнезямеллем. У вёскі выязджалі прадстаўні-

кі савецкіх органаў, вялі растлумачальную работу сярод насельніцтва, арганізавалі абследаванне сялянскіх надзелаў. Лепшай формай землекарыстання ў Мазырскім павеце была прызнана пасялковая. У 1922 г. у Ляскавіцкай воласці ўтварылася 6 пасёлкаў, пад якія адвялі 689 дзесяцін зямлі на 157 сем'яў батракоў. У 1923 г. 16 зямельных суполак Петрыкаўскай воласці ўзбудзілі хадайніцтвы аб правядзенні ў іх землеўпарадкавання, 13 з якіх Мазырскім павятовым зямельным упраўленнем былі задавалены.

Да 1917 г. у Мазырскім павеце ў сярэднім на 1 сялянскі двор прыходзілася па 7 дзесяцін зямлі, на кожнага едака — па 1,1 дзесяціны. На 1 сакавіка 1924 г. на сялянскую гаспадарку прыпадала ўжо 10,5 дзесяціны, на едака — 1,9 дзесяціны. Забяспечанасць зямлёй працоўнага сялянства Петрыкаўшчыны выглядала наступным чынам: у Камаровіцкай воласці на 1 двор — 13,27 дзесяціны, на кожнага едака — 2,7 дзесяціны, у Капаткевіцкай — 6,57 і 1,7, у Лучыцкай — 8,89 і 1,63, у Ляскавіцкай — 6,9 і 1,44, у Петрыкаўскай — 11,47 і 2,21 дзесяціны.

Шмат праблем было ў жывёлагадоў-

лі. Лепшых коней пазабіралі розныя вайсковыя часці, многа кароў і свіней рэквізавалі нямецкія і польскія заваёўнікі, а таксама савецкія органы для выканання харчразвёрсткі. Звычайнай з'явай былі захворванні жывёлы, адзначалася павальнае запаленне лёгкіх буйной рагатай жывёлы, сібірская язва, кароста і афрыканскі сап у коней, рожа ў свіней. Са Слуцкага і Бабруйскага павеатаў пагражала небяспэкай чума. Тэрмінова ствараліся валасныя ветэрынарна-фельчарскія пункты і супрацьчумныя камісіі, якія рабілі ўсё неабходнае, каб не дапусціць страшную хваробу.

* * *

У 1921 г. на тэрыторыі раёна існавала пяць саўгасаў, якія былі арганізаваны на базе былых панскіх маёнткаў: «Канстанцінава» Капаткевіцкай, «Лучыцы» і «Дуброва» Лучыцкай, «Камаровічы» Камаровіцкай і «Дарашэвічы» Ляскавіцкай воласці. Гэта былі яшчэ вельмі слабыя гаспадаркі з невялікай колькасцю рабочых. У саўгасе «Лучыцы» ў 1921 г. мелася ўсяго 6 коней, налічвалася 14 рабочых, якія пасіўна адносіліся да работы. Аднак паступова гаспадарка становілася на ногі. Многае зрабіў для гэтага кіраўнік саўгаса Данецкі. У 1923 г. саўгас набыў воз, 2 плугі і 2 акучнікі, жатку, конныя граблі, сеялку, 4 пары валоў, вярнуў пазыку ў 640 пудоў збожжа. Рабочыя сабралі на саўгасных нівах 500 коп жыта, 64 капы аўса, 65 коп ячменю, 4500 пудоў бульбы, пасеялі 45 дзесяцін азіміны. За прададзенае сена гаспадарка атрымала 900 пудоў жыта.

Наладжваліся справы і ў саўгасе «Дуброва». У 1923 г. было сабрана 275 коп жыта, 108 коп аўса, 60 коп гароху, 60 коп грэчкі, 60 пудоў ячменю, 3550 пудоў бульбы, 356 пудоў канюшыны, накілі 5000 пудоў сена. Добры ўраджай даў магчымасць набыць 4 валоў і 2 коней, за якія заплацілі 678 пудоў збожжа. Рабочыя адрамантавалі малацілку, якую бясплатна давалі для

патрэб насельніцтва в. Дуброва, адрамантавалі жылля памяшканні. Восенню ўзнялі 30 дзес. зябліва, на 10 дзес. унеслі мінеральныя ўгнаенні, вывезлі 750 вазоў гною.

У саўгасе «Канстанцінава» стваралася племянная ферма, дзе ў 1922 г. знаходзілася 43 галавы буйной рагатай жывёлы. Працавалі масларобчы завод і млын, але ён абкладаўся вялікім падаткам і прыносіў значныя ўбыткі.

У пачатку 20-х гадоў у сувязі з новай эканамічнай палітыкай пачалі стварацца прасцейшыя формы сельскагаспадарчай кааперацыі. На I аб'яднаным пленарным пасяджэнні Петрыкаўскага валвыканкома са старшынямі, сакратарамі і ўпаўнаважанымі па землеўпарадкаванню 11 снежня 1923 г. гаварылася, што Петрыкаўскае сельскагаспадарчае таварыства, «церпячы на першым часе няўдачы, урэшце выйшла на шырокую дарогу дзейнасці і цяпер прыступіла да выканання сваіх абавязкаў — дапамогі сельскай гаспадарцы. Калі ў пачатку таварыства налічвала 18 членаў з капіталам 18 пудоў, то цяпер яно дайшло да 60 чалавек і аперыруе фондам у 1500 пудоў. Да вясны 1924 г. таварыства здолее забяспечыць насельніцтва воласці як сельскагаспадарчымі прыладамі, так і насеннем культурных траў»...

Пашыралася сетка спажывецкіх кааператываў. Аднак пакупная здольнасць іх была нязначная: цэны на прадметы спажывання ўстанаўліваліся вельмі высокія, а на хлеб — нізкія, сяляне вымушаны былі купляць тавары ў крэдыт. У Лучыцкі спажывецкі кааператыву ў 1923 г. уваходзіла 76 пайшчыкаў. За 10 месяцаў кааператыву прадаў тавараў на 2020 пудоў збожжа. Яму належала таксама шавецкая майстэрня. Кааператыву адпусціў 3 р. 30 к. на патрэбы асветы, дапамагаў сям'і забітага палякамі аднавяскоўца.

Узніклі першыя калгасы. У Брынеўскім сельсавеце ў 1924 г. быў арганізаваны калгас «Чырвоны сцяг». Калектыўныя гаспадаркі ледзь трымалі-

Члены ЦВК БССР. Другі злева ў другім радзе — селянін з в. Бобрык Ц. С. Цукраў

ся, настолькі яны былі слабыя.

З прамысловых прадпрыемстваў на Петрыкаўшчыне ў пачатку 20-х гадоў найбольш буйным была лесапільна-фанерная фабрыка «Звязда» на ст. Капцэвічы, дзе працавала 212 рабочых. Фабрыка мела тры аддзяленні: лесапільнае, фанернае і бандарнае. Прадукцыйнасць працы ў 1923—1924 гг. на фабрыцы ў параўнанні з 1913 г. узрасла на 22 %, зарплата кваліфікаваных рабочых узнялася на 75 %, жанчын — на 130 %, чорнарабочых — на 43 %. Прадукцыя фабрыкі ішла ў асноўным на знешні рынак. Працавалі лесапілкі таксама ў Петрыкаве і Філіпавічах.

Многія прадпрыемствы ў гады грамадзянскай вайны былі зруйнаваны. Спаленымі аказаліся лесапільна-фанерная фабрыка на ст. Пціч і лесапільна-бандарны завод у Белым Пераездзе. На многіх прадпрыемствах было выведзена са строю абсталяванне. Смоласкі-підарны завод у в. Курышчы не мог быць пушчаны — сяляне разабралі печ. У 1921 г. завод здадзены ў арэнду, для яго рамонт адпушчана цэгла.

Вынікам мінулых ваенных ліхалецтваў, галадання і антысанітарыі былі масавыя захворванні людзей на інфек-

цыйныя хваробы. Асабліва лютаваў брушны тыф. У Камаровіцкай воласці ў канцы студзеня 1921 г. на тыф хварэла 59, у лютым — 69, у сакавіку — 110, у красавіку — 59 чалавек. Неабходна было прымаць неадкладныя меры для лячэння хворых і прафілактыкі хвароб. У 1921 г. бальніца ў Петрыкаве была пашырана з 25 ложкаў да 40, адкрыта аддзяленне для парадзіх на 5 ложкаў. Меркавалася адкрыць бальніцу ў Капаткевічах на 25 ложкаў, аднак з-за адсутнасці памяшкання яна была толькі на 10 ложкаў. У 1922 г. пры бальніцах створаны інфекцыйныя (заразныя) аддзяленні, пры Петрыкаўскай — і хірургічнае.

У лячэбных установах не хапала спецыялістаў, не было лекаў. Зубаўрачэбныя амбулаторыі ў Петрыкаве і Капаткевічах адкрыліся яшчэ ў 1920 г., аднак урачоў не было. У 1922 г. павет быў разбіты на сем урачэбных участкаў, у кожным мелася бальніца. Жыхары Петрыкаўскай і Ляскавіцкай валасцей адносіліся да Петрыкаўскага ўчастка; Капаткевіцкай, Лучыцкай і Камаровіцкай — да Капаткевіцкага; Грабаўскай — да Жыткавіцкага.

У Петрыкаве існаваў інвалідны дом,

Кіраўнікі і спецыялісты суднарамонтных майстэрняў. 1927 г.

у якім знаходзілася 13 састарэлых чалавек, а таксама дзіцячы прыют, у якім у 1922 г. выхоўвалася 50 сірот.

* * *

Адной з асноўных задач, якія стаялі перад валаснымі выканаўчымі камітэтамі, была ліквідацыя непісьменнасці, арганізацыя навучання дзяцей. Зімой 1921 г. аддзелы народнай адукацыі складалі спісы непісьменных, каб у далейшым прыцягнуць іх да вучобы. Для арганізацыі навучальнага працэсу выкарыстоўваліся школы і хаты-чытальні. У Камаровіцкай воласці вясной 1921 г. працавала 6 школ і 14 хат-

С. І. Дзечка, начальнік суднарамонтных майстэрняў у 20-я гады

чытальняў.

Навучанне дзяцей і ліквідацыя непісьменнасці сярод дарослых пачыналася позняй восенню, калі завяршаліся сельскагаспадарчыя работы, і канчалася з сыходам снегу. Не хапала школьных памяшканняў, часта пад школу за невялікую плату выкарыстоўвалі сялянскія хаты. У Грабаўскай і Камаровіцкай валасцях такія школы былі ў 4 вёсках, у Капаткевіцкай — у 8, у Лучыцкай — у 3, у Ляскавіцкай — у 5, у Петрыкаўскай — у 10. Восенню 1921 г. у Петрыкаве адкрыты педагагічны тэхнікум. У кастрычніку 1922 г. устанавілася дзяржаўная школьная сетка, вясковыя суполкі павінны былі заключыць калектыўныя дагаворы з валаснымі аддзеламі народнай адукацыі. Але не ўсе вёскі заключалі дагаворы, у выніку колькасць школ і класаў-камплектаў значна скарацілася. Калі на пачатак навучальнага года ў Камаровіцкай воласці працавала 18 школ пры 23 комплектах, то пасля заключэння калектыўных дагавораў засталася толькі 10 пры 12 комплектах. У Капаткевіцкай воласці было 15 школ, у Ляскавіцкай — 12, у Петрыкаўскай — 13.

24 верасня 1923 г. у Петрыкаве была адкрыта 2-я сямігадовая школа. Пад яе аддалі былы будынак валвыканкома. З 286 вучняў у ёй вучылася 212 беларусаў, 66 яўрэяў, 5 палякаў і 3 рускіх. У мястэчку працавала таксама 1-я сямігадовая школа і савецкая яўрэйская школа. Пад яўрэйскую школу, у якую хадзіла 164 вучні, быў адрамантаваны дом, што раней займала хата-чытальня.

Вялікай радасцю для школьнікаў было атрыманне падручнікаў і школьных

пісьмовых прылад. Але іх адпускалася мала, у пачатку 1924 г. на кожную школу было выдзелена па 100 шпыткаў, 19 алоўкаў, 5 пераў, 4 чарнільныя парашкі, 2 ручкі. Гэтыя лічбы сведчаць аб суровай рэальнасці жыцця. Да добрабыту было яшчэ вельмі далёка. А ў парадку дня ўжо наспявала калектывізацыя сялянства з яе здабыткамі і яшчэ большымі стратамі...

А. В. Солахаў

Дакументы расказваюць

ИЗ ОТЧЕТОВ О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОМАРОВИЧСКОГО РЕВКОМА

Январь 1921 г.

С 16 января по 1 февраля 1921 г. задержано в лесу до 120 бандитов, добровольно явилось 4... Для лесных учреждений выделено 519 подвод на 2 месяца, для постройки в Лучицах моста по 25 под. и 50 раб. на неопределенный срок.

Заготовлено и доставлено к речным пристаням шпал 1500 шт., дров — 105 куб. саж.

Тифа брюш. — 59.

Членами комячейки велась усиленная агитация в смысле просвещения путем устройства повсеместных митингов, каковых было устроено за отчетный период 12...

февраль 1921г.

... Заболеваний тифом 69 ч.

Народ. образ. устроены избы-читальни, избраны сельсоветы по нар. обр.

4 февраля был съезд председателей всех сельсоветов по вопросу государственной разверстки и проведения продмесеца.

июнь 1921 г.

Тайное недовольствие Советской властью... по случаю летних работ по уборке сенокосов и посевов и по поводу дачи $\frac{1}{3}$ части сенокоса и посева в совхоз. Настроение населения к Сов. власти натянутое.

Было нападение бандитов в числе 7 чел. на кооперативную лавку в д. Новоселках, которая ими же ограблена. В Новоголовчицких хуторах также появились бандиты в числе 3—5 чел.

Родилось 22, умерло 27, бракосочетаний — 27, разводов — 1.

Были кражи, грабежи, убит бандитами гражд. (еврей) Мельцер около дер. Новоселок...

июль 1921 г.

Добровольно явилось бандитов 30 человек. 20 человек сданы под расписку... для направления в Житковичи в выезд. сессию, 10 человек отправлены в уездвоенкомат.

Военным частям ВЧК (выделено) 355 подвод...

Родилось 39, бракосочетаний — 8, умерло 32.

Открыта изба-читальня в д. Замостье, а всего в волости 14 изб-читален.

Грабежей — 2, краж — 3, пожаров не было, убийств не было...

ФГА Гомельской обл. в Мозыре, ф. 269, оп. 1. д. 7, лл. 37—39, 105—106, 178, 205—206.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

ПРОТОКОЛ

общего собрания граждан села Комаровичи Комаровичской приходской церкви, состоявшегося 16 июня 1922 г. под председательством г. Прокофия Мухина и секретаря г. Якова Талецкого.

Мы, граждане прихода Комаровичской церкви, собравшись на собрание по докладу церковного совета о том, что 15-го сего июня на собрании в волысполкоме предъявлено верующим циркулярного распоряжения т. прокурора по Мозырскому уезду избрать делегацию для заключения договора об изъятии в аренду нашей приходской церкви

Постановили: По обсуждению между собою считаем для себя подобное явление крайне обидным и непосильным, считая великим позором пред всем христианским миром и грехом от церкви отказываться, так как церковь наша сооружена и поддерживалась верующими нашими праотцами, и нашими отцами, и нами самими, а потому постановили от церкви не отказываться, и считаем наши внутренние религиозные чувства неотъемлемыми, что же касается взять церковь в аренду, считаем для себя позором и от арендной сделки отказываемся, и если это властям желательно закрыть церковь, то мы оспаривать бессильны и будем исполнять свои обряды под открытым небом.

Предсоборания *Прокофий Мухин*
Т. предсоборания *Иван Иваненко*
Секретарь *Яков Талецкий*

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 269, оп. 1, д. 12, л. 157.

СПИСОК РАБОЧИХ И СЛУЖАЩИХ СОВХОЗА «КОМАРОВИЧИ» С УКАЗАНИЕМ ИХ ДОЛЖНОСТЕЙ И МЕСЯЧНЫХ ОКЛАДОВ (1922 г.)

Имя, отчество и фамилия	Занимаемая должность	Месячный оклад в ржаных единицах	Имя, отчество и фамилия	Занимаемая должность	Месячный оклад в ржаных единицах
Адам П. Насукович	Рабочий	5 п. 20 ф. ржи	Петр В. Моргун	Ночной сторож	5 п. 20 ф.
Максим И. Куприянович	То же	»	Роман Шаблович	Пастух	5 п. 20 ф.
Сергей М. Трофимов	»	»	Платон М. Мацкевич	Плотник	7 пуд.
Платон П. Бренчак	»	»	Иван С. Арбуз	Рабочий	5 п. 20 ф.
Иван Ивашкевич	»	»	Мария В. Добралет	Рабочая	4 п. 20 ф.
Тимофей Бер.	Предрабочком	6 пуд.	Григорий А. Логойко	Конторщик	6 пуд.
Федор Максимович	Рабочий	5 п. 20 ф.	Николай К. Леонов	Управляющий	4 п. 20 ф.
Антон Рутковский	То же	»	Сергей Н. Андрущенко	Пом. управляющего	6 пуд.

Управляющий совхоза
Конторщик

ФГА Гомельской обл. в Мозыре, ф. 269, оп. 1, с. 14, л. 95.

ИЗ ОТЧЕТОВ ОТДЕЛА НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВОЛОСТИ [1922 г.]

До 1 октября существовало 18 школ при 23 комплектах; за прошлый учебный год из них работало 16, не работало 2 — Фастовичская и Клясовская. Школьных работников в школах 20 человек. С 15 мая 5 работников уволено по их неработоспособности и за политическую неблагонадежность.

Учащихся ... за прошлый учебный год посещало 618 человек.

Для поддержания школ, ввиду бедности государства, в прошлом учебном году волостным съездом советов 16 ноября 1921 г. принято школьное самообложение продуктами в следующем количестве: ржи — 795 пудов, крупы — 92 п. 16 ф., картофеля — 516 пуд., жиров — 61 пуд... Поступило 646,5 пуд. ржи, 189 картофеля, 60,2 круп, 21 ³/₄ жира...

На выдачу пайков школьным работникам и сторожам с 1 ноября 1921 г. по 1 сентября 1922 г. израсходовано: ржи — 399 пуд., картофеля — 189,24, крупы — 54 п. 22 ф., жиров — 22 п. 34 ф., но так как жиров

поступило 21 п., из них 21 ф. постного масла испортилось, то 1 п. 34 ф. жиров заменено рожью по 10 ф. за 1 ф. жира, для чего потребовалось ржи 18,2 п.

На выдачу жалованья школьным работникам с 1 апреля по 1 июля израсходовано ржи 94 п. 6 фунтов... На выдачу суточных школьным работникам, которые ехали на курсы в Мозырь, израсходовано 4 пуда ржи.

С 1 октября ввиду того, что население неохотно идет навстречу школам, ... решено установить твердую школьную государственную сеть и часть школ сократить или отнести на полное содержание самого населения, вследствие чего в волости остались перезаключенными в государственную сеть 12 школ при 14 комплектах. Заключили с отделом народного образования коллективные договора 10, а остальные сельсоветы отказались пойти навстречу школе, пришлось их закрыть.

Завед. культ.-просветит. делами

Д. Коновальчик

ЗАЯВЛЕНИЕ гр. д. ЛЯСКОВИЧИ Ф. И. КУДРА В ЛЯСКОВИЧСКУЮ ВОЛОСТНУЮ ИЗБИРАТЕЛЬНУЮ КОМИССИЮ

Лясковичский сельский совет, составляя списки лиц, имеющих право голоса на выборах в советы, внес меня в список лиц, не имеющих права голоса на выборах, за то, что я служил в 1914 г. в полиции. В полицию я поступил не для того, чтобы защищать царский строй, а для того, чтобы не участвовать в империалистической войне, зная, что в империалистической войне напрасно льется кровь трудящихся. После свержения царского строя я служил в рядах армии, откуда возвратился по демобилизации домой. Возвратясь домой, я все время нахожусь на трудовой норме земли и чужого труда не эксплуатирую, а живу на средства, добываемые своим трудом, а посему прошу избирательную комиссию восстановить меня в правах. Если волостная комиссия не может восстановить меня в правах, то ходатайствовать перед высшим органом о восстановлении меня в правах, причем я обязуюсь выполнять все требования и распоряжения Соввласти в духе программы законов Соввласти.

Просит Феодосий Кудра.
3 ноября 1922 г.

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 103, оп. 1, д. 8, л. 87.

ПОСТУПЛЕНИЕ РАЗНЫХ ВИДОВ НАЛОГА ПО м. ПЕТРИКОВ И ВОЛОСТИ ЗА ВРЕМЯ С 1 ДЕКАБРЯ 1922 ГОДА ПО 1 ОКТЯБРЯ 1923 г.

Общегражданского налога	18 452 р. 50 к.	Подходного налога	11 431 р. 39 к.
Трудгужналога	174 818 р. 91 к.	Взыскано ВИКом страховки	3653 р. 67 к.
Налога со строений	6685 р. 30 к.	Разных неокладных сборов	4906 р. 87 к.
Квартирного налога	1079 р. 16 к.	Взыскано штрафов	8755 р. 30 к.
Налога с животных	11 028 р. 31 к.	За регистрацию домов	
Уравнительного сбора	87 018 р. 39 к.	в м. Петрикове	38 944 р.
Доплата к патентам	1575 р.	Гербового	9165 р.
Подворного налога	16 616 р. 47 к.	Всего взыскано	394 209 р. 27 к.

13 октября 1923 г.

...Сообщаю, что организована 2-я Петриковская семилетка. Классные занятия начались с 24 сентября в следующем составе:

подготовительная группа — 84 чел.

1-й класс — 44 чел.

2-й класс — 40 чел.

3-й класс — 40 чел.

4-й класс — 28 чел.

5-й класс — 28 чел.

6-й класс — 24 чел.

Преподаватели: Слижевич П. Л. (зав. школой), Горошко-Былинский И. И. (зам. зав. школой), Горошко Ф. И. (секретарь совета и деловод), Стороженко Н. М. (не явилась), Слижевич М. В. (1-я подготовительная группа), Кебец А. О. (2-я подготовительная группа), Король Е. М. (1-я группа), Горошко-Былинская А. М. (2-я группа).

Произведен ремонт: починено 77 скамеек, вставлено 25 стекол, прорублено 3 окна, побелены оба здания...

Зав. школой

Делопроизводитель

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 221, оп. 1, д. 1, л. 133; ф. 269, оп. 1, д. 14, лл. 80—81.

СПИСОК СЛУЖАЩИХ ПЕТРИКОВСКОЙ СОВЕТСКОЙ БОЛЬНИЦЫ НА 1923 г.

1. Рутковский М. А.	ставрач	5. Ясемчик С. Л.	брат милосердия
2. Калманович С. Л.	врач	6. Семенова В. И.	сестра милосердия
3. Вавуло И. Н.	лекпом	7. Андрусевич Д. С.	сестра милосердия
4. Рудько Т. А.	акушерка	8. Красильщик М. В.	зубврач

О численности работников Петриковской больницы на 1923 г.

Петриковская больница на 40 коек, зав. больницей — 1, врачей — 2, зубврачей — 1, лекпомов — 2, акушеров — 1, среднего персонала — 3, завхоз — 1, кухарок — 1, прачек — 1, сторож — 1.

ИЗ ПРОТОКОЛА СЪЕЗДА МЕДИЦИНСКИХ РАБОТНИКОВ МОЗЫРСКОГО ОКРУТА (29—31 АВГУСТА 1924 г.)

Доклад Петриковского врачебного участка (доктор Калманович)

С 1.1.23 г. по 1.8.24 г. принято амбулаторных больных (кроме фельдшерских пунктов) 3702, стационарных больных 563. Отпущено рецептов 3346. Продовольствием, медикаментами и перевязочным материалом участок снабжается удовлетворительно. Взаимоотношения с местной администрацией удовлетворительные. Связь с фельдшерскими пунктами носит чисто случайный характер, так как средствами передвижения участок не располагает. Очень развито знахарство, особенно в лечении малярии. По санпросветительной работе были прочитаны лекции и проведены собеседования на разные темы. Имеется сантюрка, которая ведет наблюдение за санитарным состоянием дворов и улиц...

Зубоврачебная помощь оказывается в амбулатории, где имеется зубохирургический кабинет.

...Считать возможным на 1925 г. установить следующую сеть лечебных учреждений по Петриковскому району:

1. Больница на 50 коек, в том числе родприют на 10 коек.
2. Амбулатория с зубным кабинетом.
3. Консультация.
4. Врачебный пункт при ст. Копцевичи.
5. Фельдшерский пункт в Бабуничах.
6. —» в Лясковичах.
7. —» в Грабове.
8. —» в Снядине.
9. Врачебный пункт в Комаровичах.

Сеть лечебных учреждений по Копаткевичскому району:

1. Больница на 15 коек.
2. Амбулатория.
3. Фельдшерский пункт в Птичи.
4. —» в Новоселках.
5. —» в Лучицах.

ПРОТОКОЛ ЗАСЕДАНИЯ ПЕТРИКОВСКОГО ПОКАЗАТЕЛЬНОГО РИКа ОТ 24.10.24 г.

О состоянии Советской больницы

Тов. Рудковский (зав. Советской больницей) указал, что больница открыта еще в 1914 г. Это здание бывшего военного склада, состоящее из 3 зданий: одно — заразный барак, второе — сторожка, третье — каменное здание, непригодно к употреблению. Все здания требуют ремонта, ограды нет. Постоянных больных на 66 коек, налицо всего 30 коек. Технического персонала 22 чел., 3 врача, 2 фельдшера и низший персонал. Амбулаторная работа в упадке, в год посещает до 5000 чел. Из них прошло 980 застрахованных и 438 различных.

Инвентарь можно отнести к третьей категории, хозяйственный инвентарь в большинстве отсутствует: нет посуды, белья. Кровати некомплектные, разношенные. Снабжение лекарствами случайное. С перевязочным материалом дело обстоит очень плохо. Суточное довольствие больных составляет 9—10 коп. на

больного, часто больные остаются без питания. При переходе больницы на местные средства трудно надеяться на улучшение, так как еще много больных поступает из других районов...

Социальных болезней из всех больных составляет 15 %, туберкулезных, венерич. очень мало — 2—3 %.

...Произведен капитальный ремонт Петриковской больницы.

С июня 1925 г. организован прививочный пункт в г. Петрикове и укушенные в г. Минск. не направляются, прививки производятся на месте... Открыта районная врачебно-контрольная комиссия.

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 60, оп. 1, д. 15, 28.

ВЫПИСКА ИЗ ЗАСЕДАНИЯ МЕСТКОМА СОЮЗА «МЕДСАНТРУД» ПЕТРИКОВСКОГО РАЙОНА

23 апреля 1927 г.

...Деятельность больницы за март выразилась в следующем: состояло 34 чел., прибыло, выписалось 87, умерло 9 и осталось на 1 апреля 36 чел.

Выездов сделано врачами: 3 выезда, на что потрачено 42 часа; фельдшерами 2 выезда — 24 часа.

МК находит настоящим вопросом врача М. А. Рутковского о его работе как специалиста высшей квалификации с хирургическим уклоном и гинекологическо-оперативным, обслуживающего не только Петриковский район, а и близлежащие районы, которых 4... разгрузить его от мелкой повседневной работы и оставить как хирурга для операций и общего наблюдения...

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 115, оп. 1, д. 39, л. 174.

За архіўным радком

14 лістапада 1923 г. адбыўся VIII з'езд саветаў Петрыкаўскай воласці. Петрыкаўшчына аднаўлялася пасля вихуры грамадзянскай вайны. Працоўныя шчыра верылі, што толькі савецкая ўлада прывядзе іх да лепшага, шчаслівага жыцця...

З'езд пачаў сваю работу з адпраўкі тэлеграмы У. І. Леніну з пажаданнямі хутчэйшага выздараўлення і вяртання да работы.

У справаздачным дакладзе валаснога выканкома адзначалася, што ў склад воласці ўваходзіць 110 населеных пунктаў, у тым ліку 80 хутароў, у якіх налічвалася 3950 сялянскіх гаспадарак. На іх долю прыходзілася 4470 дзесяцін ворыва і 4963 дзесяціны сенакосаў. Беззямельныя і малазямельныя сяляне атрымалі з фонду непрацоўнага карыстання, г. зн. былой памешчыцкай і царкоўнай зямлі, 1453 дзесяціны ворыва і 3374 — сенакосаў, але ўсё роўна яе не хапала, асабліва ворнай. Становішча ўскладнялася тым, што сялянскія надзелы знаходзіліся далёка і былі разбіты на мноства ўчасткаў цэраспалоснага карыстання. Многія надзелы былі

настолькі вузкімі, што міжвольна парушаліся межы суседзяў, гэта нярэдка выклікала сваркі.

Патрабавалася новае землеўпарадкаванне. Мясцовыя партыйныя і савецкія органы праводзілі растлумачальную работу сярод сялянства з мэтай ліквідацыі дальнезямелля і цэраспалосіцы. На з'ездзе адзначалася, што 16 зямельных таварыстваў воласці пачалі хадаініцтва аб правядзенні ў іх землеўпарадкавання. З'езд прыняў рашэнне пайскарыць гэтую работу, прызнаўшы найбольш мэтазгоднай формай землекарыстання пасялковую. Супраціўляліся гэтаму больш заможныя сяляне, таму што іх хутары мелі суцэльныя зямельныя масівы, а пасялковае землекарыстанне закранала іх інтарэсы.

З'езд адзначыў, што да 1923 г. сельская гаспадарка ў воласці ўзнялася, аднак працягвала заставацца адсталай і малапрадуктыўнай. Сяляне-ўласнікі вялі гаспадарку дзедаўскім спосабам, зямля апрацоўвалася прымітыўнымі прыладамі працы. У воласці функцыянавалі прасцейшыя формы селькааперацыі: сельскагаспадарчае і крэдытнае таварыствы, якія дапамагалі працоўным сялянам у набыві сельгасінвентару,

гатунковага насення, цяглавай сілы і г. д., ахоўвалі працаўнікоў сяла ад кулацкай кабалы. Вялікую дапамогу сялянскай беднаце аказаў камітэт сялянскай грамадскай узаемадапамогі.

Спажывецкая кааперацыя праз сетку магазінаў у вёсках забяспечвала насельніцтва прадметамі першай неабходнасці, выціскаючы ўласніка са сферы гандлю.

З'езд удзяліў многа ўвагі рабоце ўстаноў культуры і аховы здароўя. У воласці налічвалася 13 школ, з іх дзве сямігодкі ў мястэчку Петрыкаў. Акрамя іх былі яшчэ школы дагаворныя, яны ўтрымліваліся на сродкі насельніцтва. Усе сельскія школы былі пачатковымі. Многія з іх не мелі ўласных памяшканняў і цясніліся ў сялянскіх хатках. Не хапала падручнікаў, наглядных дапаможнікаў. Валасны вы-

канком правёў рамонт школ і школьнага інвентару, забяспечыў палівам... Вялікая работа вялася па ліквідацыі непісьменнасці сярод дарослага насельніцтва, асабліва моладзі. «З гэтай мэтай, — адзначалася ў справаздачным дакладзе, — валасны выканком закупіў на тры чырвонцы газы, якая была раздзелена паміж школамі з разліку па паўфунта ў дзень...»

У валасным цэнтры былі клуб і хатачытальня. Добраўпарадкаўвалася мястэчка Петрыкаў. Адрамантаваны многія грамадскія дамы, драўляныя тратуары, выкапаны новыя калодзежы. Новая, свежая плынь улівалася паўсюдна ў жыццё...

Працоўныя Петрыкаўшчыны адклікаліся на ўсе грамадскія кампаніі. У фонд Таварыства сяброў паветранага флоту сабрана 52 пуды хлеба і 11 872 рублі...

СПИСОК НАСЕЛЕННЫХ МЕСТ БССР НА 1924 г.
(Белгрестпечать, Мн., 1924 г.)

Грабовская волость. Аграбовка (хут.) — дворов — 1, жителей — 6; Березняки (хут.) — 1, 5; Березовка (хут.) — 14, 83; Брисов (хут.) — 1, 6; Вепры (уроч.) — 5, 21; Ветрок (хут.) — 5, 35; Ворошня (уроч.) — 1, 5; Глинище (хут.) — 1, 10; Городище (хут.) — 4, 18; Грабов (село) — 216, 1208; Грузливец (хут.) — 1, 13; Дубок (хут.) — 3, 13; Жердь (уроч.) — 1, 7; Заберезье (уроч.) — 1, 5; Загалье (уроч.) — 1, 7; Замошье (хут.) — 33, 200; Клубук (хут.) — 9, 64; Колотница (хут.) — 3, 22; Кошевище (хут.) — 2, 9; Михедовичи I (дер.) — 106, 614; Михедовичи II (дер.) — 51, 262; Михедовичи (заст.) — 41, 267; Нагласино (уроч.) — 2, 14; Ожнювка (хут.) — 7, 33; Остров (хут.) — 3, 18; Подерье (хут.) — 3, 20; Поломка (хут.) — 2, 10; Рябка (хут.) — 11, 78; Селютичи I (дер.) — 177, 1063; Селютичи II (дер.) — 18, 87; Селютичи (фольв.) — 1, 17; Теревень (хут.) — 10, 74; Трояны (хут.) — 3, 23; Шилен (уроч.) — 2, 16; Эльжбетин (хут.) — 1, 7;

Комаровичская волость. Белка (хут.) — дворов — 4, жителей — 24; Белка (хут.) — 2, 19; Белка (хут.) — 5, 39; Бервы Старые (хут.) — 2, 16; Березка Ближняя (уроч.) — 3, 21; Березка Дальняя (хут.) — 6, 40; Беседки (Озероды) (хут.) — 5, 29; Бобрин (дер.) — 100, 596; Бобрин (заст.) — 33, 225; Бор Зеленый (хут.) — 3, 32; Борки (фольв.) — 2, 9; Броды (хут.) — 1, 7; Ванюжичи (имение) — 1, 48; Ванюжичи (село) — 74, 473; Головчицы Новые (хут.) — 53, 347; Головчицы Старые (дер.) — 125, 735; Горка Красная (хут.) — 2, 11; Горное (Филиповичи) (лес. зав.) — 5, 76; Гряда (хут.) — 2, 19; Гурины (дер.) — 56, 328; Забишье (хут.) — 2, 7; Заболотье (хут.) — 2, 10; Забродье (дер.) — 18, 118; Завод Смолярный (хут.) — 2, 10; Замостье (заст.) — 29, 190; Заполье (село) — 123, 743; Заречье (Заречка) — 84, 508; Клясово (заст.) — 43, 219; Комаровичи (имение) — 1, 10; Комаровичи (село) — 107, 672; Кузьмичи (Новоселки) (дер.) — 225, 1278; Млынок (дер.) — 18, 136; Нивы Долгие (хут.) — 1, 6; Новоселки (имение) — 3, 20; Оносовичи (хут.) — 1, 3; Переезд Белый (зав.) — 1, 10; Переезд Белый (хут.) — 31, 205; Проходы (хут.) — 3, 26; Фастовичи (дер.) — 94, 542; Филиповичи (дер.) — 91, 491;

Копаткевичская волость. Багримовичи (дер.) — дворов — 101, жителей — 625; Баташин (уроч.) — 1, 5; Берег Белый (уроч.) — 6, 37; Белка (хут.) — 14, 84; Беседки (село) — 110, 682; Бобречье (дер.) — 98, 674; Гореваха (хут.) — 2, 15; Городище (дер.) — 43, 303; Горы (Горки) (хут.) — 6, 38; Залесье (дер.) — 75, 418; Залесье (заст.) — 23, 140; Заречка (дер.) — 84, 510; Ивашковичи (дер.) — 149, 848; Копаткевичи (мест.) — 383, 2774; Млынок (дер.) — 29, 257; Мосты (хут.) — 7, 33; Мышанка (хут.) — 49, 226; Птичь (пос. и дер.) — 120, 663; Радки (хут.) — 5, 26; Рог (дер.) — 111, 706; Слободка I (дер.) — 119, 695; Слободка II (дер.) — 100, 561; Старина (заст.) — 13, 83; Теревов (дер.) — 126, 837; Хусное (дер.) — 102, 668; Челюшевичи (село) — 94, 625;

Луцицкая волость. Ашква (хут.) — дворов — 10, жителей — 71; Беседы (хут.) — 8, 69; Деменка Большая (дер.) — 37, 224; Деменка Малая (дер.) — 9, 60; Дуброва (хут.) — 22, 118; Евсеевичи (дер.) — 64,

403; Кошчевичи (дер.) — 114, 642; Косейск (фольв.) — 16, 105; Косейск (хут.) — 19, 132; Кошевичи (дер.) — 70, 427; Лучицы (село) — 171, 1045; Нива Долгая (хут.) — 2, 12; Остров Бабий (хут.) — 3, 14; Пидатовка (хут.) — 17, 85; Поле Великое (фольв.) — 4, 52; Старина (хут.) — 9, 68; Хойно (дер.) — 158, 984;

Лясковичская волость. Беляны (заст.), дворов — 11, жителей — 126; Баклянь (дер.) — 31, 205; Бриново (дер.) — 97, 520; Вышелов (дер.) — 72, 466; Глинка (хут.) — 17, 102; Голубица (дер.) — 126, 786; Полежа-Гора (хут.) — 26, 151; Дорошевичи (дер.) — 150, 868; Кабачок (хут.) — 5, 36; Кошчевичи (дер.) — 107, 550; Кошчевичи (пос.) — 39, 215; Кошчевичи (ж.-д. ст.) — 33, 203; Кошчевичи (фабрика) — 14, 134; Лясковичи (село) — 176, 1107; Рубча (дер.) — 35, 255; Слензаки Бриневские (хут.) — 11, 85; Слензаки Дорошевичские (хут.) — 6, 42; Снядин (село) — 134, 870; Судибор (фольв.) — 1, 81; Торгашин (заст.) — 7, 62; Турок (дер.) — 108, 562; Филипоны (хут.) — 9, 58;

Петриковская волость. Адаши (дер.), дворов — 18, жителей — 116; Бабуничи (дер.) — 137, 820; Бахмат (хут.) — 4, 21; Белановичи (дер.) — 109, 667; Белка (дер.) — 111, 663; Болото-Янино (уроч.) — 7, 62; Боричев (дер.) — 25, 159; Верба (хут.) — 3, 17; Гороваха (хут.) — 12, 65; Каленики (дер.) — 30, 177; Конковичи (дер.) — 158, 1025; Коржевка (хут. и разъезд) — 27, 172; Куритичи (дер.) — 245, 1067; Лобча (заст.) — 18, 114; Людвинов (фольв.) — 1, 79; Макаричи (село) — 178, 1076; Мипуры (дер.) — 37, 250; Мойсеевичи (дер.) — 64, 406; Монастырь (хут.) — 13, 77; Мордвин (дер.) — 86, 517; Муляровка (ж.-д. ст. и хут.) — 27, 138; Новоселки (дер.) — 43, 279; Оголичи (дер.) — 174, 934; Акрывёны (хут.) — 9, 72; Атирки (дер.) — 43, 264; Петриков (мест.) — 1008, 6795; Подозоби (уроч.) — 6, 46; Рудня Оголичская (дер.) — 38, 233; Рудня Средняя (дер.) — 26, 177; Слинки (дер.) — 26, 157; Слобода Красноселка (дер.) — 86, 492; Сметаничи (дер.) — 110, 683; Сотнячи (дер.) — 44, 278.

ОТЧЕТ О РАБОТЕ ПЕТРИКОВСКОГО РАЙКОМА КПБ ЗА ЯНВАРЬ — МАРТ 1925 г.

I. Краткая характеристика общих условий работы

Петриковский район является одним из наиболее крупных районов на территории Мозырского округа и объединяет 16 с/советов. Связь с отдаленными населенными пунктами плохая, так как там отсутствуют телеграф и телефон. Связь с округом в зимний период также недостаточна, так как поезд и почта бывают 2 раза в неделю...

Население района как в культурном отношении, так и в отношении обработки земли чрезвычайно отсталое.

II. Хозяйственное состояние района

1. Промышленность

На территории района имеется одна фанерно-лесопильная фабрика «Звезда». Фабрика имеет лесопильное, бочарное и фанерное отделения. В настоящее время на фабрике работает 137 человек рабочих.

Кроме фанерно-лесопильной фабрики на территории района имеются: мельниц паровых — 4, водяных — 2, ветряных — 10, кузниц — 20, кожевенных мастерских — 9, овновчесок и сукновалок — 15, всего 60 предприятий, которые как промышленные единицы существенного значения для района не имеют.

2. Сельское хозяйство.

Сельское хозяйство района находится на самой низкой ступени развития. Наиболее распространенным видом землепользования является чересполосица со всеми отрицательными качествами последней (дальнотемелие и т. д.), а также хуторское хозяйство. Севооборот по преимуществу трехпольный.

Лучшей нормой землепользования по району признана поселковая, которая широкого применения, однако, не получила.

Тяга у крестьян к выделению на хутора имеется и в значительной степени большая, нежели к переходу на поселковую систему.

По данным земотдела Петриковского района имеется земли в пользовании крестьян 8647,49 десятин, из коих:

а) усадебной — 234,51 дес.; б) пахотной — 21 052,36 дес. ;

в) сенокосной — 27 513,32 дес.;

г) неудобной и под запасом — 29 554,3 дес.

Кроме того, лесная площадь по району определяется в 112 671 десятину.

Кулацкого элемента в районе почти нет. Колхозов в районе три. Экономическая мощь их чрезвычайно слабая, что объясняется отсутствием живого и мертвого инвентаря в них, с одной стороны, и неудачным подбором работников и неумением вести сельское хозяйство, с другой стороны. Отношение крестьян к колхозам отрицательное, так как крестьяне нуждаются в земле.

Совхозов два. Экономически также они очень слабые. Хотя по сравнению с прошлыми годами замечено некоторое улучшение. Отношение крестьян к совхозам еще более отрицательное, чем к колхозам...

Поселков в районе 9. Организованы они сравнительно очень недавно...

Работа ЛКСМБ

Петриковская организация ЛКСМБ состоит из 9 ячеек и насчитывает в своем составе 205 человек, из них: рабочих 104, крестьян 69, батраков 16, прочих категорий 16.

Беспартийная крестьянская молодежь находится полностью под влиянием комсомола, вследствие чего в других юношеских организациях в деревнях не нуждаются.

Политически комсомольцы слабо развиты, за исключением Копшевичской и Петриковской ячейки.

Пионерских отрядов в районе три. Всего пионеров 131 человек. Недавно в д. Конковичи организован еще пионерский отряд в количестве 23 человек, но он еще не утвержден.

В м. Петрикове в феврале месяце закончен ремонт и оборудование комсомольского клуба и клуба пионеров...

Профработа

Профбюро объединяет десять местных комитетов...

НИА Беларуси, ф. 75, оп. 1, д. 149, лл. 8—9.

ВЕДОМОСТЬ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ВЗЫСКАНИЙ ПО ПЕТРИКОВСКОМУ РАЙОНУ ЗА ВРЕМЯ С 1 ЯНВАРЯ 1925-го ПО 1 ЯНВАРЯ 1926 г.

Группа нарушений	Число лиц, подвергнутых штрафу	На общую сумму (руб.)
Нарушение правил, охраняющих публичный порядок	9	26
Нарушение правил благоустройства, строительства и пожарных	105	188,5
Нарушение правил учета населения	10	16,5
Нарушение правил о занятиях промыслами и торговлей	8	10
Нарушение правил о выполнении налогов	—	—
Другие нарушения:		
изготовление и хранение самогонки	52	297
хранение огнестрельного оружия	2	5
потравы сенокосов	660	1333
лесонарушения	187	201

ФГА Гомельской обл. в Мозыре, ф. 60, оп. 1, д. 151, л. 25

* * *

У час кастрычніцкіх падзей 1917 г. большасць капаткевіцкай зямлі належала Шчурьку, Сіцкаму, Мазуркевічу і Перагуду. Мясцічка абслугоўваў адзін фельчар — Дубіцкі. У 4-класнай

царкоўна-прыходскай школе вучылася каля 250 вучняў, у асноўным хлопчыкаў. Акрамя таго працавала яўрэйская школа (хедар), дзе равін навучаў дзяцей яўрэйскай роднай мове. Пры касцёле існавала польская школа.

У 1918 г. Капаткевічы былі акупіраваны немцамі і гетманаўцамі. 15 верасня 1918 г. партызанскі атрад пад кіраўніцтвам Іоны Кузьміча вызваліў мястэчка ад захопнікаў, устанавіў савецкую ўладу і ўтрымліваў яе да прыходу ў снежні часцей Чырвонай Арміі.

У лютым 1919 г. мястэчка захапілі польскія жаўнеры, пад уладай якіх яно знаходзілася да 12 ліпеня 1920 г. У лістападзе 1920 г. некалькі дзён «гаспадарылі» атрады Булак-Балаховіча, нарабіўшы тут нямала бед.

У выніку новага тэрытарыяльна-адміністрацыйнага падзелу, які праводзіўся ў 1924 г., Капаткевічы сталі цэнтрам Капаткевіцкага раёна. За невялікім перапынкам у першай палове 30-х гадоў, ён праіснаваў да 1962 г., затым увайшоў у склад Петрыкаўскага раёна.

Указам Вярхоўнага Савета БССР «Аб класіфікацыі населеных пунктаў Беларускай ССР» ад 27 верасня 1938 г. Капаткевічы атрымалі статус гарадскога пасёлка. Тут была электрастанцыя, радыёвузел, хлебапякарня, МТС, радзільны дом, Дом сацыялістычнай культуры. Мясцовы калгас называўся «Ленінская

іскра». У 1938 г. адбыўся першы выпуск дзесяцікласнікаў. Заканчвалася будаўніцтва раймага, бальніцы, былі пабудаваны 7 жылых дамоў, 1 памяшканне дзіцячага садка. На развіццё ка-

мунальнай гаспадаркі і дабрабыт пасёлка дзяржава затраціла 220,2 тыс. руб., у 1939 г. — 584,9 тыс. руб.

А. В. Солахай

КРАТКИЕ СВЕДЕНИЯ О КОПАТКЕВИЧСКОМ РАЙОНЕ МОЗЫРСКОГО ОКРУГА [1925 г.]

Район объединяет 11 сельсоветов с населением 26 842 человека. Территория района занимает 1268 кв. километров.

Район обслуживается одной семилеткой и 29 школами типа 0—3, в числе последних 2 национальных еврейских.

Специальных общественных библиотек не имеется, а имеются библиотеки при школах, избах-читальнях и нардомах, из последних имеются 2 избы-читальни и один народом.

Район имеет больницу на пять коек и три фельдшерских пункта. Ветфельдшерский пункт один. Агропунктов 1, все эти учреждения состоят на местном бюджете и подведомственны РИКу. Кооперативных предприятий имеется 5... Частных мелких торговых предприятий имеется в м. Копаткевичи 12, на районе 7, совхозов 3, колхозов 1. Заводов: лесопильно-бочарный, кожевенных — 5, кирпичных — 3, дегтярных — два. Мельниц: паровых 6, водяных 2, ветряных 12... Совхозы и 2 паровые мельницы находятся в ведении Белсельтреста, две паровые мельницы — в ведении РИКа. Из учреждений, находящихся на окружном бюджете, имеется одно лесничество и один инвалидный дом. Учреждений, состоящих на местном бюджете, подотчетных округу — раймилиция и нарсуд. Для борьбы с пожарами организованы три пожарные дружины, приобретен обоз из двух новых насосов, два насоса отремонтированы...

НГА Беларуси, ф. 6, оп. 1, д. 864, л. 87—89.

ПРАТАКОЛ ПЛЕНАРНАГА ПАСЯДЖЭННЯ КАПАТКЕВІЦКАГА РАЁННАГА ВЫКАНАЎЧАГА КАМІТЭТА

пас. Птыч, 15 лістапада 1925 г.

...Сельскі савет абслугоўвае 7 вёсак, 2 вялікія хутары з лікам гаспадарак 713 і насельніцтвам 4150 асоб, зямлі ворнай 1306 дзес., сенажаці 647 дзес., жывёла: коней 267, валоў 867, кароў 875, авечак 2120, свіней 652. У сельскім савеце ёсць ніжэйступовыя прадпрыемствы: паравы млын, вадзяная сукнавалка, 4 кузні, 8 маляроў, 3 сталары і 3 краўцы, 3 таваровыя прадпрыемствы, спажывецкае таварыства, 2 прыватныя мясныя крамы, 2 бакалейна-галантарэйныя і піўная. Раней праца с.-с. праводзілася няпланавана, а ў сучасны момант — па плану, выпрацаванаму сельскім саветам сумесна з каміямі... Сельскім саветам праведзена праца па папраўцы 2 мастоў, пабудаваны тратуары ў пас. Птычы, якія пабудаваны на 70%. Арганізавана пажарная дружина, якая яшчэ мае помпы... Пры яўрэйскай школе чытаюцца вячэрнія лекцыі для насельнікаў, пры школе працаўнікоў чыгункі арганізавана вячэрняя змена, у якую ходзяць беларускія і рускія дзеці школьнага ўзросту, якія засталіся па-за школаю з прычыны адчынення ў пас. Птыч яўрэйскай нацыянальнай школы, а таксама пры сельскім савеце арганізавана школа для дзяцей нулявой групы. Усяго школ у с.-с. 7, якія абслугоўваюць 65% усіх дзяцей. Выліска газеты павялічылася з 13 па 384, сцянных газет выпушчана 7... 4 гаспадаркі сеюць канюшыну. Праводзілася праца па разгляданню зямельных скаргаў, а гэтаксама па раздзелу сенажаці. Па сельскагаспадарчаму падатку належала да ўзыску ў першую чаргу 1113 руб., выпаўнена 1557 руб. Па страхоўцы ўзыскана 70%. За 1925 г. прапала жывёлы 35 шт., за якія выплачана страхоўка. Камітэт узаемадапамогі працуе слаба, усяго ўцягнута да 45% насельніцтва... Краж было 16, ёсць тайны выган самагону, з якім прымаюцца меры барацьбы...

Старшыня
Сакратар

Жукаў
Стульба

НГА Беларусі, ф. 34, воп. 1, с. 414, л. 1298.

ВЯЧОРКІ

(в. Бабрэчча Капаткевіцкага раёна)

— Куды ты ідзеш, Лявон? — запытаў малады хлапец свайго таварыша.

— На вачоркі, — адказаў той і ляснуў дзвярамі сянец.

Дзеўкі пелі нудную песню пра любовіці голасна-голасна, нібы жадаючы заглушыць роў самапрадкі і ласкавы спеў верацяна. Лявон увайшоў у хату, зняў шапку, кашлянуў, закінуў грыўку, правёў рукою па збунтаваных рыжаватых валасах і моўчкі падышоў да дзяўчыны Параскі.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

Параска ласкава глянула на Лявона, на твары яе вызначыўся аганёк маладосці і шэрыя вугалькі-вочы нібы перадалі яе шчасце таваркам. Лявон моўчкі блудзіў па стане Параскі рукою і час ад часу самазадаволена ўсміхаўся пад кірпаты нос... Дзела было ў пару пад пеўні, калі Параска паслала пасцель, Лявон зняў світку і боты.

Хлапец ён быў, як яго звалі ў сяле, савецкага пакрою, але па дзёдаўскіх слядах ішоў да сямейнага шчасця.

У в. Бабрэчча звычай такі: дзеўкі ходзяць па некалькі на вярчоркі з начлегам, ці дзе дзянуюць, там і начуюць, а да іх ходзяць хлапцы... Начоўкі хлапцоў з дзеўкамі мераюцца часта гадамі — тры, пяць, а то і дзесяць год.

Так! У вас можа, таварышы, саюз маладых людзей завецца «лобоў», а ў нас — па-праспяцкі — гэта завецца проста «спаць». Лявону васемнаццаты год і ён ужо спіць з Параскаю тры гады з гакам. Параску сваталі добрыя людзі і, як гэта падабае дзяўчыне, яна запытала, ці ісці замуж не ў бацькоў, а ў Лявона. Той нібы нехаця адказаў: «Як хочаш!» Вядома, што Парасцы як будучай матцы важна будзе слухаць, калі яе дзіце толькі за эканамічную залежнасць чужога чалавека будзе зваць: «Тата, бацька ці, далікатней, папа». З другога боку, яе пужае суд людзей, які чакае яе, калі Лявон яе не возьме. Лявон ужо і цяпер пачынае заігрываць з другімі дзяўчатамі, і ёй часта гавораць, што Лявон начуе з другою.

Той вечар, калі Лявон з ёю, яна ад радасці гатова пацалаваць, а калі яго няма, то слёзы заместа мачалкі змочваюць нітку і зматваюцца з ёю на кацёлку ці верацяно.

Яна часта разважае сабе: «Возьме мяне Лявон, збудуем новую хату, падзелімся з бацькамі і будзем гартávaць свае думкі ў працы і спажываць яе». Але часам смутныя, чорныя думкі закалышнуюць сэрца. Потым слёзы замыкаюцца ў дзявочы хвартух, і яна зноў смяецца і шукае позірку Лявона.

Лявон цяпер у задуменні, часта злуецца на паказаўшага гэту начную дарогу, але сам над сабою не гаспадар... Часта абодва яны плачуць і клічуць: «Вярчоркі... у нябыт!»

Хведар Бужан
«Савецкая вёска», 14 лютага 1926 г.

ПАСТАНОВА ПЕТРЫКАЎСКАГА РАЁННАГА ВЫКАНАЎЧАГА КАМІТЭТА АБ УСТАНАЎЛЕННІ КІРМАШНЫХ ДЗЁН У ПЕТРЫКАВЕ

13 сакавіка 1926 г.

У цэлях паляпшэння збыту сялянству маёмасці сваёй гаспадаркі і купчы такіх, Петрыкаўскі раённы выканаўчы камітэт пастанаўляе:

1. Кірмашныя дні ў г. Петрыкаве ўстанавіць тыднёва, па аўторках, чацвяргах, пятніцах і нядзелях...

2. Каля паждэно і кааперацыі на асобных вітрынах будуць вывешвацца ў дні кірмашу расцэнаныя табліцы на ўсе прадукты.

3. Месца для кірмаша — Чырвоная Плошча.

4. Назіранне за выпאўненнем гэтай пастановы ўскладваецца на міліцыю і гарсавет. Віноўныя ў невыкананні пастановы будуць прыцягвацца да штрафу ў адміністрацыйным парадку да 25 руб. альбо прымусоўных работ да 2 тыдняў.

Старшыня РВК
Заг. Камгас.
Сакратар

Купрыянаў
Фарвегін
Волкаў

ФДА Гомельскай вобл. у г. Мазыры, ф. 60, воп. 1, с. 151, л. 9.

РЕЗУЛЬТАТЫ ПЕРЕПИСКИ МЕСТНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ПЕТРИКОВСКОГО РАЙОНА ПО СОСТОЯНИЮ НА 1 СЕНТЯБРЯ 1926 г.

I. Мукомольная промышленность.

...Насчитывается мельниц: государственных — 2, из коих 1 паровая, 12 л.с., вторая — водяная, турбинная, 18 л.с.; 9 частных, из них 5 паровых и 4 водяных колесных, а также по всему району имеется мельниц ветрянок 24, в среднем 6 л.с. каждая... Во всем районе имеется мельниц общей силовой установкой 342 л.с., из коих 184 силы приводится в движение ветром, 50 — водой и 108 — дровяным топливом.

Все мельницы при полной загрузке имеют возможность пропустить в течение года 646 000 пуд. зерна. Мельницами обслуживается район в 19 300 десятин пахотной земли. Район, обслуживаемый мельницами, ежегодно производит в среднем 775 800 пуд. зерна, из коего для перемола идет 467 620 пуд., фактически же перемальвается 437 000 пуд. зерна, следовательно, мельницы загружены на 67%.

Работнікі швецкай арцелі «Аб'яднанне» каля сцяга арцелі. 1927 г.

Помольная плата взымаецца: водачнымі мельніцамі і ветрынымі — 3 фунта с пуда, паровымі — 4 фунта. Всего же в течение года собрано помольного сбора 38 470 пуд. на сумму 46 164 рубля. Имеющиеся при мельнице подсобные предприятия (вовночески, сукновязки) дают ежегодно доходность 1228 рублей...

II. Кожевенная промышленность

В радиусе до 9 верст в районе м. Петрикова имеется 9 кустарных кожевенных заводов, объединяющих 27 кустарей-кожевников. Заводы примитивного типа, не механизированы, в 2 из них имеются приводы лошадиной тяги для рубки коры. Время выработки кожи продолжается в среднем 3 месяца. Всего заводами ежегодно обрабатывается сырьё в среднем 2800 пуд. на сумму 44 800 руб.

III. Обувное производство

Среди кустарей Петриковского района самым мощным является обувной цех как по количеству членов, так и по количеству производимых изделий. Всего в Петриковском районе насчитывается 297 обувщиков... Ежегодно производится 17 856 пар обуви. Району же требуется значительно меньше, исходя из расчета: число жителей — 41 500; потребное количество обуви $(41\,500 \times 0,25) = 10\,400$, следовательно, $17\,856 - 10\,400 = 7\,456$ пар обуви вывозится за пределы района... Обувь в размере 65 % производимого количества изготавливается из местной кожи (полдувал — юфта), остальные 35 % производятся из привозимых товаров (хром, шевро, бланк)...

IV. Мыловарение

Имеющийся в м. Петрикове кустарный завод гр-на Гутника оборудован котлом вместимостью 40 пуд. готового изделия. Для получения сорока пудов мыла одной варки необходимо: жиров — 20 пуд. (по цене 11 руб.); каустической соды — 3,10 п. (по 6 руб.); графита — 0,25 п. (по 5 руб.); воды — 22 п.

Стоимость пуда мыла равняется 7 руб. 75 коп. Продолжительность одной варки с просушкой и обработкой мыла равняется 10 дням.

До 40 % продукции производства поглощается местным рынком, остальные 60 % вывозятся за пределы района. Сырьё добывается: каустическая сода — в Мозыре и Киеве, жиры — 60 % на местном рынке, 40 % за пределами района.

V. Винокурение

В Петриковском районе имеется 4 винокуренных завода, из коих в Лобчанском и Брынівском здания

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

разбросаны на 70 %, а из оборудования сохранились котлы годностью 25 %. Здание Дорошевичского винокуренного завода сохранилось на 95 %, оборудование на 50 %; что касается Комаровичского, то таковой оборудован полностью и работает.

VI. Смолокуренное производство

В районе имеется один смолокурный завод, который арендуется гражданами Бельшаном и Чаурским.оборот печи продолжается в течение 5 дней. Таким образом, считая по 5 оборотов в месяц, в течение года получаем: 60 обор. в год × 25 пуд. смолы; 80 обор. × 10 пуд. скипидара; 60 обор. × 50 пуд. угля.

Указанный завод обеспечен сырьем на 10 лет. До 60 % общей продукции забирается госторгом, остальная отправляется за пределы района...

VII. Выгонка дегтя

В районе имеется один дегтярный завод, частный, в Комаровичском с/с. Завод оборудован 5 котлами вместимостью 5 пуд. сырья каждый. оборот котлов — 1 сутки. Котлы обслуживаются гонщиком и упаковщиком. Каждый пуд бересты дает 0,25 п. дегтя... Что касается сбыта продукции, то на рынке большой спрос на деготь.

VIII. Кирпичное производство

Имеется 3 кирпичных завода, из коих один находится в Грабовском с/с, 2 в м. Петрикове. Первый завод оборудован на выпуск до 100 000 кирпича ежегодно, а остальные два могут выбросить ежегодно до 150 000 кирпича, но один из них, гр-на Сливко, находящийся на окраине г. Петрикова, с пропускной способностью 100 000 шт., в последнее время не работает.

IX. Комбинат

В следующем бюджетном году заканчивается постройка в городе комбинированного предприятия с силовой установкой в 33 силы, объединяющего в себе электростанцию, мельницу, лесопильный завод, просорушку, вонноческу и сушнвалку.

Мельница: пропускная способность при одной смене в течение рабочего года — 140 000 пуд. зерна, фактически мельница перемалывает не больше 52 200 пуд...

Лесопильный завод: пропускная способность одной рамы в год в одну смену ежедневно 125 000 куб. фут., фактически лесопильный завод будет распиливать не больше 38 000 куб. фут... Госпароходство в заливе Бычек, на берегу которого расположен комбинат, ставит на зимовку до 40 судов, которым требуется как мелкий, так и капитальный ремонт, следовательно, и пиленый лесоматериал.

Электростанция. Хотя на заводе будет установлена динамомашинa в 35 киловатт, но благодаря наличию силовой установки в 33 силы фактически будет использовано электрической энергии не больше 25 киловатт, каковые могут дать 854 лампочки по 25 свечей каждая. В радиусе от электростанции до 2 верст имеется 1110 дворов, следовательно, при расходе энергии 25 киловатт приходится на каждый двор 17 свечей. На первый взгляд оказывается, что мало света, но, принимая во внимание, что не все граждане изъявляют желание проводить свет, для освещения госучреждений, клубов, театра и центра города света будет достаточно...

Председатель комиссии
Члены комиссии
Инженер

Ситенок
Бурдин
Кондрашук

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 60, оп. 1, д. 814, с. 13—24.

СА СПРАВАЗДАЧЫ КАПАТКЕВІЦКАГА РАЁННАГА ВЫКАНАЎЧАГА КАМІТЭТА ЗА ЧАС РАБОТЫ З 1 КАСТРЫЧНІКА 1926-ГА ПА 1 КАСТРЫЧНІКА 1927 г.

...*Настрой розных слаўу насельніцтва.* Нягледзячы на некаторыя няўдачы з размеркаваннем сенажаці, няўдачы з абрэзкай і землеўпарадкаваннем, разачараваўшыя беднату, а таксама неапраўданне іх надзеі атрымаць прыбаўку зямлі, настрой беднаты ўпаўне савецкі, што можна бачыць з шэрагу заяў беднаты, асабліва ў сувязі з аслабленнем іх ад падатку. «Мы бачым, што савецкая ўлада дапамагае беднаце», — заяўлялі беднякі ў Лучыцах. Асабліва яркая адбіваўся настрой беднаты ў час падрыхтоўкі да падатковай кампаніі, калі бедната аказала дапамогу пры падборы складу камісій, якія ў большасці падобраны з беднякоў... Настрой сярэднякоў таксама палепшыўся, за што сведчаць ахвотныя адгукі сярэднякоў на мерапрыемствы савецкай улады па арганізаваўню меліярацыйных, машынавых і іншых таварыстваў. Пры правядзенні кампаніі і грашовай абароны больш 40 сялян уступілі ўкладчыкамі ў касу ашчаднасці, у гэтым ліку большасць сярэднякоў. Яны таксама ў большасці трымаюцца думкі ўсім ісці на абарону краіны на выпадак вайны, і пры ўспамінах аб здзеках палякаў рашучасць расце. Трэба адзначыць, што заможныя не пакадаюць шукаць зачэпак, каб абуралца на парадкі, хоць і заяўляюць, што яны таксама за савецкую ўладу. Больш адчыненае абурэнне заможных было ў вёсцы Колкі, дзе заможныя былі незадаволены пленумам РВК, праведзеным у іх, звярнуўшы вялікую ўвагу на беднату, і калі прыйшлося збіраць паміж імі на самалёт, з боку іх была заява: «Улада дапамагае беднаце, няхай бедната і дасць вам». У гэтым сельсавеце прыкмятаецца асабовая тэндэнцыя замазаць розніцу паміж бедняком і сярэдняком, кажучы: «Мы ўсе беднякі».

...Мощна адбіваюцца на настроі насельніцтва штрафы і каштоўнасць пасечанага лесу, накладваемыя ў адміністрацыйным парадку. Быў выпадак, калі сяляне вёскі 1-я Слабодка, будучы абуранымі, не прынялі ўдзелу ў першамайскіх святках... Больш усяго сялянамі паднімаюцца пытанні аб землеўпарадкаванні, якія можна чуць амаль што на ўсіх сходках, і ў сапраўднасці пераспалосіна з'яўляецца вялікаю перашкодаю ў падняцці і паляпшэнні гаспадаркі. Культурныя запатрабаванні з боку сялянства ўсё больш растуць...

Сярод яўрэйства развіта блалочая мніцельнасць. І на выпадак неасцярожнага звароту савецкага працаўніка ім здаецца антысеміцкім настрой, што асабліва падтрымліваецца клерыкальнымі і зможнымі элементамі, уплыў якіх асабліва яркая высветліўся пры знішчэнні міквы ў бані. На першым сходзе, калі было прапанавана не маючым права голасу пакінуць сход, пачуліся галасы: «Мы без равіна, шэйхета не можам, яны галоўныя аратары». І калі выйшаўшы равін загадаў старым пакінуць сход, многія выйшлі, а калі справа дайшла да раскідання міквы, талпа, падштурхоўваемая зможнымі і клерыкальнымі элементамі, выйшаўшы з синагогі, хацела пабіць міліцыю і пабіла вокны ў бані...

Настрой рабочых упаўне савецкі. Настрой будаўнікоў — яўрэйў і неяўрэйў — блізкі да залежнасці ад нацыянальнасці альбо настрою ад саматужнікаў, альбо сялян, але наогул настрой добры. Рабочыя прыватных прадпрыемстваў, у большасці моладзь і камсамольцы, знаходзяцца пад уплывам камсамольскіх арганізацый. Нацыянальныя адносіны ў мястэчку астатні год некалькі палепшыліся...

ФДА Гомельскай вобл. у г. Мазыры, ф. 60, воп. 1, с. 145, л. 232.

Загартаваны барацьбой

Адгрымела грамадзянская вайна. Васіль Ісакавіч вярнуўся ў Навасёлкі. Невясёлае гэта было вяртанне... Сядзіба разбурана. У вёсках панавалі галеча і голад, хваробы душылі сялян. У гэты напружаны час дзеда Талаша выбралі старшынёй Навасёлкаўскага сельсавета. На яго плечы ляглі новыя клопаты, аднак працавіты сялянін энергічна ўзяўся за справу. Быў дэлегатам VIII з'езда Саветаў Петрыкаўскай воласці, на якім абмяркоўваліся пытанні аднаўлення вёскі. Прозвішча Талаша ўпамінаецца ў пратаколе ўрачыстага пасяджэння Мазырскага гарадскога Савета, прысвечанага 7-й гадавіне Кастрычніцкай рэвалюцыі. Васіль Ісакавіч выступіў з віншаваннем ад беспартыйных рабочых фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік».

Прыдбаў збожжа для сяўбы, пагарэльцам бясплатна выдзелілі лес для будаўніцтва. Многае зрабіў былы партызан для адкрыцця, а затым і пашырэння суднарамонтных майстэрняў у Петрыкаве.

Васіль Ісакавіч і ў дні мірнага жыцця змагаўся з ворагамі і шпіёнамі, засланымі ў нашу краіну з-за мяжы. Пра гэта прыгадвае зямляк героя Н. Д. Зарыцкі. У 1924 г. ён атрымаў заданне

ўстанавіць сувязі рэзідэнта другога аддзела Польшкага генеральнага штаба Жураўскага, выхадца з в. Міхэдавічы. Жураўскі сістэматычна рабіў пераходы праз савецка-польскую граніцу з заданнямі ствараць на тэрыторыі Беларусі дыверсійна-шпіёнскія групы. Зарыцкаму як упаўнаважанаму ЧК даручалася ўстанавіць месца знаходжання Жураўскага на савецкай тэрыторыі і выявіць яго агентуру. Паўстала неабходнасць прыцягнуць да аперацыі самаадданных людзей. Гэта навяло яго на думку звярнуцца да Талаша. Васіль Ісакавіч згадзіўся.

Неўзабаве Талаш паведаміў, што звязаўся з жыхаром Петрыкава Цвіркам, сын якога пры адступленні польскай арміі з Беларусі пайшоў у Польшчу. Цвірка з'яўляўся далёкім родзічам Жураўскага. З дазволу ЧК Беларусі ўмовы Цвіркі былі прыняты, і перш чым затрымаць самога Жураўскага, яму было даручана выявіць як мага больш агентаў. Быў распрацаваны план: Цвірка скажа Жураўскаму пра просьбу аднаго чалавека, родзічы якога жывуць у Польшчы, дапамагчы яму бегчы туды за добрую плату золатам. На гэту прынаду Жураўскі пайшоў... Талаш прымаў удзел у знішчэнні яшчэ некалькіх бандыцкіх груп.

Дзед Талаш у 20-я гады хадайнічаў аб

узнагароджанні яго ордэнам. Ён прыслаў на імя Старшыні ЦВК А. Р. Чарвякова скаргу, дзе пісаў: «Прадстаўляю пры гэтым сваю біяграфію па хадайніцтву майму аб узнагароджанні мяне ордэнам Чырвонага Сцяга. Прашу Вашага распараджэння аб узнагароджанні мяне ордэнам, пры чым дакладваю, што я хадайнічаю ўжо два гады перад РВК і акрвыканкамам і мяне толькі кормяць аднымі абяцанкамі, а ходу справе не даюць, чаму я рашыў звярнуцца да Вас, таварыш Чарвякоў. Не пакіньце майго хадайніцтва без увагі. Просьбіт В. Талаш».

У 1926 г. Мазырскі акрвыканком хадайнічае перад ЦВК БССР аб узнагароджанні Васіля Ісакавіча ордэнам. І зноў нічога не атрымалася. Выпіска з пратакола пасяджэння Прэзідыума ЦВК БССР ад 10 красавіка 1926 г. сведчыць: «З прычыны пастаповы Прэзідыума ЦВК ССРСР ад 26 верасня 1924 г., згодна з якой усе прадстаўленні да ўзнагароды ордэнам Чырвонага Сцяга за выдатныя ўчынкi, праўдзеныя ў перыяд да 1 студзеня 1923 г., спынены, — хадайніцтва Мазырскага АВК аб узнагароджанні гр. Талаша Васіля — з-за даўнасці яго ўзбуджэння — задаволеным быць не можа».

Толькі праз два гады справа была вырашана станоўча. Выпіска з пратакола № 31 пасяджэння Прэзідыума ЦВК БССР ад 6 лютага 1928 г.: «За здзейсненыя подзвігі ўзнагародзіць ордэнам Чырвонага Сцяга Талаша Васіля Ісакавіча, селяніна в. Белкі Петрыкаўскага раёна».

Уручыць Талашу ордэн за № 14009 было даручана члену ЦВК БССР Стрэлю. На асобным лістку пазначана: «Прэзідыум ЦВК БССР даручае Вам асабіста выехаць у в. Белкі, дзе на ўрачыстым пасяджэнні савецкіх і грамадскіх арганізацый, з шырокім удзелам сялян уручыць Талашу гэту высокую ўзнагароду, падкрэсліўшы яе значэнне, а таксама ўчынкi, зробленыя Талашом у грамадзянскую вайну і ў партызанскім руху і адначасова пера-

даць яму прывітанне ад імя ўрада БССР».

Дзед хадзіў героем. Усюды яму спадарожнічалі слава і гонар. Аднак ён асабліва не зазнаваўся, быў простым і шчырым. Двойчы прыязджаў у Мінск на сустрэчу з Якубам Коласам, калі выйшла з друку аповесць «Дрыгва». Дзед уважліва прачытаў яе.

— Я чытаў «Дрыгву» разы тры. Нягледзячы на тое, што іменны некаторых людзей, пра якіх там гаворыцца, зменныя, я пазнаю сваіх старых сяброў. Я пазнаю тых байцоў, разам з якімі мы баранілі нашу Савецкую краіну. У вобразе Мартына Рыля паўстае перада мной найбліжэйшы памочнік Аляксей Кніга, які потым загінуў без вестак на фронце. Моцны і баявы быў чалавек, і шмат мы з ім падзялілі радасці і нядолі... Мне многія дапамагалі, і многія ішлі ці гатовы былі ісці за мной. Гэта Янка Шут, цяперашні калгаснік, папярэдзіў мяне, калі палякі зрабілі на мяне аблаву. Сцяпан Шут, таксама мой аднавясковец, выбраўся ў атрад з адной сякерай... Зміцер Чэмірка і Якаў хавалі пад ложкам лешнеўскага партызана, на якім ляжала іх мёртвая сястра. Такія былі людзі. Яны ведалі, за што змагаюцца і за што паміраюць. Гэтаму ўсіх нас вучылі такія людзі, як коласаў Нявідны. Пазнаю камісара, з якім я ехаў некалі разам з Жыгтоміра. Я не памятаю яго прозвішча, ён сапраўды застаўся для мяне «Нявідным», яго гутаркі, яго словы дагэтуль у маёй памяці...

Аднак герой кнігі не з усімі фактамі быў згодзен. Паляшук вырашыў сустрэцца з пісьменнікам, каб нешта ўдакладніць і дапоўніць. Пра гэту сустрэчу Якуб Колас прыгадвае:

— Дзе і калі я сустрэўся з дзедам Талашом? Калі мне не здраджвае памяць, я ўпершыню сустрэўся з героем сваёй аповесці ў Мінску, у будынку Акадэміі навук. Гэта было ў 1934 г., пасля таго, калі аповесць была выдадзена. Дзед Талаш прачытаў яе і хацеў убачыць мяне. Мы гаварылі з ім пра

аповесць. Дзед крыху крытыкаваў мае пралікі. Так, напрыклад, у аповесці дзед названы Рыгорам. На самой жа справе яго завуць Васілём (Ісакавічам). Я пераблытаў і імёны яго сыноў. Ён таксама не быў згодзен са мной і ў тым, што ён збег ад трох канваіраваўшых яго польскіх салдат. Дзед упарта стаіць на тым, што іх было пяць... Сцэна з дзіком — гэта расказ бацькі, пачуты мной яшчэ ў дзяцінстве. Дзед Талаш на гэта сказаў: «Тут патрэбна разумець, як наша жыццё».

...Цікава было ўпершыню пабываць палескаму селяніну ў беларускай сталіцы. Тут яго многае ўразіла: шматпавярховыя дамы, вуліцы, тэатры, асобныя мясціны горада. Ён быў жаданым госцем і ў доме Якуба Коласа на Вайсковым завулку, дзе жыў пісьменнік.

Прыязджаў Васіль Ісакавіч у Мінск і ў 1939 г. У той час кампазітар А. Багатыроў стварыў оперу «У пушчах Палесся», прэм'ера якой адбылася 28 жніўня. Былы дырэктар тэатра оперы і балета А. Гантман успамінае:

— Адноўчы, калі ішла рэпетыцыя партызанскай сцэны, у глядзельную залу Якуб Колас увайшоў не адзін. Побач з ім быў невысокі, ужо зусім сівы, але яшчэ моцны каржакаваты стары. Пісьменнік клапатліва пасадзіў свайго спадарожніка ў мяккае крэсла.

Загучаў партызанскі хор, заспяваў

В. Лапін (выканаўца ролі Андрэя). Калі апошнія гукі партызанскай песні змоўклі, стары спахапіўся, падняўся на сцэну. Падбег да артыста і моцна паціснуў яму руку. Ён, відаць, быў вельмі ўсхваляваны, у яго не па-старэчы светлых вачах паблісквалі слязінкі. Хваляваўся і Лапін...

Мастак С. Нікалаеў, які афармляў спектакль, прапаноўваў дзесяткі эскізаў, але адна сцэна не «давалася» яму — у партызанскім лесе. Паказалі малюнкi госцю. «А вось тут, на палянцы, у нас ляжаў вялізны дуб. Не памятаю, ці ссеклі яго, ці маланкай скасіла... Такі волат!» Дзед Талаш падказаў мастаку правільнае афармленне сцэны.

Праўда, спачатку стары не мог зразумець адной акалічнасці: сам у жыцці спяваў не так часта, а тут яго будуць паказваць на сцэне, дзе кожнае слова спяваецца! Гутарку з ім адносна опернага жанру павёў рэжысёр спектакля І. Шляпегаў. Дзед Талаш ківаў галавой, хоць на вуснах хаваў хітраватую ўсмяшку. Пасля адказаў на пытанні артыста І. Мурамцава, які іграў ролю Тараса, напісаную «з Талаша», спасылаўся на факты жыцця, а сам часам рабіў збянтэжаны выгляд: маўляў, як жа вы гэта ўсё праспяваеце? Затое з задавальненнем слухаў многія арыі, асабліва «Люблю я прыволле...»

М. Р. Жыгоўскі

Па старонках газеты «Чырвоная Палессе»

За культурную вёску

Пры Ляскавіцкай хаце-чытальні арганізаваўся драматычны гурток. Вясковая моладзь зацікавілася гэтай працай і прымае ў ёй актыўны ўдзел. Праз кожныя два тыдні ставіцца спектакль. Нягледзячы, што спектаклі платныя, памяшканне бітком набіта.

Д. Серада

21 студзеня 1928 г.

Вось дык навіна

Ці думаў хто калі, што грабаўцы пачуюць навіну?

Хоць не думаў, але збылося. На пасяджэнні праўлення Грабаўскага спажывецкага таварыства паставілі за кошт культфонду ўстанавіць у хаце-чытальні гучнагаварыцель.

Грабаўцы надта задаволены гэтакіаю пастановаю і з нецярплівацю чакаюць першага слова з Масквы па хвалях рыдаё.

Казарскі

14 лютага 1928 г.

Павялічыўся лік машын

За мінулы год значна павялічылася машынізацыя сялянскай гаспадаркі. У 1926 г. у нашай вёсцы Бабуцічы не было ніводнай новай машыны, а ў гэтым годзе іх налічваецца больш за 10. З іх 9 самарэ-зак і адна малацілка. Гэтыя маленечкія лічбы паказваюць вялікі крок да культурнага і эканамічнага развіцця нашай сялянскай гаспадаркі.

М. Канапелька
22 лютага 1928 г.

1600 руб. на культурныя патрэбы

На праведзеным сходзе яўрэйскага і беларускага насельніцтва абгаварвалася пытанне аб самаабкладанні.

Сяляне казалі, што трэба пабудаваць школу, пажарнае дэпо. Пасля спрэчак унесена прапанова правесці самаабкладанне яўрэйскага насельніцтва на 900 руб. і беларускага — на 700 руб. Прапанова прайшла аднагалосна.

Такім чынам, сяляне Капаткевіч правялі самаабкладанне на 1600 руб. на культурныя патрэбы мястэчка.

Балеў
2 сакавіка 1928 г.

Малітвенны дом пад школу

Сяляне в. Старына не маюць памяшкання для школы, а вучацца дзеці ў самай звычайнай сялянскай хаце. Затое ў іх ёсць добрае памяшканне — «малітвенны дом», пабудаваны сектай евангелістаў. Сабраўшыся на сход, пасля абкладання парашылі малітвенны дом павярнуць пад школу і за сродкі ад самаабкладання належна абсталяваць школу.

Бур'яні
29 сакавіка 1928 г.

Па старонках газеты «Беларуская вёска»

Як заліліся кумавы грошы

У крэсле старшыні Смятаніцкага сельсавета сядзіць член партыі Васіль Данілавіч Фундукевіч. Толькі ўчынкi Фундукевіча зусім не партыйныя.

... Была такая гісторыя. Перад Вялікаднем Фундукевіч даў свайму куму Змітру Жукоўскаму хлеба, каб выгнаць самагонкі. Але ў час выганкі патрапіла міліцыя і аштрафавала Жукоўскага на 25 руб.

Жукоўскі да Фундукевіча:

— Плаці.

— Не, кум, не заплачу. Падавай на мяне па партыйнай лініі, калі хочаш спагнаць, — адказаў Фундукевіч.

Так і заліліся кумавы грошы.

О. Гр.
15 лютага 1929 г.

Першым заплаціў падатак

Уладзімір Гарбачэўскі з вёскі Заброддзе, запісаўшы свае аб'екты абкладання, папрасіў, каб старшыня сельсавета падлічыў яму новы падатак. Калі яму падлічылі падатак, страхоўку і членскія ўзносы ў камітэт узаемадапамогі на будучы год, ён усё адразу і заплаціў.

Свядомыя сяляне павінны ўзяць прыклад з Гарбачэўскага.

А. Мухін
14 ліпеня 1929 г.

Па рэйках калектывізацыі

Пасля XV з'езда ВКП (б) і V з'езда Саветаў СССР, якія прынялі рашэнні аб калектывізацыі сельскай гаспадаркі, на Петрыкаўшчыне пачалася інтэнсіўная работа па стварэнню калектывных форм гаспадарання. У 1928 г. былі арганізаваны калгасы «Зорка» (в. Міцурцы), «Шлях да сацыялізму» (в. Курьцічы), «Новае жыццё» (в. Снядзін), «Сейбіт» (в. Міхедавічы), «Чырвоная Палессе» (в. Падканаплішча) у Петрыкаўскім раёне; «Чырвоны араты» (в. Колкі), «Новая вёска» (в. Багрымавічы), «Будзінава» (в. Хуснае), «Тобал» (в. Церабаў), «Новае жыццё» ў Капаткевіцкім раёне. Работа па стварэнню калгасаў асабліва актывізавалася пасля правядзення 14 кастрычніка 1929 г. Дня ўраджаю і калектывізацыі. У вёскі выязджалі ўпаўнаважаныя райвыканкомаў, работнікі сельсаветаў, прадстаўнікі партыйных органаў. На сходах сялян яны расказвалі пра выгады жыцця ў калектывных гаспадарках, абяцалі дапамогу з боку дзяржавы, заклікалі ўсёй вёскай уступаць у калгас. Аднак асноўная маса сялян не паддавалася на ўгаворы і заклікі. У некаторых населеных пунктах сходы праводзіліся па некалькі разоў, пакуль не паступала хоць некалькі заяў аб уступленні ў калгас. Першымі калгаснікамі станавіліся звычайна беднякі, батракі і некаторыя сярэдніякі. У калгас «Ленінец» (в. Аголіцкая Рудня), напрыклад, аб'ядналася 7 гаспадарак: 4 бядняцкія, 2 сярэдняяцкія і батрацкія. Яны абагулілі 5 коней, 2 кабыл, жарабка і 3 каровы, а таксама дробны інвентар. Ворная зям-

ля складала 27 га, сенажаці — 22 га. Асноўнай культурай, якая вырошчвалася ў гаспадарцы ў 1930 г., была грэчка, яна займала 13 га. На шасці гектарах быў пасеяны авёс, на пяці — бульба, астатняя плошча засявалася ячменем, ільном, просам і агароднінай, у асноўным буракамі.

У в. Галубіца ў калгас запісалася 17 гаспадарак. Першымі падалі заявы аб уступленні ў калгас Андрэй Пашук, Змітрок Літвін, Нічыпар Пашук, Уладзімір Курловіч, Рыгор Пашук, Марта Пашук, Панька Пашук, Маісей Жукавец, Мойша Кустановіч, Іван Літвін, Фёдар Пашук, Яўхім Курловіч. Старшынёй гаспадаркі, якую назвалі «Камунар», выбралі Змітрака Літвіна. Камунараўцы абагулілі вазы, плугі, бароны, зброю, 4 гумны, 8 хлявоў, 310 пудоў саломы, звыш 10 тыс. пудоў гною. На калгасную ферму прывялі 6 коней, кабылу, 8 валоў, 7 кароў, 6 бычкоў, 7 цялушак. Кошт абагуленага сельскагаспадарчага інвентару склаў 520 рублёў.

Ствараліся і больш буйныя калгасы, у якія ўступала некалькі дзесяткаў сялянскіх гаспадарак. У в. Белка Петрыкаўскага раёна 1 мая 1929 г. быў арганізаваны калгас «Гігант», маёмасць якога ацэньвалася ў 42 274 р. 99 к. Сяляне абагулілі 30 коней, трох жарабат, 23 валы і 2 бугаі, 53 каровы, 15 цялушак і 26 цялят, 7 кабаноў, 10 свінаматак і 10 парасят, 37 авечак, 23 ягняці. На калгасны двор зvezлі 2 жніяркі, 2 сенакасілкі, 6 сеялак, 2 льнамялкі, 2 веадкі, 5 барон, 9 плугоў.

Студзеньскі 1930 г. Пленум ЦК КП(б)Б патрабаваў ад партыйных органаў фарсіраваць тэмпы калектывізацыі ў рэспубліцы. Ставілася задача да канца 1930 г. абагуліць да 50 % зямельнай плошчы рэспублікі, а вясной гэтага года забяспечыць сяўбу калгасамі не менш за 35 % яравога кліна. Імкнучыся ўвайсці ў лік перадавых, Мазырскі акруговы камітэт партыі вырашыў забяспечыць да вясновай сяўбы 100 % калектывізацыі бядняцка-сярэдняяцкіх гаспадарак. Паміж раёнамі і сельсаветамаі заключаліся дагаворы на саборніцтва па паскарэнню калектывізацыі, практыкавалася абагульненне дробнай жывёлы, ігушак, заробкаў на лесанарыхтоўках. Беднякі, якія ўступалі ў калгас, вызваліліся ад падаткаў, заможныя сяляне і некаторыя сярэдніякі, якія жылі аднаасобна, абкладаліся «цвёрдым заданнем», якое выплаціць часта не мелі магчымасці. У гэты час газета «Звязда» звярнулася да сялян з лозунгам «Раскулачванне — асноўны сродак поспеху суцэльнай калектывізацыі». Вясной 1930 г. хваля раскулачвання заклінула ўсе вёскі. Семі раскулачаных высялялі за межы Беларусі, а іх маё-

масць перадавалася ў недзялімыя фонды калгасаў. У. І. Пашук з в. Галубіца, які меў $\frac{1}{6}$ надзела зямлі, каня, карову, дробную жывёлу, неаднаразова абкладаўся «цвёрдым заданнем». За 1,5 пуда збожжа, якога ён не змог здаць дзяржаве ў якасці падатку, яго асудзілі на паўтара года папраўчых работ. У яго аднавяскоўца І. С. Жукаўца забралі ў калгас жывёлу і сельскагаспадарчы інвентар, а хату аддалі пад школу: ён быў добры столяр і, акрамя таго, трымаў паром на р. Прыпяці і за пераправу браў гарнец зерня (3,28 літра). Усё гэта прыводзіла да таго, што ў Петрыкаўскім і Капаткевіцкім раёнах былі выпадкі актыўнага супраціўлення сялян высяленню раскулачаных і арганізацыі калгасаў. У Снядзінскім сельсавеце для барацьбы з беззаконнем быў створаны партызанскі атрад, ліквідаваны работнікамі міліцыі ў 1931 г. ва ўрочышчы Волахава.

Прымусова палітыка пры арганізацыі калгасаў прыводзіла да таго, што некаторыя калгасы распадаліся, а са складу існаваўшых выходзілі асобныя сярэднікі. За два гады існавання калгасаў «Гігант» і «Прафінтэрн» з іх адсяялася 175 гаспадарак. Аднак прыцясненні з боку савецкіх органаў вымушалі іх зноў уступаць у калгас. Па стану на 10 кастрычніка 1930 г. у Петрыкаўскім раёне мелася два саўгасы і 36 калгасаў, у якіх знаходзілася 10 % усіх сялянскіх гаспадарак.

Арганізоўваліся новыя сельскагаспадарчыя арцелі і адначасова ўзбуйняліся створаныя раней. Вясной 1930 г. павялічыўся калгас «Сейбіт» Бабуціцкага сельсавета, у які ўвайшлі 73 сялянскія гаспадаркі ўёсак Міхедавічы 1, Міхедавічы 2, Сакалы і хутара Уніўе. Сярод калгаснікаў было два батракі, 35 беднякоў, 37 сярэднякоў, служачы. Запісалася ў калгас 10 адзінокіх, якія не мелі практычна нічога. У гаспадарчай структуры калгаса «Сейбіт» 1930 г. указвалася: «У старым калгасе быў 8-польны севазварот, але з укрупненнем калгаса пераўражана больш зямлі і севазварот парушыўся. Мяркуецца 9-польны севазварот. Увесь калгас разбіты на 4 брыгады. Спецыяльных брыгад да канца веснавой пасейкампаніі не будзе. Брыгадай кіруе брыгадзір і яго памочнік; аб праробленай працы брыгадзіры штовечар інфармуюць праўленне, атрымліваюць нарад на другі дзень.

Пакулы што аплата працы падзённая, але ў хуткім часе, да 15 мая, будзе па разрадах з нормай выпрацоўкі. Разрахаўнак за працу ўтвараецца авансам як грашыма, так і прадуктамі.

Два злучункты: 2 кныры і 1 жарабок. Зернеачышчальнага пункта няма. У старым калгасе збудаваны 1 скотны хлёў і перанесена 8 старых дамоў...»

19 студзеня 1931 г. пленум Петрыкаўскага РВК адзначаў: «Створана 50 калгасаў, у іх бядняцка-сярадняяцкіх гаспадарак 1414, што складае ад агульнага ліку гаспадарак 18 %». Работа па арганізацыі калгасаў і ўцягненню ў іх аднаасобнікаў працягвалася. Аднак у

параўнанні з іншымі раёнамі Мазырскай акругі на 20 чэрвеня 1931 г. Капаткевіцкі раён уваходзіў у лік раёнаў з самым нізкім узроўнем калектывізацыі — менш за 20 %. У Петрыкаўскім раёне 20 верасня 1931 г. калектывізацыяй было ахоплена да 30 % сялянскіх гаспадарак. Галоўная ўвага звярталася на рост колькасці калгасаў, стварэнне новых калектывных гаспадарак, арганізацыйна-гаспадарчаму ўмацаванню іх значэння не надавалася. У дакладзе аб выніках інструктарскага агляду калгасаў Петрыкаўскага раёна гаварылася: «Становішча арганізацыі працы ў калгасах усяго раёна ў большасці сваёй арганізавана фармальна і знаходзіцца ў надта нездавальняючым становішчы... У большасці калгасаў арганізаваны брыгады, ахоплены імі ўсе асноўныя галіны гаспадаркі, але гэтыя брыгады працуюць неакуратна (распараванне копей, безадказныя адносіны да інвентару, выхад на працу замест 7—8 гадзін раніцы ў 11—12 гадзін; неакуратныя адносіны да работы і інвентару як з боку брыгадзіраў, гэтак і паасобных калгаснікаў; несвоечасова даюцца нарады на работу; размеркаваннем работы займаецца старшыня калгаса сабе, а брыгадзір — сабе, у выніку чаго путаніца)».

У 1932 г. пасяўная плошча Петрыкаўскага раёна складала 42 917 га. 70,5 % займалі збожжавыя, 18 % бульба, 5,4 % тэхнічныя культуры, 3,4 % палявыя травы, 2,7 % іншыя культуры. Ад сельскіх працаўнікоў на прыёмныя пункты дзяржавы паступіла 83 т ільновалакна,

7 т пнянкі, 124 т ільносемя, 15 т ка-
ноплі, 324 т саломы.

На 1 студзеня 1933 г. на Петрыкаў-
шчыне існаваў 101 калгас, у які ўва-
ходзілі 2854 сялянскія гаспадаркі з
12 430, што меліся на той час, ці
22,96 %. Калгасам належала 32,6 % зя-
мельных угоддзяў, 2 трактары, 5 мала-
тарняў, 50 радковых сеялок, 5 бульбака-
палак, 65 жніярак-самаскідак, 40 кон-
ных грабляў і столькі ж сенакасілак.
Сельскагаспадарчых машын было вель-
мі мала, каб задаволіць патрэбы ў іх
калгасаў.

Для аказання дапамогі калгасам у апрацоўцы глебы, правядзенні сямбы і ўборкі арганізаваліся машына-трактарныя станцыі. У 1935 г. была створана Капаткевіцкая МТС, якую забяспечылі 20 трактарамі, 4 складанымі малатарнямі, 18 плугамі, 3 дыскавымі баронамі, 2 сеялкамі. У 1936 г. у Капаткевіцкі раён планавалася накіраваць 15 трактароў, 2 чатырох- і 13 трохкорпусных плугоў, 5 24-радковых сеялак, 2 льноцерабілкі, 3 складаныя малатарні, 40 жніярак-самаскідак, бульбакапалку, кустарыз. За няпоўныя тры гады існавання Капаткевіцкая МТС падрыхтавала 70 трактарыстаў, у тым ліку 5 дзяўчат. Значную дапамогу калгасам аказвала і Петрыкаўская МТС.

Вялікае значэнне для развіцця сельскай гаспадаркі меў стаханавіцкі рух. 17 студзеня 1936 г. у Капаткевічах адбыўся першы раённы злёт стаханавцаў, на якім прысутнічала 200 чалавек. Сярод іх быў старшыня аднаго з лепшых у Капаткевіцкім раёне калгаса «Чырвоны колас» Лучышка сельсавета Аляксей Дуброва. У 1935 г. у калгасе сабралі па 173 ц бульбы з гектара і па 24 ц аўса. Неблагія ўраджай атрымлівалі і ў іншых гаспадарках. Хлебарабы 6-й брыгады калгаса «X з'езд Саветаў» (в. Заполле) сабралі па 143 ц бульбы з гектара, 6,1 ц льносемя, 16 ц аўса. Рабочыя саўгаса «Камаровічы» намалалі па 18 ц аўса з гектара, а з асобных участкаў — па 22 ц. У Петрыкаўскім раёне ў красавіку 1936 г. налічвалася 150 стаханавцаў, праз тры месяцы іх колькасць узрасла да 500.

Разам з умацаваннем матэрыяльна-тэхнічнай базы калгасаў, павышэннем ураджая сельскагаспадарчых культур раслі заробкі калгаснікаў. Фядос Плыткевіч з калгаса «Чырвоны араты» (в. Колкі) у 1935 г. выпрацаваў 465 працадзён і атрымаў 79 пудоў збожжа і 245 пудоў бульбы. Былы батрак Парфен Рык з калгаса «Чырвоны партызан» (в. Дземенка) зарабіў 110 пудоў збожжа і 350 пудоў бульбы. Рос культурны ўзровень працоўных. У 1936—1937 гг. каля трох тысяч чалавек у Капаткевіцкім раёне ліквідавалі непісьменнасць. Да гэтага часу большасць сялянскіх гаспадарак была ўжо ў калгасе.

Калектыўныя гаспадаркі мацнелі, на палях з'яўлялася ўсё больш сельскагаспадарчай тэхнікі. У калгасе «Чырвоны партызан» Петрыкаўскага раёна атрымлівалі з гектара больш чым па 250 ц бульбы. Ураджайнасць збожжавых у некаторых гаспадарках дасягала

Важнейшай галіной сельскай гаспадаркі побач з земляробствам становілася жывёлагадоўля. На пачатак 1933 г. у калгасах раёна працавала 18 малочна-таварных і 45 свінагадоўчых ферм, у якіх налічвалася 2040 кароў і 1840 свіней. Калгасы наладжвалі вырошчванне маладняку: на 28 фермах утрымлівалася 1355 цялят. Малочна-жывёлагадоўчай спецыялізацыі прытрымліваліся саўгасы «Лучыцы», «Дуброва», «Камаровічы», «Дарашэвічы», «Петрыкаў». Саўгасы імя Калініна і «Ударнік» былі насенняводчымі.

20 ц з гектара.

У 1938 г. пачалося сцягванне ў цэнтры калгасаў хутароў. У Петрыкаўскім раёне ў канцы 1938 г. пры плане 1400 хутароў у вёсцы перасяліліся 910, у Капаткевіцкім пры плане 1200—1030 хутароў.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР 1 сакавіка 1939 г. перадавікі сельскагаспадарчай вытворчасці — трактарыст Петрыкаўскай МТС І. В. Берднік, звенная калгаса «Чырвоны партызан» А. С. Піскун, старшыня калгаса «Чырвоная Арэса» К. Н. Ястрэмскі, меліяратар М. І. Бязлодаў былі ўзнагароджаны медалём «За працоўную адзнаку». За поспехі ў справе школьнага адукацыі і выхавання дзяцей у сельскіх школах у ліку больш чым чатырох тысяч настаўнікаў і выхавальцаў па краіне ордэнам «Знак Пашаны» ў 1939 г. былі ўзнагароджаны С. Г. Брускіна і М. В. Курдо — настаўніцы Кон-

кавіцкай школы, медалямі «За працоўную адзнаку» — П. М. Лабанаў з Капаткевіч, «За працоўную доблесць» — Т. І. Мурашка з Капцэвіч. Важнай падзеяй з'явілася правядзенне Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі, адкрытай у Маскве 1 жніўня 1939 г. Малым сярэбраным медалём і грашовай

прэміяй 500 руб. былі адзначаны Міхаіл Іосіфавіч Бязлодаў з Капаткевіцкага райземаддзела, Кірыл Мартынавіч Жудро з калгаса імя Будзённага, Васіль Фаміч Крэч з Капаткевіцкай МТС, Аляксандр Майсеевіч Чарнобылец з калгаса «Чырвоны Кастрычнік» Петрыкаўскага раёна.

А. В. Солахаў

РАПАРТ Х УСЕБЕЛАРУСКАМУ З'ЕЗДУ САВЕТАЎ АД ПІ З'ЕЗДА КАЛГАСАЎ ПЕТРЫКАЎСКАГА РАЁНА

1. Правільная палітыка Камуністычнай партыі, разгорнутая праца сярод батракоў і беднаты далі магчымаць дасягнуць наступных вынікаў у справе калектывізацыі раёна:

а) калгасаў на 1 студзеня 1930 г.	— 12
на 1 студзеня 1931 г.	— 51
б) калектывізавана гаспадарак:	
на 1 студзеня 1930 г.	— 346 (4,3 %)
на 1 студзеня 1931 г.	— 1600 (20 %)

2. Існуючыя ў раёне 20 вярбовачных камісій пры калгасах і 22 ініцыятыўныя групы, безушыны прыліў новых членаў у калгасы знамянуюць сабой поўную мажлівасць выканаць і перавыканаць заданне па калектывізацыі на вясну 1931 г. — 35 % ад ліку ўсіх гаспадарак раёна.

3. У час працы з'езда калгасаў арганізавана 5 новых калгасаў, з якім аднаму дана назва імя XV з'езда Саветаў. У гэтых новых калгасах — 75 гаспадарак.

4. Дэлегаты з'езда калгасаў аб'явілі сябе мабілізаванымі і ўдарнымі на праверку хода і самой падрыхтоўкі да вясновай сяўбы. Лік дэлегатаў — 60, яны выязджаюць 23 лютага, адразу па заканчэнню з'езда...

НГА Беларусі, ф. 6, воп. 1, с. 2256, л. 236.

За свае палоскі

Увосень 1928 г. у Міхеданічах быў арганізаваны адзін з першых на Петрыкаўшчыне калгас «Сейбіт». У яго ўвайшло 14 гаспадарак, у асноўным беднякоў і малазямельных сялян. Абагулілі ўвесь нажытак, мелі 2 пары валоў, трое коней, 5 кароў.

Рыхтаваліся да вясновай сяўбы. Насення амаль не было, агульнага зямельнага кліна таксама. На праўленні калгаса вырашылі заняць пад калгасныя ўгоддзі зямлю за могілкамі, якая належала вяскоўцам вуліцы Сакалы — каля 10 га. Зямля гэтая была выкуплена ў пана ў 1900 г. Кожная сям'я сакалоўцаў мела тут да 20 сотак.

У красавіку, калі сшоў снег, прыехаў з Петрыкава каморнік у суправаджэнні двух міліцыянераў. Сабралі актыў і пайшлі наразць зямлю пад калгас. Паставілі адзін, другі слуп...

Раптам пачуліся крыкі, галашэнне: «Не дадзім сваіх палосак!.. На чужое паквапіліся? Не дадзім!»... Натопі жанчын з дзецьмі набліжаўся да каморніка і яго памагатых. Над галовамі іх узняліся вілы, рыдлёўкі, палкі. Лямант, шум... Каморнік пачаў скручваць сваю стужку і адступаць, міліцыянеры выйшлі насустрач жаночаму натоўпу.

Пярэднія прыпыніліся, але заднія напіралі, людзі паволі набліжались. З бакоў пайшлі ў акружэнне. Міліцыянеры некалькі разоў стрэлілі ўгару, але спыніць жанчын было нельга...

Алена Дарагуніха, якая дзесяць гадоў назад выйшла замуж і ўжо паспела нарадзіць восем дзяцей, трымала на руках груднога хлопчыка. У мінулы аўторак за невыкананне «цвёрдага задання» ў яе забралі з пограба апошнюю бульбіну. Дзяцей не было чым карміць, а тут адразаюць і зямлю... Алена кінулася наўздагон за камсамольскім важаком

Гошай, давілася слязамі нянавісці і тычкала яму ў твар спавітым дзіцём:

— І яго вазьмі! З’еш, задавіся...

З новай сілай рынуліся жанчыны на каморніка і яго каманду. Услед ляцелі палкі, вілы, рыдлёўкі, несліся праклёны... Міліцыянеры стаялі збоку. Падыходзіць да іх жанчыны не асмеліліся. Жаночы бунт бушаваў. Павырывалі ўсе пастаўленыя слупы, утапталі іх у зямлю. Варта не сыходзіла з поля да позняга вечара. Аднак уначы з вялікай групай памочнікаў каморнік зрабіў сваю справу. Восем капцоў-слупоў апаясалі сялянскі палетак. На ачэсанай верхавіне іх выдзяляўся чорны круг с нейкімі літарамі...

М. П. Шамрыла

З успамінаў былой даяркі саўгаса
«Камаровічы» М. С. Чычыкайла

У пачатку 30-га года ў нас пачалі арганізоўваць калгас. Людзі не разумеці, што гэта такое, вестка аб тым, што ўсё цяпер будзе агульным, узрадавала мала каго. Спачатку запісаліся тыя, хто не меў нічога, — губляць ім не было чаго. Першай падалася ў калгас Еўга — гаспадаракі яна не мела, працаваць не любіла, жыла бедна. Калі ні ідзеш міма — сядзіць на лавачцы ля хаты. Вось яна і стала першай калгасніцай... І такіх людзей шмат было. Многія не ведалі, што рабіць, і рабілі так, як большасць.

У суседняй вёсцы жыў стрыечны брат бацькі. Сям’я лічылася багатай. У іх была вялікая гаспадарка, многа зямлі. Але яны так працавалі, што на ноч нават лапцей не скідалі, а анучы толькі па нядзелях раскручвалі. Нічога не куплялі, збіралі капейку да капейкі, каб выкупіць зямлю. Гэта былі сапраўдныя гаспадары зямлі. Але іх з пачаткам калектывізацыі раскулачылі і выслалі. За тое, што працавалі ад цямна да цямна, не хацелі аддаць тое, што зроблена потам і крывёю...

Бацька таксама ўступіў у калгас. Адалі ў калгас усю гаспадарку, акрамя

каровы. Было нас больш як дзесяць душ. Як хочаш, так і жыві. У калгасе не плацілі, а ставілі працадзень — палачку. Працаваў бацька, маці сядзела з дзецьмі. Заробіць за год два мяхі зерня — і пракармі сям’ю...

З успамінаў жыхара в. Кашэвічы В. П. Зайца

У пачатку 30-х гадоў Раман Харланчук, які працаваў дырэктарам саўгаса «Лучыцы», быў накіраваны ў в. Дземенка для арганізацыі калгаса. Усіх жыхароў пад строгім кантролем сабралі на сход у школу. Харланчук выступіў з прамовай, затым патрабаваў усім па чарзе падысці да стала і распісацца аб дабравольным уступленні ў калгас. Спіс быў падрыхтаваны загадзя. Аднак дабравольцаў аказалася мала. Давялося выклікаць па прозвішчах. Рантам нехта разбіў лямпну, у цемры прагучаў заклік:

— Бі актывістаў!

Харланчук выхашіў рэвальвер, два разы стрэліў у столь. Усе разбегліся. Паехаў у раён, каб далажыць аб здарэнні. Яму казалі:

— Сам вінаваты, не можаш працаваць... Вось табе два дні, і калі не будзе адганізаваны ў Дземенцы калгас, будзеш адказваць па ўсіх строгасцях рэвалюцыйных законаў...

Праз дзень — зноў сход. Сабралі толькі мужчын. Усіх — пад распіску. Дзверы зачынілі на замок. Харланчук з мясцовым актывам — за сталом, перад ім — рэвальвер. Выклікаюць сялян па спісу, кожны падыходзіць і распісаецца. Калі распісаўся апошні, было дадзена ўказанне адмакнуць дзверы. Жанчыны, якія чакалі пад дзвярыма і ўжо ведалі, што мужыкі сваімі подпісамі засведчылі ўступленне ў калгас, наляцелі на іх. Пачалася бойка...

Успаміны Ф. А. Елізара, жыхара в. Лучыцы

Загадчыкам Лучыцкага клуба ў 1929 г. быў Мазін. Ён сабраў сход жыхароў в. Лучыцы, у сваім выступленні заклікаў да стварэння калгаса ў Лучыцах.

Што гэта такое, ніхто добра не ўяўляў, аднак вырашана было стварыць калгас. Запісваліся наступным чынам: тыя, хто адразу пасля сходу падаў заяву, ішоў дамоў, хто не пісаў — заставаўся сядзець аж да пеўняў.

Пачалося абагульненне. Кіраваў ім Пушко, раней ён служыў дзякам у царкве. Зерне сабралі і звезлі ў агульны свіран. Пакідалі на вазы плугі і іншы інвентар і таксама павезлі ў калгас. Тут на мужыкоў наляцелі бабы, пачалі сцягваць з падвод плугі. Разнеслі па дварах, разабралі назад зерне і пачалі жыць, як і раней.

Нарэшце ў 1930 г. калгас быў створаны, яму далі назву «Асветнік». Першым старшынёй быў Жукоўскі, затым — Мельнічонок, пасля — А. Содэль. Пайшлі ў калгас толькі беднякі, яны атрымалі самыя багатыя землі.

Жыў на хутары Ліпнікі Тوفіль Азёмша. Не хацеў ісці ў калгас — працаваў ён добра, гаспадарка была моцная. Яго абклалі «цвёрдым заданнем». Тوفіль не спяшаўся яго выконваць. Выклікалі яго ў сельсавет. Старшыня пытаецца: «Чаму не плаціш падатак?». Той адказвае: «Няма чаго аддаваць». «Калі не аддасі падатак, забяром валы». «Вось яны, валы, у кішэні», — і паказвае на кішэню, дзе ляжалі грошы за прададзеную жывёлу. Прадстаўнікі ўлады скруцілі яго і забралі грошы. А неўзабаве Тوفіля раскулачылі, і ніхто не ведае, дзе ён загінуў...

Прадстаўнікі з раёна збіралі актыў вёскі і давалі каманду: трэба знайсці кулакоў. На ўлік браліся ўсе большменш зможныя сяляне. Жыў у вёсцы Пігулеўскі, ён наняў на работу вяскоўца, які жыў бядней. Скасілі надзел травы. Пігулеўскі заплаціў за працу пуд грэчкі. Гэта стала вядома сельскаму актыву. Неўзабаве Пігулеўскага раскулачылі, забралі ўсю маёмасць.

У мяне была сястра. Выйшла замуж за добрага хлопча ў Чырвоны пасёлак. Свёкар, Чарнушэвіч, быў майстрам на ўсе рукі. Рабіў калёсы, бандарыў. Змайстраваў малацілку, не адмаўляў

у малацьбе аднавяскоўцам, за працу браў аплату зернем.

Прышоў неяк да Стэльмаха дырэктар саўгаса, які размяшчаўся на тэрыторыі панскага маёнтка: «Зрабі мне калёсы на выезд». Стэльмах адказвае: «Давай дамовімся аб аплаце». Той і слухаць не стаў. Праз тры дні сабралі сход жыхароў вёскі. Выступіў дырэктар: «Стэльмах не падпарадкаваўся рашэнню саветкай улады і падлягае раскулачванню»... Забралі па вопісі ўсю маёмасць, рэчы і нават вопратку, застаўся селянін у голай хаце.

З успамінаў жыхаркі в. Фаставічы
Г. Ц. Слівец

Мае бацькі былі вельмі працавітыя людзі. Гаравалі з раніцы да позняга вечара. Гаспадарка была вялікая: гусі, коні, каровы, свінні. Мы, малыя, дапамагалі бацькам як маглі. Пасвілі спачатку гусей, потым — свіней. Будзіць маці на золку, а мне спаць хочацца... Але ўстаю, бяру першы блін, іду...

Бацька не хацеў уступаць у калгас. Шкада было нажытку. Яго аб'явілі кулаком, зрабілі перапіс маёмасці. Сабралі сход. Людзі, баючыся ўсяго, амаль усе прагаласавалі за тое, каб нас выслаць.

Павезлі нас за Урал, у Свядлоўскую вобласць. Привезлі ў тайгу, там былі пабудаваны з дошак баракі. Яны падзелены на часткі, у кожнай стаяла жалезная печ. Умовы былі невыноснымі. Людзі часта хварэлі і паміралі. Добра, што дазвалялася перапіска. Бацькі напісалі ў вёску, каб зліталіся, забралі адсюль хоць дзяцей. І ўлады дазволілі. Уся вёска збірала грошы на дарогу дзядзьку Міхайлу. Ён прыехаў, забраў нас, шасцярых дзяцей, да родных у вёску. Праз некаторы час мы даведаліся пра смерць маці і сясцёр, а потым і бацькі. Там яны і пахаваны...

Часта забіралі людзей з вёскі. За што, куды — ніхто не ведаў. Ні адзін з іх не вярнуўся. Работнікаў НКУС так

і называлі — «чорныя вораны», або «хапуны». Яны наводзілі сапраўдны жах на людзей. Баяліся сказаць лішняе слова. Пагаворвалі, што арыштаваных

адвозілі ў Мазыр і трымалі ў падвалах царквы.

Але хоць і цяжка было, песні часцей пелі, чым цяпер...

З успамінаў жыхара в. Белы Пераезд Р. М. Шмігельскага

Невялікая вёска Белы Пераезд размешчана на самым краі Петрыкаўскага раёна, на граніцы з Жыткавіцкім і Любанскім раёнамі. Хваля калектывізацыі дакацілася і сюды. Доўгімі асеннімі вечарамі збіраліся сходы жыхароў вёскі. Прывязджалі прадстаўнікі Бобрыцкага сельскага савета і ўпаўнаважаныя Петрыкаўскага райвыканкома, глумачылі аб перавагах калектывізацыі гаспадаркі. За арганізацыю калгаса актыўна агітавала Аўдоля Сініцкая. Яна яшчэ ў 1905 г., калі была дзяўчынай, выступіла супраць дэспатызму камаровіцкага памешчыка, які прысвоіў сабе землі сялян Белага Пераезду і хацеў сагнаць іх з селішчаў. Яго людзі разбурылі сялянскія хагы. Вяскоўцы будавалі на сваіх надзелках курані і не пакідалі зямлю. У вёску прыехаў ураднік са стражнікамі, разбурылі і курані. Падышлі да Сініцкіх, Аўдоля ўзяла рыдлёўкай з вогнішча вуголля і сыпанула ў твар урадніку, абпаліла яго. Тады ўзняліся ўсе жыхары вёскі і прагналі стражнікаў. Аўдолю Сініцкую і яшчэ некалькі чалавек арыштавалі. А праз некаторы час земскі суд прызнаў права сялян на зямлю...

Пасля доўгіх сходаў, пакутлівых роздумаў жыхароў вёскі ў канцы снежня 1929 г. быў арганізаваны першы ў Бобрыцкім сельсавеце калгас. Яго назвалі «Чырвоны спяг». Спачатку заісалася толькі 12 найбольш бедных гаспадарак. Першай падала заяву Аўдоля Сініцкая. Зімой 1930 г. рыхтаваліся да вясновай слябы. Найбольш заможныя жыхары вёскі, набожныя людзі, сцвярджалі, што калгас — нараджэнне сатаны. Мая маці была таксама вельмі набожнай жанчынай. Бедная з бедных, удава, яна не ўступала ў калгас аж да 1934 г., і я, юнак, у поўнай меры зведаў, што такое аднаасобнік у той час...

У канцы сакавіка 1930 г., калі пачалі вывозіць гной на агульнае поле, жонкі калгаснікаў распягнулі абагуленую маёмасць па дварах. Калгас распаўся. Зноў пачалі прывязджаць упаўнаважаныя, збіраць на сходы вяскоўцаў. У красавіку па рашэнню камітэта беднаты, які ўзначальвала Аўдоля Сініцкая, быў раскулачаны Пятро Засулевіч, адзін з заможных жыхароў, у якога працавала два парабкі. Некалькі гаспадарак абкладзены цвёрдым падаткам. У маі калгас быў адноўлены. Яму выдзелілі бліжэйшыя, лепшыя палі, аднаасобнікам — аддаленыя ўчасткі.

З вялікімі цяжкасцямі наладжвалася калектывізацыя жыхароў вёскі. Шмат было недахопаў у рабоце кіраўнікоў калгаса, яны часта мяняліся, пакуль не паставілі ў 1933 г. старшыней Аўдолю Сініцкую. Яна ўзначальвала гаспадарку амаль да самай вайны. Памятным і хваляючым стаў адзін з вясновых дзён 1933 г., калі на калгасным полі з'явіўся трактар. Яго ў якасці шэфскай дапамогі калгасу, што ўзначальвала жанчына, прыслалі з саўгаса «Камаровічы». І малыя, і старыя кінуліся глядзець, што там такое, калі пачулі тарахценне на полі. Не верылася, што машына сама бегае і арэ зямлю...

Да 1936 г. людзі жылі ўжо больш-менш заможна. Кожны мог параўнаць сваё жыццё ў калгасе і ў аднаасобнай гаспадарцы, калі нават у лепшыя, ураджайныя гады не хапала хлеба да новага ўраджаю. Асноўная маса сялян тады перабівалася заробкамі ў іншых вёсках і ў лесе: нарыхтоўвалі драўніну, вышальвалі вугаль, выраблялі смалу, бандарылі. Зямлі было мала, ды і тая пясчаная і малаўраджайная. Найбольш паважанымі людзьмі ў вёсцы былі кавалі — Парфірый Бабёр і Станіслаў Бабёр. Калектывізацыя прыносіла станоўчыя зрухі ў жыццё сялян.

У 1938 г. у вяскоўцаў з'явілася некалькі веласіпедаў, што было прыкметай багацця. Калгас меў аўтамапыну, якая працавала на драўляных чурках. Людзі пачалі выкідваць з хат драўляныя ложка, замянялі іх новымі, металічнымі, з нікеліраванымі спінкамі. Жыццё ў вёсцы паступова наладжвалася, у хаты прыходзіў дабрабыт. Але з захаду насоўваліся ўжо чорныя хмары вайны...

Снядзінская бэль

Пасля нядоўгага існавання ў Снядзіне камуны, якая была арганізавана з некалькіх сямей бяднейшых сялян і ніяк сябе не праявіла, быў узят курс на шырокую калектывізацыю сельскай гаспадаркі ўсёй краіны. Працэс гэты, пачынаючы з 1929 г., праходзіў з пера-

менным поспехам. Сяляне часта аб'ядноўваліся ў арцель, то зноў выходзілі з яе. Паўсюдна вітаў дух разгубленасці, няўпэўненасці ў заўтрашнім дні. Мясцовымі ўладамі быў узят курс на цвёрды кірунак на ліквідацыю кулацтва. Як і ўсюды, арыентаваліся сугуба знешнімі, суб'ектыўнымі данымі. Тыя, хто меў надзел зямлі, але дрэнна апрацоў-

ваў яе, аказваўся, урэшце, бедняком. Працалюбівыя, старанныя сяляне былі аднесены да кулакоў. Такіх гаспадарак у Снядзіне першапачаткова было выяўлена тры: Савы Марозькі, Івана Антонавіча і Івана Лаўрэнцьевіча Занкевічаў. Кожны быў уладальнікам ветранага млына, без якога ніякая гаспадарка абысціся не магла — вось і эксплуататары, кулакі...

Сава Марозька быў адным з найбольш паважаных жыхароў Снядзіна. Разумны, памяркоўны, старанны і бескарыслівы, ён карыстаўся вялікай павагай і аўтарытэтам. Атрымаўшы пачатковую падрыхтоўку санітара ў час вайсковай службы, дапамагаў вяскоўцам пры хваробах, лячыў жывёлу. І вось Сава Піліпавіч трапіў у спіс кулакоў. Ён сабраў падпіску амаль усіх жыхароў сяла аб тым, што нікога не эксцудатаваў, але гэта не дапамагло.

Аднойчы на вячорках агітатары звярнуліся да пажылога селяніна Паўла Занкевіча:

— Дзядзька, чаму вы не ўступаеце ў калгас? Жывяце бедна, а калгас вам новую хату пабудуе, хлебам забяспечыць... Што вас утрымлівае?

Доўга не раздумваючы, стары сказаў: — Я ўступіў бы ў калгас, ды баюся, у ім будуць людзей кляймоўць...

Агітатары здзівіліся такой заяве і спыталі:

— Хто ж вам такое казаў?

— Ды Андрэй Паляк.

«Паляк» — мянушка Андрэя Занкевіча. Яго арыштавалі і павезлі ў Мазыр, у турму. Адзін з яго братоў у час наведвання перадаў, што быццам за злосную агітацыю супраць калектывізацыі віноўныя будуць расстраляны. І Андрэй уцёк з турмы. Жыць у сваёй сям'і ён, вядома, не мог, падаўся ў лес. Так у ваколіцах Снядзіна ўзнікла банда.

Вясна 1932 г. выдалася вельмі цяжкай. Да вясны не хапала корму жывёле, шырока разлілася Прыпяць і затапіла ўсе лугі і палі. Жывёлу снядзінскага калгаса «Новае жыццё» і белінскага «Савецкая Беларусь» вывезлі ва ўро-

чышча Града. Белінская жывёла часткова разбеглася, аб чым старшыні калгаса Паўлу Траяноўскаму паведаміў пастух.

Раніцай наступнага дня, узяўшы з сабою брата Змітра, які толькі што вярнуўся з вайсковай службы, і калгасніка Яўгена Ястрэмскага, старшыня на лодцы падаўся на Граду. Там яны сустрэлі бандытаў. Баючыся выкрыцца, іх зверскі забілі, трупы схавалі ў канаве, прыкідаўшы галём.

Некалькі дзён аб злачынстве нічога не было вядома. Міліцыя вяла пошукі прапаўшых, сачыла за паводзінамі родных — падазравалі, што сяляне падаліся ў Польшчу. Неяк дажджлівым днём падвечар калгасны бугай узняў роў, падышлі пастухі і ўбачылі жудасны малюнак. Сярод пастухоў і даярак узнік перапалох, пакінуўшы статак, яны дабіраліся дамоў па ледзяной вадзе.

Органамі НКУС і сіламі воінскай часці пачаліся актыўныя дзеянні па выяўленні і знішчэнні банды. Падарэнне ўпала ў першую чаргу на вялікую і бедную сям'ю Аляксандра Занкевіча, выхадцам з якой быў Андрэй. Ён, а таксама яго браты Яўхім і Сяргей, Сяргей Дамасевіч і Іван Жукавец уцяклі ў Польшчу. Астатнія браты Андрэя — Павел, Іван, стрыечны брат Андрэй Прыкота, сваяк Міхаіл Новак і многія іншыя жыхары Снядзіна, у тым ліку Яўхім Літнер, Яўхім Новак, Аляксандр Чарняўскі, Аляксандр Занкевіч, Мікалай Ястрэмскі і іншыя былі расстраляны ў Мазыры. Дзесяткі снядзінцаў асуджаны на тэрмін 10 гадоў.

Гора прыйшло ў сяло. Халодным асеннім днём сем'і, якіх падазравалі ў спачуванні бандытам, грузілі ў баржу і везлі невядома куды. Кулікі было слёз, распачнага галашэння...

Справы ў калгасе не вельмі ладзіліся. Вясной 1933 г. быў вялікі голад. Людзі карміліся ў асноўным шчаўем, бацвіннем, елі пух з-пад проса, жалуды. Сяляне везлі ў Слуцк апошняе, каб купіць ці вымяняць які фунт жыта ці бульбы. І ўсё ж дзякуючы выключнай працавітасці людзей калгас паступова

набіраў сілу. Да 1935 г. калектывізацыя ў Снядзіне ў асноўным была завершана. Многа ўвагі ўдзялялася апрацоўцы зямлі, павышэнню яе ўрадлівасці. Сяляне працавалі вельмі старанна, не лічыліся з часам, асабліва ў час сяўбы, уборкі ўраджаю. Удзень жалі, звозілі снапы, ноччу малацілі, ачышчалі зерне, ссыпалі ў засекі. Саджалі многа бульбы, восенню жанчыны капалі яе ўручную. Ноччу яны апрацоўвалі лён, каноплі.

У вёсцы дзейнічаў фельчарска-акушэрскі пункт. Вялася барацьба з малапісьменнасцю, быў адкрыты лікбез. Царкоўна-прыходская школа расшырана і пераўтворана ў сямігодку, укамплектавана кваліфікаванымі педагогічнымі кадрамі. Актыўна дзейнічалі партыйныя і камсамольская арганізацыі. Парторг калгаса Шабалін штодзённа раніцай абходзіў палі калгаса, унікаў у ход усіх работ, якія праводзіліся на палях, правяраў якасць іх выканання. Пад яго кіраўніцтвам вясной 1937 г. у цэнтры вёскі быў пасаджаны ясеневы парк, пачалося будаўніцтва новага клуба. Многа ўвагі ўдзялялася развіццю жывёлагадоўлі. У полі каля возера з'явілася ферма малочнага статка. Пазней там былі пабудаваны свінагадоўчы комплекс, аўчарнік. Багацейшым станавіўся працадзень.

Між тым рэпрэсіўнае кола не збаўляла разбег, паглынаючы ўсё новае і новае ахвяры. У 1936—1937 гадах, звычайна на начах, зноў пачалі забіраць ні ў чым не вінаватых, сумленных сялян. Былі рэпрэсіраваны актыўны ўдзельнік калектывізацыі, першы старшыня калгаса Фёдар Дамасевіч, аб'ездчык Снядзінскага лясніцтва Уладзімір Шалковіч, майстар па будаўніцтву дарог Антон Шайкевіч, калгаснікі Уладзімір Занкевіч, Раман Новак, загадчык малочна-таварнай фермы Сяргей Занкевіч і многія іншыя старанныя, добрасумленныя сяляне. Ахвяры зніклі бяследна. Вядома толькі, што ў Комі АССР высланы сем'і калгаснікаў Канстанціна Занкевіча, Мяфодзія Зан-

кевіча, калгаснага бухгалтара Фёдара Чарняўскага.

Калгас узначаліў малады камуніст Іосіф Казакоўскі. (Улетку 1943 г. ён быў схоплены фашыстамі ў Снядзіне і закатаваны ў Петрыкаве.) Асабліва палепшыліся эканамічныя справы гаспадаркі пасля далучэння ў 1936 г. 110 гектараў былога панскага фальварка Судзібар. З пачатку 20-х гадоў там гаспадарыла камуна «Чырвоны баец» пад кіраўніцтвам Бажка. Судзібар стаў дзевятай брыгадай калгаса «Новае жыццё». Да пачатку вайны ў ёй вырошчвалі самыя высокія ў раёне ўраджаі збажыны, у асноўным пшаніцы — не менш 40 цэнтнераў з гектара. Да пачатку вайны калгас меў вялікія малочна-таварную, свінагадоўчую і авечкагадоўчую фермы. Была свая рыбалоўная арцель, якой кіраваў Сцяпан Занкевіч.

Напярэдадні вайны калгас узначальваў старшыня Мікалай Туравец, сакратаром партарганізацыі быў Васкевіч. Старшынёй сельскага савета працаваў Баранаў. Адкрыты Снядзінскі лесаўчастак Петрыкаўскага леспрамгаса, калектыву якога з году ў год перавыконваў планавыя заданні па нарыхтоўцы і вывазцы драўніны. Кіраваў участкамі Петравец. Снядзінская няпоўная сярэдняя школа была ўкамплектавана выдатнымі педагогамі, сярод якіх вызначаліся матэматык Навум Ульянавіч Бабраўнічы, настаўніца рускай мовы Ніна Раманаўна Рыбакова, беларускай мовы Надзея Мікалаеўна Бурая, дырэктар Іван Карпавіч Відура. На ахове лесу і навакольнага асяроддзя знаходзілася Снядзінскае лясніцтва, якое ўзначальваў ляснічы Малінец. Працаваў фельчарска-акушэрскі пункт, дзе дапамогу насельніцтву аказвалі фельчар Собчанка і акушэрка Праскоўя Нічыпарэнка.

У кожнай хаце зімою стаяў ткацкі станок-кросны — жанчыны пралі, ткалі не толькі палатно, але і высака-якаснае сукно. Самі сябе абшывалі, з аўчын мужчыны шылі боты і кажухі. У часы калектывізацыі гэты промысел быў забаронены, усе скурны, нават сві-

няя, патрабавалася здаваць дзяржаве, сяляне часта смалілі свіней употай, ноччу ў лесе. Былі свае сталяры, бондары. Сяляне адвечна займаліся бортніцтвам, якое з калектывізацыяй прыйшло ў поўны заняпад. Была адкрыта калгасная пасека, на якой працаваў Аляксандр Гулевіч, але прыбытку яна не давала. Вуллі зніклі і ў асабістых гаспадарках.

У Снядзіне, акрамя ветраных млыноў, працаваў да самай вайны вадзяны. У дзвюх яго секцыях размолвалі зерне, часалі воўну, валялі сукно, выжымалі алей. Працавалі пяць ступ, таўкачы якіх прыводзіліся ў рух ад млынавага драўлянага вала. Пабудаваў яго Максім Руцкі і Павел Занкевіч. Вёска жыла, віравала, працавала...

В. К. Новак

Так мы жылі...

... І цяпер нібы стаіць перад вачыма той хутар пры дарозе са Старыны на Кашэвічы: хата, хлеў, гумно, калодзеж з жураўлём сярод двара. Двор абгароджаны плотам у тры жэрдкі, на іх амаль заўсёды сушылася бялізна ці выбельвалася палатно, сатканае працавітымі рукамі маці. Дуб каля хаты. Як даўно тое было!.. Гаспадарка па тых часах немалая: двое коней, дзве каровы, свінні, авечкі, куры. Ды і дзецямі Бог не пакрыўдзіў: калі я нарадзілася, у сям'і было трое, а двое памерлі. Ды і я была з трайні. Роды, расказвалі, прымалі баба Соня разам з нашай бабуляй Яўгеніяй — Ева, Марыя, а я апошняя, самая няўдалая і маленькая, на далоні ў бабы Соні змясцілася. Першыя, нармальныя, адна за другой памерлі, а я вось жыву, нібы за траіх жыву...

Іван — старэйшы, надзея сям'і, апора і памочнік бацькі. Вельмі ласкавай і спрытнай была Воля, а Ніна, як хлапец — баявая, працавітая, нястомная. Ёй было сем гадоў, яна пасвіла авечак — сваіх і чужых. Сядзіць неяк на пагорку, спявае сабе ціхенька, раптам бачыць — авечкі спудзіліся, кіну-

ліся ўбок спалохана, а барана воўк валачэ ў кусты. Баран вялікі і цяжкі. Ніна хутка дагнала драпежніка. Ухапіла барана і да сябе цягне, крычыць што мае сілы. Кінуў воўк барана, ні з чым шмыгнуў у хмызняк, а Ніна прыгнала дахаты ўвесь статак. Пасля гэтага выпадку голас страціла, доўга не магла гаварыць, толькі шаптала.

Раслі мы самі па сабе. Няньчыца не было каму, ды і часу не было. Мала хто з дарослых ў хаце бываў у гарачы летні ці асенні час, усе справай занятыя. Прыбяжыць маці, дасць грудзі — да чатырох гадоў грудзямі карміла дзяцей — і зноў у поле ці на сенажаць. Я памятаю сябе чамусьці з вельмі малых гадоў, нават памятаю, як важылі мяне, калі яшчэ немаўлём была: пакладзе бацька ў хустку, звязжа ў вузельчык і чапляе на бязмен...

Іван, Оля і Ніна хадзілі ў школу, вярнуўшыся, увесь час да позняга вечара дапамагалі бацьку ці маці па гаспадарцы. Былі і святы, вольныя часіны, асабліва зімой. Маці хораша спявала, бацька любіў слухаць яе. Нярэдка ў хату прыходзілі на вячоркі суседзі, гаманілі, жанчыны зацягвалі песню — то сумную, гаротную, а то вясёлую, бадзёрую. Са Старыны ў Кашэвічы іншы раз праходзілі вясковыя хлопцы з гармонікам ці музыкі на свята, на вяселле — бацька заўсёды запрашаў іх у хату. Частаваў, яны ігралі і спявалі — от была радасць, было свята для нас!..

А потым скончыліся святы. Ва ўжытак увайшлі новыя, незнаёмыя словы — калгас, падатак, цвёрдае абкладанне... Памятаю, зімовай раніцай прыйшлі два фінагенты з Капаткевіч. Прынеслі пастанову на падаткі. Мы ў гэты час снедалі. Усе ўсталі з-за стала перад няпрошанымі гасцямі. А я, самая маленькая, устала на лаву і перахрысцілася на ікону, што вісела ў покуці. Тыя, камсамольцы ці яшчэ вышэй — партыйныя, так і кінуліся да мяне: «Хто навучыў?» «Ніхто, — адказваю, — сама навучылася». Бацькі глядзяць на мяне ні жывыя, ні мёртвыя, у той час за

гэта па галоўцы не паглядзілі б, вельмі лёгка можна было трапіць у лік раскулачваемых за «разбэшчанне дзяцей рэлігійным дурманам». Я так і засталася стаяць на сваім: сама навучылася хрысціцца.

Бацька, Рыгор Кірылавіч Чаус, быў дэпутатам сельсавета. Атрымаў ён неяк спіс вяскоўцаў, што прызначаліся да высылкі. Маці прачытала яго — Божа, усе свае людзі, добрыя гаспадары... І кінула паперу ў печ, у агонь. Бацька не на жарт перапалохаўся: «Што ты зрабіла, ды мяне ж самога за гэта...» Нейк выкруціўся перад сельсавецкім начальствам, сказаў, што згубіў паперу. Далі прачуханца, аблаялі добра, але не ўсіх з таго чорнага спісу выселілі з вёскі. Енкі і галашэнне стаялі тады над вёскай. Нкусаўцы кідаюць на воз клункі са скарбам небарак, а суседзі, асабліва мы, дзеці, стараемся, хапаем і цягнем назад з воза, іншых дзяцей, сваіх сяброў, трымаем моцна, не аддаём... Так некалькі дзён ваявалі. Тады, як гургань, ноччу наляцелі нкусаўцы і вывезлі нашчасныя сем'і.

Да пачатку калгасаў не хапала прамысловых тавараў, вопраткі і абутку, усе на будні насілі лапці. Але харчоў было даволі. Толькі што смачнейшае — масла, яйкі, сала стараліся прадаць, каб займець капейчыну выплаціць падаткі — квітанцыямі на розныя падаткі была запоўнена цэлая скрынка — ды купіць якую неабходную для гаспадаркі рэч.

У канцы зімы 1939 г. бацька запрог кабылу і пасадзіў на воз невясёлую маці, павёз яе ў Камаровічы ў бальніцу. Я бягу за возам, плачу — і мяне вазьміце, раней заўсёды бралі, але на гэты раз было не да мяне. Я спатыкнулася, упала і, плачучы, вярнулася дамоў. А маці нарадзіла яшчэ аднаго хлопчыка. Роды былі цяжкімі, доктар не адпускаў яе дахаты. Але аднойчы маці прыехаў наведца Іван, яна падала праз акно малодшага браціка, затым сама пралезла — і дамоў... Цукар, што давалі ёй у бальніцы да чаю, прыпасла

і нам усім на гасцінец раздала.

Паклалі хлопчыка на печ, мы ўсе чацвёра абкружылі яго. Даволі буйны, чырвоны, і не крыгчыць, не плача... Навіна для ўсіх нас, радасць. Бацька пытае: «Як назавём браціка? Вось як малодшая, Анюта, скажа, так і будзе». А я не доўга думаючы: «Пятро!» Так з'явіўся ў нас самы малодшы брат Пётр. Царква ў нас была ўжо закрыта, але маці, набожная жанчына, вельмі хацела ахрысціць хлопчыка. Калі крыху паправілася, закруцілі яго ў вялікую хустку і паехалі з бацькам у царкву ў Бабруйск.

А дома на хрэсьбіны сабралася ўся радня, галоўнае, што час быў больш-менш вольны, самы пачатак вясны. У калыску клалі падарункі, сядалі за стол. Частаваліся, пілі гарэлку з чацвёрацінак. Тады наогул многа не пілі. Спявалі... А ў канцы свята разбівалі гаршчок з прасяной кашай, якую павінен быў пакаштаваць кожны госць. Тады за стол дазвалялі сесці ўсім нам, дзецям.

Перад вайною было загадана ўсім перасяляцца з хутароў у вёску. Бацькі ў гэты час дома не было, ён па разнарадцы працаваў у Мазыры. Хата наша стаяла зусім недалёка ад Старыны, спадзяваліся, што, можа, так і застанемся на месцы. Але вясковыя актывісты на чале з Андрэем Рудым не пагадзіліся. Прыйшлі аднойчы раницай, і як маці ні прасіла, ні маліла пачакаць, пакуль прыедзе бацька з Мазыра, жардзінамі разбурылі печ, скінулі дах і пайшлі. Так мы апынуліся, маці з пяццю дзяцьмі, у хляве. У двары распальвалі вогнішча, варылі ежу сабе і жывёле. Прыехаў бацька, з дапамогай сваякоў перавезлі хату і склалі яе на новым месцы. Праз тры дні ён паехаў назад у Мазыр, а мы з маці, пакуль не наступілі халады, пілавалі дошкі, рабілі цэглу для печы, а жылі па-ранейшаму у хляве на старым селішчы.

А ў бацькі ў Мазыры справы склаліся вельмі дрэнна: за спазненне на работу яго арыштавалі. Добрыя людзі паве-

дамлі нам пра гэта, казалі, калі будзе суд. Маці вельмі плакала і гаравала, а ў дзень суда запрагла кабылу і паехала разам са мною ў Капаткевічы, куды перавялі да гэтага часу бацьку. Зайшлі да яго сястры Кацярыны, распраглі кабылу. І вось — суд... Як убачыла я роднага чалавека, кінулася яму з плачам на шыю, міліцыянеры не могуць адарваць мяне. Так і пайшоў ён на лаву падсудных з дзіцём на руках. Як ні прасілі мяне пакінуць бацьку, цукеркі прапанавалі і пагражалі маці штрафам — я ні на што не згаджалася. Суддзі пайшлі раіцца, мы сядзім з бацькам, чакаем, што будзе. Вярнуліся, абвешчаюць прысуд: тры гады прымусо-

вых работ... Потым адзін засядацель гаварыў, што хацелі прысудзіць да турмы, ды дзіця пашкадавалі...

Прымусовыя работы бацька адрабляў дома на лесапавале. Пілаваў лес, вазіў бяровенне на чыгунку, працаваў ад цямна да цямна, але ўсё ж вырываў гадзіну-другую, каб абсталяваць новую хату. Ужо і хлёў, і гумно, і лазню набудавалі. Сад пасадзілі. Маці выздаравела, бацька павесялеў. Пакрыху падрасталі мы. Іван ужо гаспадарыў нараўне з бацькам, Оля і Ніна жалі, касілі. Ніхто не здагадваўся, якія цяжкія выпрабаванні чакаюць нас наперадзе. Ішоў 1941 год...

Г. Р. Вільчанка

Па старонках раённых газет

«КАЛГАСНІК ПЕТРЫКАЎШЧЫНЫ»

Ад забітай вёскі — да чырванасцяжнага калгаса

У 1925 г. у в. Выпалаў пабудавалі прасторную, чыстую школу, арганізавалася камсамольская ячэйка, членам якой з'яўляўся і я. Надыйшоў 1929 год. Камсамольцы і актыў сталі працягваць ініцыятыву ў арганізацыі калгаса. Пад'ехалі ўпаўнаважаныя, зашумелі. Ну тут і пайшло. Калектывізавалі вёску і пачалі ўсё абагульваць, нават курэй. Шкодная работа, ліпавы калгас не ўтрымаўся на нагах. Усе разышліся.

Мы не закідалі работы. Нарэшце, восенню 1930 г. нам удалося скалаціць калгас з 7 гаспадарак. А вось у 1931 г. пачалі ўступаць шмат аднаасобнікаў у калгас. У гэты час раз'ярыўся кулак Курловіч Сцяпан і адкрыта выступіў супраць калектывізацыі. Дайшло нават да таго, што кулак Курловіч арганізаваў шайкі са сваіх агентаў і рыхтаваўся знішчыць арганізатараў калгаса, асабліва тачылі зубы на сакратара камсамольскай ячэйкі і на мяне.

Перамаглі і гэтую перашкоду. Курловіча раскулачылі і выслалі (дарэчы, ён зараз вярнуўся і працуе ў Дарашэвіцкім вінзаводзе). І ўсё ж яшчэ было цяжкавата: адсутнічаў угод, дрэнна арганізавана работа. Але мы ўжо моцна сталі на рэйках калектывізнай гаспадаркі.

Цяпер мы яшчэ больш панацнелі. К канцу года калгаснікі на прапаздзень атрымоўвалі па 2 кіло збожжа і 5 кіло бульбы... У 1933 г. ужо на прапаздзень прыпадала збожжа 2,5 кіло і бульбы 7 кіло.

Занкевіч Рыгор

1 мая 1935 г.

Сабатажнікі пакараны

Выкананне плана веснавой слябы з'яўляецца цвёрдым абавязкам кожнай аднаасобнай гаспадаркі. Гэтага не хацелі зразумець аднаасобнікі в. Міцуры Конкавіцкага сельсавета Ярыга В. і Міцура С., якія да выканання плана слябы ранніх яравых культур амаль не прыступілі і гэтым самым свядома сабатавалі выкананне плана веснавой слябы.

Петрыкаўскі нарсуд разгледзеў гэтую справу і прыгаварыў Ярыгу В. да двух год, а Міцуру С. да трох год пазбаўлення волі.

Скотчанка

2 чэрвеня 1935 г.

Новы Петрыкаў

На месцы дамоў і магазінаў былых купцоў Зарэцкіх, Богіных, Рапапортаў выраслі вялікія кааператыўныя магазіны: раймагі, прадмагі і іншыя. На месцы суднабудаўнічай верфі судаўласнікаў Бурака, Прахоцкага і Занкевічаў суднабудаўнічая арцель «Чырвоны суднабудаўнік» са сваім камбінатам.

У горадзе распачата брукаванне і азеляненне вуліцы, чыстыя прасторныя вуліцы горада асвятляюцца электрычнасцю. Былыя царквы, касцёлы і сінагогі ператвораны ў клубы, тэатры. У Петрыкаве сваё гукавое кіно, радыёвузел са 130 кропкамі ў кватэрах рабочых і служачых.

Зараз у горадзе налічваецца 6 школ, у тым ліку адна сярэдняя. У гэтых школах навучаецца 1129 чалавек. Поўнасьцю ліквідавана непісьменнасць...

На месцы быўшых тракціраў і «засных дамоў» выраслі культурныя гасцініцы, сталовая.

7 лістапада 1935 г.

Часцей прыязджайце з такімі карцінамі...

У кастрычніку месяцы ва многіх калгасах дэманстраваўся фільм «Чапаеў». Фільм быў сустрэты з вялікай радасцю. Многія калгаснікі прysłалі ў рэдакцыю свае ўражанні наконт гэтага фільма.

У калгасе імя Чарвякова Скрыгалаўскага сельсавета на кінасеансе прысутнічала каля трохсот чалавек. Калгаснікі прасілі кінамеханікаў часцей прыязджаць з такімі карцінамі.

Рудзько, Стральчэня, Казловіч
26 лістапада 1935 г.

Завод «Звязда»

З 7 красавіка на заводзе пачаўся стаханаўскі двухдэкаднік па ўдарнаму выкананню вытворчай праграмы красавіка месяца. Так, на сартыроўцы гатовай прадукцыі дзённае заданне выконваецца да 250 прац., на сушцы — да 160, сартыроўцы шпон — 200 прац., клейцы — 180—190 прац.

Зараз у цэхах распачата распрацоўка адкрытага пісьма камандарма цяжкай прамысловасці тав. Арджанікідзе аб арганізацыі стаханаўскай сустрэчы Першага мая.

12 красавіка 1936 г.

«БОЛЬШЭВІК»

17 студзеня адбыўся раённы злёт стаханаўцаў

200 стаханаўцаў і стаханавак — барацьбітоў за павышэнне ўраджайнасці, за сацыялістычную жывёлагадоўлю 17 студзеня сабраліся ў мястэчка Капаткевічы на свой раённы стаханаўскі злёт. На раённым злёце ўдзельнічае 63 калгасніцы-стаханаўкі. З усяго ліку стаханаўцаў ёсць 35 чалавек, працуючых на калгасна-таварных фермах. У ліку 200 стаханаўцаў раёна прысутнічае ардэнаносец тав. Ігнатаў — з калгаса «Чырвоны колас» Лучыцкага сельсавета.

Калгас расце

Калгас «Чырвоная Дуброва» Чалюпчавіцкага сельсавета арганізаваны ў 1929 годзе. Зараз усе 55 бяднячка-сераднячкіх гаспадарак вёскі Дуброва ўступілі ў калгас.

Да чэрвеня месяца 1935 года калгас меў рад недахопаў. Адсутнічала працдyscyпліна, улік забытан. Такое становішча адбылася на зніжэнні ўраджаю і падзяжы жывёлы ў калгасе. З чэрвеня месяца 1935 года, пры пачатку работы старшынні калгаса тав. Дубровы Спірыдона, усё ў хуткім часе ў калгасе змянілася. Спывіўся падзеж цялят і свіней. Цяглавая сіла з ніжэй сярэдняй упітанасці стала сярэдняй і вышэй сярэдняй.

Калгас зараз мае буйную МТКФ, у якой налічваецца 199 штук буйнарагатай жывёлы, 49 свіней і 45 коней.

Засімаў
8 лютага 1936 г.

Падрыхтоўка МТС да веснавой слябы

Прайшло ўжо больш 8 месяцаў з часу арганізацыі МТС у нашым раёне. Зараз МТС мае 20 трактароў, 4 складаныя малатарні, плугоў 18 штук, 3 штукі дзіскавых барон і 2 сеялкі.

У гэтым годзе МТС павінна абслужыць сваёй сілай 32 калгасы. Зіма праходзіць. Набліжаецца стаханаўская вясна. Аднак на сённяшні дзень МТС знаходзіцца ў дрэнным становішчы. Да гэтага часу МТС не забяспечана гаручым. Дырэктар МТС тав. Дамарацкі спасыласца на аб'ектыўныя прычыны (адсутнасць цыстэрны), а сам бяздзейнічае...

Брыгада рэйда: *Дзінарытэйн, Мычко*
17 лютага 1936 г.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

За парушэнне калгаснага Статута — да суровай адказнасці

У новым статуте сельсакагаспадарчай арцелі ўказана, што цяжарныя жанчыны-калгасніцы павінны карыстацца адпачынкам на месяц да родаў і адзін месяц пасля родаў. Разам з гэтым за перыяд свайго адпачынку калгасніцы павінны атрымаць працадні.

У калгасе «Бальшавік» Бобрыцкага сельсавета гэтага не выконваецца. Ні адна цяжарная калгасніца адпачынкам не карыстаецца. Старшыня Ястрэмскі цяжарных жанчын пасылае на цяжкія работы. Калгасніца Харланова Мар'я адпачынку не атрымала. Праўленне калгаса не дала ёй падводы для таго, каб паехаць у бальніцу. Увесь час Харланова працавала на цяжкіх работах. Ідучы з Капаткевіч (адлегласць 30 кіламетраў), Харланова ў дарозе радзіла нежывое дзіце.

Старшыня калгаса Ястрэмскі не надзяляе калгаснікаў прысядзібнымі ўчасткамі.

20 мая 1936 г.

Адданы паступак двух піянерак

Піянерка Козік Мар'я скончыла 5-ю групу Навасёлкаўскай НСШ, яе бацька калгаснік. Сенько Маня ў гэтым годзе на выдатна скончыла 6-ю групу. Бацька Мані з'яўляецца актыўным членам Навасёлкаўскага сельсавета.

23 чэрвеня Мар'я і Маня пайшлі ў лес збіраць ягады. У гэты час падняўся вецер-буран, які вырваў дрэва і паваліў на пень чыгункі. Сенько і Козік ведалі, што хутка павінен ісці са станцыі Старушкі на Заполле стаханавускі цягнік. Піянеркі хутка пабеглі на станцыю Заполле і паведамілі аб гэтым дзяжурнаму па станцыі. Але ўжо было позна, цягнік са Старушак выйшаў. Тады дзяжурны па станцыі хутка паведаміў чыгуначнаму вартаўніку, які жыве недалёка ад паваленага дрэва, каб затрымаць цягнік...

Ганчароў

21 чэрвеня 1936 г.

Раўняцца па Навасёлкаўскаму сельсавету

Калгас «Чырвоны Кастрычнік» Навасёлкаўскага сельсавета за датэрміновае выкананне плана нарыхтовак і вывазак лесаматэрыялаў другога і трэцяга кварталаў атрымаў прэмію — патэфон, а старшыня калгаса тав. Дудка — 100 руб. грашмыма.

Горш абстаіць справа па лесавывазках і нарыхтоўках у Камаровіцкім і Бобрыцкім сельсаветах. Калгасы «10-ы з'езд Саветаў», «Бальшавік», «Чырвоны Сцяг» і некаторыя іншыя таксама не займаюцца справай нарыхтоўкі і вывазкі лесу.

Сакавец

21 чэрвеня 1936 г.

На адкрыцці піянерскага лагера

16 ліпеня піянеры калгаса імя Галадзёда Лучыцкага сельсавета святкавалі дзень адкрыцця лагера. На адкрыцці піянерскага лагера прысутнічалі сакратар РК КП(б)Б тав. Узілеўскі і старшыня РВК Арапучык, прадстаўнікі АК КП(б)Б і АВК Нэйштат, Патапенка, Крымскі і сакратар АК ЛКСМБ тав. Баранкін.

На піянерскім зборы з піянерамі гутарылі сакратар РК КП(б)Б тав. Узілеўскі і сакратар АК ЛКСМБ Баранкін.

Пасля гутаркі піянеры выканалі некалькі танцаў і песень. Прагледзеўшы самадзейнасць, прыехаўшыя прадстаўнікі партыйных і савецкіх арганізацый акругі і раёна пакаталі дзяцей на машынах.

Файнберг

19 ліпеня 1936 г.

На дапамогу братам на класу

5 жніўня ў калгасе «Чырвоны араты» і «Чырвоны барэц» Колкаўскага сельсавета адбыліся мітынгі калгаснікаў, прысвечаныя гераічнай барацьбе іспанскага народу супраць фашысцкіх мяцежнікаў. Калгаснікі вітаюць гераічнае змаганне іспанскіх рабочых і сялян супраць азвярзлых фашысцкіх генералаў Франка і Мола, падтрымліваемых фашыстамі Германіі і Італіі.

Прысутнічаўшыя на мітынгу калгаснікі сабралі 300 руб. грошай для дапамогі іспанскаму народу...

8 жніўня 1936 г.

Стаханаўка апрацоўкі ільну

Мароз Парасцы ўжо 70 год. Аднак працаваць яна любіць. Параска з'яўляецца лепшай ільнотрапальшчыцай у калгасе «Дзень ураджаю» Беседскага сельсавета.

Добрай высушкай ільну, правільным уходам за ім, раннім выходам на працу Мароз Параска дабілася таго, што норму на тропцы ільну перавыконвае штодзённа на 60—70 і 100 прац. Замест нормы 10 кг Параска атропвае па 17—20 кг. Так, напрыклад, 22 верасня яна атрапала 17 кг, а 23 верасня — 21 кг. Мароз заўсёды дае высоканумарнае ільновалакно.

Паддубны Фёдар
28 верасня 1936 г.

Расце завод

Недалёка ад рэчкі Арэсы, на невялікім узгорку, паабапал акружаны рознымі дрэвамі, распаложаны Камаровіцкі спіртзавод. Тут жа прыгожы парк, дзе летам у вольны ад работы час адпачываюць рабочыя, а ў парку — бюст Леніна. Зімі вольны час рабочыя весела і культурна праводзяць у клубе. На заводзе, які вырас на месцы раней непраходнага балота, працуе каля 70 вясёлых, жыццерадасных рабочых і работніц. З іх лепшымі барацьбітамі-стаханаўцамі з'яўляюцца Еўсюк Есіп, Шарамета Ісак, Еўсюк Ганна, Феська Арсень, Клепусэвіч Якаў, Новік Ціт, Літвінаў Андрэй.

Маленькі па свайму аб'ёму заводзік, але ён прыносіць вялікую карысць. Штогод ён дае 177 тысяч 965 рублёў прыбытку.

С. Аўдзейчык
1 студзеня 1938 г.

Жывецца заможна і радасна

Цяжка ўспамінаюцца тры тры гады, якія я прабатрачыў у крывасоса пана Левендоўскага, у якога было ў тры разы больш зямлі, чым ва ўсёй вёсцы Чалюшчавічы. Большую палову года мы работалі на пана, а плату атрымывалі вельмі мізерную. К прыкладу, за месяц работы ў пана я сама больш атрымываў 5 рублёў грошай. Хлеба хватала толькі да сакавіка месяца.

Зусім іншае цяпер... Вось хоць бы ўзяць 1937 год. За гэты год я выпрацаваў 930 працадзён. На працадні атрымаў 60 пудоў адных зернавых, 5580 кілаграм бульбы, 837 рублёў грошай і г. д. Такса ў гэтым годзе я пабудоваў новую хату. Апрача гэтага, я маю 2 каровы, 3 свіней, 2 авечкі і шмат дробнай птушкі. Дзеці мае таксама вучацца...

Козінец Рыгор
Калгас «Победа»
1 мая 1938 г.

Сцягванне хутароў праходзіць марудна

Працоўныя нашага раёна падалі заявы аб перасяленні ў цэнтры калгасаў — 699 заяў. Аднак бяда ў тым, што кіраўнікі райвыканкома і старшыні сельсаветаў і паасобныя старшыні калгасаў мала ўдзяляюць увагі справе сцягвання хутароў.

Да прыкладу, калгаснік калгаса «Чырвоная вёска» Колкаўскага сельсавета Улад Рыгор Данілавіч яшчэ 5 мая 1938 г. падаў заяву старшыні калгаса т. Равуцкаму на сцягванне хутара. Гэта заява праляжала 3 месяцы ў Равуцкага. Толькі ў жніўні ён яе перадаў у РВК на афармленне. Зусім недапушчальна марудна ідзе сцягванне хутароў па Бобрыцкаму сельсавету. Тут, у калгасе «Бальшавік», патрэбна сцягнуць 26 хутароў, а сцягнута 16. Калгасу «Новы Млынок» патрэбна сцягнуць 5 хутароў, але ў выніку бяздзейнасці старшыні калгаса ніводзін хутар не сцягнут.

Беразень
14 жніўня 1938 г.

Прагульшчыкі звольнены

27 студзеня гэтага года на кожзаводзе м. Капаткевічы спазніўся т. Кветны Янкель на 35 мінут, Кветны Г. А. на 30 мінут. Адміністрацыя зволіла іх з работы як прагульшчыкаў прадпрыемства.

Такое становішча наглядаецца і ў адкормачным пункце Камаровіцкага спіртзавода. Тут т. Кормач Н. Ф. зрабіў прагул, т. Марціноўскі спазніўся на работу звыш 20 мінут. Усе яны як прагульшчыкі, дэзарганізатары вытворчасці дырэкцыяй зняты з работы.

3 лютага 1939 г.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

Калгасная пасека

Калгас «Асветнік» Лучыцкага сельсавета ў сваім карыстанні мае вялікі прыгожы сад. На тэрыторыі сада адведзена месца для пасекі.

Калгас у 1936 годзе меў усяго толькі два вуллі, у 1939 г. ён мае 36 вулляў з пчоласем'ямі. З кожнай пчоласем'і калгас у 1937 г. атрымаў па 72 кг мёду, а ў мінулым годзе з кожнай сям'і сабрана 82 кг мёду.

У гэтым годзе калгас у многа раз расшырыў сваю пасеку. Было пабудавана 16 вулляў, якія зараз поўнаасцо заселены пчоласем'ямі.

Ескаў Ф. С.,
пчалавод калгаса «Асветнік»
6 жніўня 1939 г.

Падарункі дзецям Заходняй Беларусі

Вучні Капаткевіцкай СШ і рускай НСШ, Мышанскай СШ і іншыя рашылі паслаць свае падарункі дзецям Заходняй Беларусі. Вучні гэтых школ сабралі падручнікаў і літаратуры на суму 1500 рублёў. Сабраны пісьмовыя прыклады, партрэты правадыроў і г. д. Кожны дзень паступаюць усё новыя і новыя падарункі.

Асабліва каштоўныя падарункі прыпаднеслі вучні Капаткевіцкай рускай школы Бальшакоў, Донін і Фарбер. Яны закупілі бюст М. І. Калініна, бібліятэчку з творамі савецкіх пісьменнікаў і паэтаў. Вучні гэтай школы Глускі і Райхчын рашылі паслаць альбом аб жыцці і дзейнасці таварыша Сяліна.

М. Кот,
заг. аддзела школьнай моладзі
РК ЛКСМБ
24 кастрычніка 1939 г.

З СТАТЫСТЫКА-ЭКАНАМІЧНАГА ДАВЕДНІКА «РАЁНЫ БССР» (МЕНСК, 1936 г.)

Капаткевіцкі раён. Насельніцтва — 39,6 тыс. чал. Сельсаветы: Бобрыцкі, Галоўчыцкі, Камаровіцкі, Капэвіцкі, Колкаўскі, Капаткевіцкі, Капаткевіцкі (мест.), Лучыцкі, Навасёлкаўскі, Пціцкі, Чалюшчавіцкі, Беседскі, Церабаўскі, Герм.-Слабодскі.

Адна электрастанцыя — Чалюшчавіцкага вінаводства (30 тыс. квт/гадз.). У 1933 г. — 25 прадпрыемстваў (валавая прадукцыя — 1212 тыс. руб.), у тым ліку саюзных і рэспубліканскіх — 3, прамкааперацый — 18, калгасных — 10, іншых — 7; лесахімічных — 3, дрэваапрацоўчых — 12, адзёжных і абутковых — 3, харчовых — 17. Цэнзавых прадпрыемстваў (без лесараспрацовак) на 1934 г. — 5 (саюзных і рэспубліканскіх — 3, прамкааперацый — 2). Важнейшыя галіны — дрэваапрацоўчая і вінакурная. Галоўныя — дрэваапрацоўчая арцель (засн. у 1930 г., 27 рабочых), Чалюшчавіцкі вінавод (засн. у 1907 г., 17 рабочых), Камаровіцкі вінавод (засн. у 1905 г., 17 рабочых).

Сельская гаспадарка (зернавая): усяго ўгоддзяў — 139 640 га, у тым ліку ворыва — 26 295 га, сенажаць — 27 175 га, агароды — 934 га, сады — 107 га, лес — 50 600 га, балоты — 8052 га. Саўгасаў — 5, калгасаў — 62, іншых сельгаспрадпрыемстваў — 9 (на 1.1.1935 г.). Усіх гаспадарак — 3919.

Школы ўсесагульнага навучання: пачатковых — 39, няпоўных сярэдніх — 13, у іх навучалася 5976 вучняў, з іх у няпоўных сярэдніх — 3269; дзіцячых садоў — 2 на 45 месц; хата-чытальня — 1 (на 1.1. 1934 г.).

1 бальніца на 20 ложкаў, 4 урачэбныя амбулаторыі, 3 фельчарскія пункты.

На 1.1.1935 г. быў 51 магазін, з іх 9 дзяржаўных і 42 спаж. кааперацый.

Петрыкаўскі раён. Насельніцтва — 49,9 тыс. чал. Петрыкаў — 5,2 тыс. чал. Гарсавет — Петрыкаўскі, сельсаветы: Асавецкі, Бабуніцкі, Белкаўскі, Брыньскі, Грабаўскі, Глініцкі, Курьціцкі, Конкавіцкі, Капэвіцкі, Ляскавіцкі, Макарыцкі, Смятаніцкі, Снядзінскі, Скрыгалаўскі.¹

Чатыры электрастанцыі — Петрыкаўскага камбіната (30 квт/гадз.), лесазавода «Смычка» (7 квт/гадз.), фанернага завода «Звязда» (216 квт/гадз.). У 1933 г. — 41 прадпрыемства (валавая прадукцыя — 6330 тыс. руб.), у тым ліку саюзных і рэспубліканскіх — 4, РВК — 3, прамкааперацый — 18, калгасных — 11, іншых — 5, сілікатна-керамічных — 3, мапынабудаўнічых — 2, дрэваапрацоўчых — 4, швейных — 4, абутковых — 4, харчовых — 17. Цэнзавых прадпрыемстваў — 7 (саюзных і рэспубліканскіх — 3, РВК — 2, прамкааперацый — 2).

¹ 1.1.1933 г. — 25 сельсаветаў, агульная плошча раёна — 290 700 га (54 % землі сельгасгаспадарчага прызначэння, 42 % — лес; 89,7 % прыгоднай сельгасгаспадарчай зямлі, 10,3 % — непрыгоднай). Насельніцтва — 82 846 чалавек: беларусаў 93,1 %, яўрэяў 3,1, палякаў 2,1, рускіх 0,3, іншых нацыянальнасцей 1,4 %.

САЎГАСЫ ПЕТРЫКАЎСКАГА РАЁНА

Назва саўгасаў	Плошча	Лік трактароў	Лік пастаянных рабочых	Назва саўгасаў	Плошча	Лік трактароў	Лік пастаянных рабочых
Лучыцы	1456	1	76	Петупкоў	710	1	49
Дуброва	344	—	36	Калініна, насенняводчы	1114	4	135
Дарашэвічы	678	2	135	Скрыгалава	1411	8	52
Камаровічы	1335	5	119				

Важнейшыя галіны — металаапрацоўчая, фанерная, шавецкая, вінакурная. Галоўныя прадпрыемствы: цагельны завод № 18 (засн. у 1931 г., рабочых — 37), суднабудаўнічая верф «Чырвоны суднабудаўнік» (засн. у 1927 г., рабочых — 132), фанерны завод «Звязда» (засн. у 1904 г., рабочых — 664), шавецкая арцель «Аб'яднанне» (засн. у 1924 г., рабочых 47), Дарашэвіцкі вінзавод (засн. у 1932 г., рабочых — 26), леспрамгас (засн. у 1930 г., рабочых — 972).

Сельская гаспадарка (зерная): усяго ўгоддзяў — 174 970 га, у тым ліку ворыва — 24 707, агароды — 1497 га, сады — 184 га, сенажаці — 26 465 га, лес — 82 190 га, балоты — 11 205 га. Саўгасаў — 3, калгасаў — 82, іншых сельгаспрадпрыемстваў — 14. Усё гаспадарак — 4943, МТС — 1.

Школ усеагульнага навучання — 73, з іх сярэдніх — 2, няпоўных сярэдніх — 17, пачатковых — 54; агульная колькасць вучняў — 8471 чал., у тым ліку ў сярэдніх — 24, няпоўных сярэдніх — 132. Дзіцячых садоў — 6 на 265 месц, клубаў — 10, дамоў соцыкультуры — 2, хаты-чытальні — 8 (на 1.1.1935 г.).

Бальніц — 3, у іх ложкаў — 80, урачэбных амбулаторый — 4, здраўпунктаў — 5, фельчарскіх пунктаў — 4.

На 1.1.1935 г. у раёне існавала 74 магазіны, у тым ліку 17 дзяржаўных, 57 — спаж. кааперацый.

У раёне выяўлены наступныя кармысныя выкапні: гліна ў в. Крутуха; жалезнякі — у вв. Скалодзіна, Аголіцкая Рудня, м. Капаткевічы, уроч. Гольцы; торф — вугаль і сапрапель — у в. Ляскавічы. 8,572 га балот са значнымі запасамі торфу...

На плыні жыцця

Ад родных ніў...

Дарожны Сяргей (Сяргей Міхайлавіч Серада) нарадзіўся 25.2.1909 г. У 1915 г. сям'я вымушана была эвакуіравацца ў Варонеж. Бацька, Міхаіл Серада, быў прызваны ў армію і загінуў у гады імперыялістычнай вайны. Праз тры гады вярнуўся ў Беларусь, у в. Ляскавічы, адкуль родам быў бацька Сяргея. У 1921 г. Сяргея, сяспер Марыю і Надзю накіравалі ў Мазырскі дзіцячы дом.

У дзіцячым доме Сяргей закончыў сем класаў, напісаў першы верш, прысвечаны У. І. Леніну. У 1924 г. Сяргей Дарожны паступіў вучыцца ў Мінскі педагагічны тэхнікум, з 1928 па 1930 г. вучыўся на літаратурна-лінгвістычным аддзяленні педагагічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта. Друкавацца пачаў з 1925 г. Прымаў актыўны ўдзел у дзейнасці літаратурных аб'яднанняў «Маладняк», «Узвышша», супрацоўнічаў з рэспубліканскімі газетамі і часопісамі.

Выдаў зборнік вершаў «Звон вясны» (1926 г., сумесна з І. Плаўнікам), «Васільковы россып» (1929 г.), «Пракосы на памяць» (1932 г.). У сваіх вершах славіў гераічныя будні краіны сацыялізму, пісаў пра рэвалюцыйную барацьбу працоўных Заходняй Беларусі. Пераклаў на беларускую мову асобныя творы Дз. Беднага, М. Каль-

цова, А. Твардоўскага, У. Караленкі, С. Кірсанава, А. Новікава-Прыбоя, І. Уткіна, раман Г. Караваевай «Лесазавод».

Вёска Ляскавічы... Шмат успамінаў звязана з ёю ў Сяргея Дарожнага.

Вёска мілая,
Вёска родная,
Не магу я цябе не любіць...

Хаты вёскі раскінуліся паўз Прыпяць. Тут сапраўды хораша і вольна... Вясной, калі выходзіць з берагоў рака,

Сяргей Дарожны

разліваецца сапраўднае мора. Тут любіў бываць, адпачываць і тварыць паэт. Адсюль вёў перапіску з сябрамі. Ён пісаў Петрусю Глебку:

«Пятрусь! Пішу табе, браток, з далёкага «Сіберу», куды, як ведаеш, трэба ехаць два дні з гакам... Адным словам, мая вёска мне больш да душы, чымся ўсё расфарбаванае і няшчырае. Тут няма куды сляшпыць, усё гэтае жыццё здаецца прастай ідыліяй. Як тут хораша!

Пасылай па адрасу: Мазырская акруга, Петрыкаўскі раён, сяло Ляскавічы, С. Серадзе».

Да Сяргея Дарожнага з павагай адносіліся многія пісьменнікі — Кандрат Крапіва, Пятрусь Глебка і іншыя. У 1932 г. Крапіва ў паэме «Хвядос — чырвоны нос» пісаў:

Вунь да Ляскавіч дарога,
Жыў там сябра мой Сярга...

Творчасць Сяргея Дарожнага выпала на вельмі складаны і цяжкі час гісторыі Беларусі, калі свет як ніколі ні раней, ні пасля падзяляўся на знешнія, паказальныя і парадныя відовішчы, вясёлыя і радасныя будні, і цёмныя і змрочныя, патаемныя нкусаўскія скляпенні. Пра іх толькі здагадваліся і зацята маўчалі пад вечным страхам смерці людзі, і ў тых кругах пекла наканавана было закончыць свае дні паэту. Ён, як і ўсе іншыя, мог толькі славіць і захапляцца, у мажорных красках апісваць «працоўныя гераічныя дні» пралетарыяту і сялянства — у вершах «На ўдарных франтах», «Грыміць мураваны бетон», «Краіне», «Пагранічнікі», «Пад высокім сонцам» і многіх іншых. Захоплены і зачараваны родным краем, С. Дарожны піша пранікнёныя лірычныя вершы, прысвечаныя прыродзе, порам года, у якіх вельмі адчуваецца ўплыў яго цэзкі, Сяргея Ясеніна. Тут і «ружовыя коні», і нязменныя клён і пунцовая рабіна, і бярозка «ў залатым убранні», і «Добры дзень, магуля, гэта я, Сяргей, твой сын», і «З брэхам бобік наш дваровы зноўку лашчыцца да ног...» У нечым вельмі падобныя лёсы гэтых двух паэ-

таў: выхадцы з вясковай глыбінкі, аднолькавае ўспрыманне рэчаіснасці, вонкавае захапленне ёю і зачараванне жыццём, прыродай, людзьмі, потым забвенне і новае адкрыццё чытачам. Нават творчы шлях Дарожнага і Ясеніна выпаў на адзін час і працягваўся прыкладна аднолькавы перыяд, і лёс адмераў адзін узрост...

Максім Лужанін пісаў, што Сяргей Дарожны «найбольш абяцаў з маладых тады паэтаў, па ім засталася некалькі тонкіх, амаль забытых цяпер кніжачак... Лёс не быў да яго шчодрым, гэты здольны чалавек пайшоў ад нас, многа чаго не дагаварыўшы ў сваіх песнях». Дарожнаму было ўсяго 27 гадоў, калі ў 1936 г. яго беспадстаўна арыштавалі, абвініўшы ў падрыхтоўцы да забойства першага сакратара ЦК КП(б) М. Ф. Гікала, пра якога ён збіраў матэрыял для кнігі. Пакаранне адбываў на будаўніцтве «горада юнацтва» Камсамольска-на-Амуры, дзе загінуў у 1943 г., не дачкаўшыся вызвалення. В. Хомчанка, які сустракаў Дарожнага на Далёкім Усходзе ў 1940 г., успамінаў, што ён напісаў некалькі вершаў на рускай і роднай мове, але гэтыя апошнія творы паэта не захаваліся.

У 1957 г. Сяргей Дарожны рэабілітаваны і ўзноўлены ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі.

В. Р. Феранц

Зіма цяпер і снегу па калені,
Ні сцежак, ні дарог няма,
Цярусяцца і падаюць сняжынкі памаленьку.
Зіма, зіма...

У палях снягоў сярэбраная ціпа
Асела белаю і звонкай сівізнай.
Ізноўку думы галаву маю калышуць,
Ізноў, ізноў.

Не спіцца мне, не спіцца мне, і часта.
Палае снег барвовістым агнём...
Не ведаю чаго, на радасць ці няшчасце,
Злятаецца сюды з паўночы варанне.

На белы снег садзяцца і садзяцца,
Крыламі веючы над полем цемнату...
Гады, гады, міне ўжо скоро дваццаць,
А дні сняжынкамі лятуць, лятуць.

Сяргей Дарожны
1928 г.

Неспакойнае сэрца

Дудар Алясць (Дайлідовіч Аляксандр Аляксандравіч). Нарадзіўся 24.12.1904 г. у в. Нава-сёлкі. Вучыўся на лінгвістычным аддзяленні педагагічнага факультэта БДУ, але не закончыў вучобу. У 1921 г. у газеце «Савецкая Беларусь» быў надрукаваны першы верш «Прэч з дарогі». Паэт ярка выражанага грамадзянскага тэмпераменту, адзін з лідэраў літаратурнага аб'яднання маладых пісьменнікаў «Маладняк», у 1928 г. выйшаў з яго і далучыўся да новага літаратурнага аб'яднання «Польмя». У зборніках вершаў «Беларусь бунтарская», «Сонечнымі сцэжкамі» (1925), «І залацісцей, і сталёвей» (1926), «Вежа» (1928) услаўляў Кастрычнік, з захапленнем пісаў пра сацыялістычнае будаўніцтва. Многія вершы (баллады «Машыніст», «Трыццаць пяць»), паэмы «Шанхайскі шоўк» (1926), «Слупак» (1934) прасякнуты героікай рэвалюцыйнай барацьбы. Пісаў пра сацыялістычнае пераўтварэнне горада і вёскі — паэмы «Вайна за мір», (1932), нізка вершаў «Палескія ночы» (1936). Выступаў у прозе (раман «Ваўчаняты») і ў крытыцы.

31 кастрычніка 1936 г. пісьменніка беспадстаўна арыштавалі і праз год, пасля жорсткіх допытаў і катаванняў, расстралялі, магчыма, у Курапатах.

Рэабілітаваны Алясць Дудар у 1957 г.

Узімку 1927 г. я выпадкова напаткаў у сельскай бібліятэцы невялічкую кніжку з назвай «Шанхайскі шоўк». Тады я як актыўны чытач у свабодны ад вучобы час дапамагаў бібліятэкару. На вокладцы гэтай кніжкі стаяла прозвішча Аляся Дудара. З ім я ўжо быў знаёмы па першай кніжцы «Беларусь бунтарская». Мяне здзівіла назва новай. «Паэт і раптам піша аб такіх прازیчных рэчах, як шоўк», — падумаў я пра сябе. А калі адкрыў яе, то ўбачыў нешта зусім іншае. Пачаў чытаць гэтую кніжку, якая пачыналася радкамі.

Вандравалі гора з бядою,
Вандравалі не год і не два.
Пралілося віно дарагое
На ўзорны персідскі дыван.

Я ўжо не мог адарвацца ад кніжкі. Гэта была паэма, прывесчаная рэвалюцыйнай барацьбе кітайскага народа за сваю свабоду і незалежнасць. Яна зрабіла на мяне вялікае ўражанне. Я пачаў цікавіцца творчасцю Аляся Дудара. Адшукаў і прачытаў яшчэ дзве яго паэтычныя кніжкі — «Сонечнымі сцэжкамі», «І залацісцей, і сталёвей». А потым набыў і прачытаў новую яго вершава-

ную кніжку «Вежа». З таго часу Алясць Дудар зрабіўся адным з любімых маіх паэтаў.

Як і яго сучаснік Андрэй Аляксандравіч, Алясць Дудар лічыў сябе вучнем Маякоўскага і Чарота. Яго запал не знаходзіў граніц.

Хто прайшоў — галаву павесіў.
(Мільёны пудоў у гадах).
Ну, а я малады — мне весела
Разганяцца ў мяцежную даль.

З неспакойным сэрцам паэт Алясць Дудар скалясіў усю рэспубліку, якую ён любіў шчырай сыноўняй любоўю. Спачатку ў ролі артыста вандруюнага тэатра У. Галубка, потым у якасці журналіста. «Мая асноўная прафесія, — пісаў ён у сваёй аўтабіяграфіі, — газетны работнік, я працую на гэтай ніве бесперапынна з 1922 г.» І вандраванне з тэатрам, і пасадкі па заданнях рэспубліканскіх газет дапамаглі Алясцю Дудару яшчэ больш пазнаць і палюбіць Беларусь:

Мне казалі калісь: — Беларусь —
Гэта толькі балоты ды ўзгоркі,
Ды народ, што сагнуўшыся ў крук,
Лье свой пот у чужыя разоры.
Беларусь мая ў фабрычных трубах;
Беларусь нікім яшчэ не змерана...

Алясць Дудар быў цалкам адданы сваёй Радзіме і яе новаму жыццю. Радаваўся яе і прагна глядзеў у будучыню, як верны сын сваёй Радзімы, які ніколі не шукаў спакою і ціхай прыстані... Любіў новыя месцы, хацеў як мага больш ведаць родную Беларусь, таму заўсёды быў у дарозе, у вандруюках: ён

Алясць Дудар

гаварыў, што «ваўка ногі кормяць, а пісьменніку тэмы прыносяць».

З цягам часу А. Дудар станавіўся больш разважлівым і памяркоўным, ды і час быў такі, што лішняга слова лепш было не гаворыць. У апошнія гады жыцця ён быў зусім не такім, як у 20-я гады, больш-менш вытрыманым і асцярожным, немнагаслоўным, але вельмі прынцыповым, гатовым у любую мінуту адстаяць свой чалавечы гонар і годнасць. Больш крытычна пачаў адносіцца да сябе і да свайго слова. За гэта гавораць яго творы, напісаныя ў 30-я гады. Калі раней Алесь Дудар ішоў ад Чарота, то цяпер ён выбраў у настаўнікі Янку Купалу. Нездарма ён у аўтабіяграфічным артыкуле гаворыць: «Паміж паэтаў асабліва люблю Купалу, Чарота, Маякоўскага». Пад канец творчага жыцця Дудара пачало ўсё больш і больш цікавіць роднае Палессе, якім ён проста захапляўся. Вось як гаворыць пра гэта паэт у вершы «Палескае лета»:

Вось і золак. Уздымаюцца людзі і песні,
Як жар-птушка, гарыць, зіхаціць небакрай.
Спатыкае жаданага гасця Палессе —
Умалотны, калгасны залаты ўраджай

Алесь Дудар шмат удзяляў увагі мастацкаму перакладу, асабліва ў сталыя гады сваёй творчасці. Ём перакладзены на беларускую мову «Яўгеній Анегін» А. Пушкіна, «Дванаццаць» А. Блока, «Самі» А. Ціханавы, «Фауст» Гётэ, «Вільгельм Тэль» Ф. Шылера, «Германія» Г. Гейне, творы ўкраінскіх аўтараў.

За сваё кароткае жыццё Алесь Дудар паспеў зрабіць нямала, хоць мог зрабіць значна больш, ён пайшоў з жыцця ў самым росквіце сіл, таленту і задумак... Але і тое, што ён пакінуў, з'яўляецца найвялікшай каштоўнасцю. Гэта — дар яго неспакойнага сэрца нам, сучаснікам і нашчадкам.

П. І. Пруднікаў

ПІІЧ

У балота ўрэзалася Пііч,
шырока поймы разгарнула.
Тут часам птушка праляціць,
А зверу не знайсці прытулку.

Павольна цягнецца рака
ў цяжкім гарнітуры балота:
яе пільнуе асака,
яе ахоўваюць балоты.

Але, зглянаючы засеў
тысячагодняга спакою
далоні жорсткія шасэ
мастом спляліся над ракою.

Пяюць на трасе малаткі,
усё бліжэй, усё імклівей —
яны ўбіваюць у які
тысячагоднюю імкліваць.

Каму было б тут галасіць?
Пад сонечнаю пазалотай
маўчалі дальнія лясы —
васалы вечныя балота.

Ім не сарвацца, не ўцячы:
маўкліваць — доля іх глухая.
...І з пасівельных хваль Піічы
ахрыплы голас даятае:

— Мiane не ўцяць і не ўсушыць!
Я гэты край апанавала!
Жыве, жыла і будзе жыць
мая зялёная навала.

Я помню прадзеда твайго:
загнаны горам і турботай,
сюды прыйшоў ён, і яго
схавала я ў сваіх чаротах.

Касою твой гарэзны дзед
парушыў скарб майго спакою —
расплыўся знак яго і след
у глыбіні пад асакою.

І бацька твой пайшоў на дно.
І човен згніў, і згнілі вёслы:
і берагоў маіх радно
яго адпела безгалоссем.

І сын твой прыйдзе да мяне
ад долі жорсткай і нясытай
і супакоіцца ў багне,
маім туманам апавіты.
Як тысячу гадоў назад,
я буду несці смерць наўкола,
і подых мой вастрэй нажа
ўпівацься ў людское горла.

І будзь ціснуцца палі,
далека нікацьмуць дарогі!
Мiane вы не перамаглі
і не дажыць вам перамогі.

Вы хочаце бліжэй і лепш,
а будзе так, як я хачу!..
І з пасівельных хваль Піічы
ахрыплы голас даятае:
— Таго табе не дачакаць.
Дый не было таго спрадвеку,

каб пакарылася рака
нікчэмнай сіле чалавека,

Мяне рукамі не ўбарэш
і за касу мяне не ўхопіш.
Ніякай сілай не прарвеш
мае дрыгвяныя акошы.

Мяне не ўпяць і не ўсушыць, —
я гэты край апанавала!
Жыла, жыве і будзе жыць
мая зялёная навала...

Але, зглынаючы засеў
тысячагодняга спакою
далоні жорсткія шасэ
мастом спляліся над ракою.
І далягаюць з-за ракі,
з-за столак сінечы туману,
аўтамабільныя гудкі —
сігналы заўтрашняга рання.

Алесь Дудар
1932 г.

На высокай ноце

Дзяцяр Мота Ізраілевіч (н. 15.7.1909 г. у в. Камаровічы) — яўрэйскі пісьменнік, які ў 30-х гадах актыўна выступаў у друку з нарысамі, апавяданнямі, аповесцямі. Памёр у 1939 г.

Калі Моту споўнілася тры гады, бацькі пераехалі на жыхарства на станцыю Пціч. Бацька зарабляў на хлеб шыццём ботаў. Вучыўся гэтаму змалку і сын. Ён быў здольным вучнем, ужо ў 10 год амаль ні ў чым не ўступаў бацьку.

Аднак юнака не захапляла прафесія шаўца. У васемнаццацігадовым узросце ён паехаў шукаць шчасця ў Мазыр, уладкаваўся грузчыкам на чыгуначнай станцыі. У 1929 г. Мота пераехаў у

Мота Дзяцяр

Мінск: рэдакцыя газеты «Молодой рабочий» паслала яго на курсы будаўнікоў. Скончыўшы іх, працаваў мулярам на будоўлях сталіцы. У гэты час у друку пачалі з'яўляцца яго творы. Першае апавяданне М. Дзегцяра было надрукавана ў 1930 г. Мота скончыў рабфак, затым літаратурны факультэт Мінскага педінстытута імя М. Горкага.

Першая кніга прэзаіка пад назвай «На рыштаваннях» выйшла ў свет у 1934 г. Кожны новы год прыносіў новыя творчыя здабыткі. Адзін за другім выходзілі зборнікі твораў М. Дзегцяра «Савецкая Беларусь» (1935), «Будаўнікі» (1936), «Браты» (1937), «Верныя вартавыя» (1938). У сваіх творах пісьменнік расказваў пра энтузіязм і творчую працу рабочых, адлюстроўваў гераічнае мінулае нашага краю, паказваў нялёгка, драматычныя падзеі грамадзянскай вайны. Чытаеш творы М. Дзегцяра — нібы сустракаеш знаёмых, як Прохар Бужан і Панас Дуда з апавядання «Пад дубам». Гэтыя прозвішчы распаўсюджаны на Петрыкаўшчыне. Дзяцей Прохара і Панаса — васемнаццацігадовага Трахімку і яго каханую Марфуську — павесілі польскія жаўнеры...

З 1937 г. Мота Дзяцяр служыў у Чырвонай Арміі. У верасні 1939 г. ён удзельнічаў у вызваленні заходніх абласцей Беларусі.

9 лістапада 1939 г. Моты Дзегцяра не стала.

Праз некалькі дзён пасля смерці пісьменніка з друку выйшаў новы зборнік яго апавяданняў — «На нашай зямлі», які пачынаўся са слоў: «Памёр малады цымбаліст...» Як песня цымбаліста Аніські з апавядання «Цымбалы» абарвалася на самай высокай ноце, так і жыццё пісьменніка спынілася ў самым росквіце яго творчых сіл.

Творы М. Дзегцяра перакладаліся на беларускую мову, у 1940 г. выйшаў зборнік «Апавяданні». У 1969 г. у перакладзе на рускую мову выдана кніга «Цымбалы».

А. В. Солахаў

ПАСТАНОВА КАПАТКЕВІЦКАГА РК КП(б)Б АБ ВЫКЛЮЧЭННІ
З РАДОЎ КП(б)Б Х. В. СТРОНГІНА

20 студзеня 1938 г.

Слухалі: Партыйную справу члена КП(б)Б 1924 г. Стронгіна Хаіма Вульфавіча — па соцстано-вішчы рабочы, па нацыянальнасці яўрэй. Скончыў камуністычны ўніверсітэт імя В. І. Леніна, партспяганнем не падвяргаўся. У сучасны момант працуе дырэктарам фанернага завода «Звязда» — Кашэвічы.

Працуючы першым сакратаром Капаткевіцкага РК КП(б)Б у 1937 г., сваёй беспрынцыпнасцю, рата-зействам, бяспечнасцю і поўным прыгупленнем бальшавіцкай пільнасці стварыў умовы ворагам наро-да — агентам замежных разведак праводзіць сваю гнусную падрыўную дыверсійную работу. На шэраг сігналаў аб варажой дзейнасці заядлых ворагаў народа Стронгін не рэагаваў, а падыходзіў к гэтым пытанням фармальна.

Стронгін, працуючы сакратаром РК КП(б)Б, замест бальшавіцкай карпатлівай работы і мабілізацыі партарганізацыі па павышэнню бальшавіцкай пільнасці і выкарчоўванню ворагаў народа, органа-зацыйнага ўмацавання калгасаў, палітычнага забеспячэння выканання ўсіх гаспадарча-палітычных задач раёна і разгортвання палітыка-выхаваўчай работы калгасаў усе гэтыя мерапрыемствы падмяняў шумі-хай, параднасцю і падхалімствам.

РК КП(б)Б адзначае адзін з вапнёвых фактаў падхалімства і ўгодніцтва з боку Стронгіна, па ініцыятыве якога ў красавіку 1936 г. быў арганізаваны ўрачысты вечар сустрэчы ў калгасе «Чырвоны колас» ворага народа, на што патрачана 7566 руб. дзяржаўных і калгасных сродкаў, што выклікала недавольства калгаснікаў, пагоршыла іх матэрыяльнае становішча...

Поўная страта бальшавіцкай пільнасці з боку Стронгіна вызвана яго нерэагаваннем на сігналы, меўшыся ў партарганізацыі, па варажой дзейнасці ворагаў народа, сістэматычным г'янстве, злоўжы-ванні, растранжырванні дзяржаўных сродкаў, засоранасці апарата РК КП(б)Б, дзе на працягу доўгага часу знаходзіўся на пасадзе інструктара польскі ішпён...

Выходзячы з чаго райком КП(б)Б пастанаўляе: За поўную страту бальшавіцкай пільнасці, адсутні-чанне барацьбы з ворагамі народа і неразабачэнне іх варажой дзейнасці ў бытнасці яго... першым сакратаром Капаткевіцкага РК КП(б)Б, адрыў ад мас, нерэагаванне на маючыся сігналы аб контррэва-люцыйнай, варажой дзейнасці ворага народа, падхалімства і ўгодніцтва, арганізацыю ўрачыстай сустрэчы ворага народа і растранжырванне для гэтай мэты 7566 руб. дзяржаўных і калгасных сродкаў Стронгіна Хаіма Вульфавіча з радыў КП(б)Б выключыць.

«Бальшавік»

26 студзеня 1938 г.

У гушчынні жыцця

Бумажкоў Ціхан Піменавіч (н. 4.6.1910 г.) — гаспадарчы і партыйны дзеяч, арганізатар і кі-раўнік партызанскага руху на Палессі. Першы Герой Савецкага Саюза ў гады Вялікай Айчыннай вайны — партызан. У 1938—1939 гг. працаваў ды-рэктарам цагельнага завода № 18 у Петрыкаве, старшынёй Петрыкаўскага райвыканкома.

Загінуў у верасні 1941 г.

Ц. П. Бумажкоў

...У лістападзе 1936 г. дырэктара Клімавіцкага завода будаўнічых матэ-рыялаў Ц. П. Бумажкова выклікалі ў Мінск. Дырэктар трэста выслухаў да-клад аб становішчы спраў на заводзе, а потым без доўгіх прадмоў сказаў:

— Тое, што вы зрабілі, Ціхан Піме-навіч, на заводзе ў Клімавічах, добра. Але другая пяцігодка набывае нябача-ныя тэмпы, і не ўсе паспяваюць з яе рытмам. Словам, ёсць прапапова — уз-началіць другі, больш буйны завод. Такі завод на Палессі, у Петрыкаве. Цагельны завод нумар восемнаццаць. Як вы на гэта паглядзіце?

— Калі давяраецца, давер трэба апраўдаць.

— Тады — у добры час. Здавайце справы ў Клімавічах парторгу, забі-райце сям'ю — і ў Петрыкаў. Калі будучь якія пытанні ці непаразуменні,

звяртайцеся ў трэст.

Палессе! Край легенд, дзіўных казак, шчодрых і мужных людзей, край непаўторнай прыгажосці... Ціхан Піменавіч тут ніколі не быў, але чуў пра Палессе многа. Хацелася глыбей заглянуць у яго гісторыю, і, на вялікую радасць, яна аказалася дзіўна блізкай і зразумелай. І радкі купалаўскай паэмы «Над ракой Арэсай»: «Між топкіх багнішчаў, на выдмах пясчаных...», і бясстрашны партызан грамадзянскай вайны Васіль Ісакавіч Талаш — знакаміты па аповеці Я. Коласа «Дрыгва» дзед Талаш, і Прыпяць, і чароды птушак у вясеннім небе над галоўнай ракой Палесся — усё гэта было нібы даўно знаёма і дорага яго душы... Ціхан Піменавіч адразу, непрыкметна для сябе палюбіў гэты край, яго прыроду і людзей. З душой і ўвагай унікаў у іх жыццё і турботы, і «палешукі» адказвалі яму ўзаемнасцю, не толькі давяралі, але і паверылі яму. Паверылі ў чэснасць і мэтанакіраванасць маладога дырэктара, у яго веды і імкненне рабіць сваю справу лепш, з выгадай для краіны і людзей.

Праз год пасля прыезду Бумажкова ў Петрыкаў яго абралі старшынёй райвыканкома, дэпутатам абласнога Савета. А ў ліпені 1939 г. працаўнікі Петрыкаўскага раёна выбралі Ціхана Піменавіча дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР. Старшыня райвыканкома быў заўсёды сярод людзей, раіўся з імі, з увагай адносіўся да турбот і просьб

сялян і рабочых — ён валодаў цэльнай, валявой і чыстай натурай. У гэтым і заключаўся «сакрэт» поспеху, які нязменна спадарожнічаў Бумажкову ў любой даручанай справе. А справы ў раёне ў гэты час развіваліся бурна і імкліва. Мацнелі, набіралі сілу калгасы, зніклі хутары і з'яўляліся новыя вёскі і пасёлкі, якія атрымлівалі назвы — сімвалы свайго часу: Серб і Молат, Ільч, Рэкорд, будаваліся школы і клубы, хаты-чытальні і дашкольныя дзіцячыя ўстановы. Гэта былі агульныя, калектыўныя дасягненні, але яны былі б немагчымымі без зацікаўленага, умелага кіраўніцтва. Ціхан Піменавіч, як заўсёды, працаваў творча, самааддана. У раёне, які ўжо крыху акрыяў ад жудасных яжоўскіх «чыстак», усё больш устанаўлівалася абстаноўка ўпэўненасці і аптымізму...

Але нядоўга давалося працаваць Ц. П. Бумажкову на Палессі. Сумленнага, разумнага, энергічнага кіраўніка заўважылі і ацанілі ў цэнтры вобласці — у Мазыры, і восенню 1939 г. прапанавалі новую, больш адказную работу ў толькі што створаным Акцябрскім раёне. Гэта была знакамітая Рудабелка — былая Рудабельская рэспубліка, якой было наканавана яшчэ раз праславіцца ў час вайны, што ўжо стаяла каля парога, і ўзначальць барацьбу рудабельцаў давалося іх партыйнаму кіраўніку Ц. П. Бумажкову.

В. Р. Феранц

ПРОТОКОЛ ЗАСЕДАНИЯ ПЛЕНУМА ПЕТРИКОВСКОГО РК КПБ

8/II-1940 г.

...Если на 1.1.1938 г. в районе насчитывалось 69 колхозов с количеством хозяйств 6197 — процент коллективизации 87,5, то на основе хозяйственного роста колхозов в 1938 г. вступило 501 хозяйство и в 1939 г. — 103 хозяйства. Теперь в колхозах района насчитывается 6801 хозяйство — процент коллективизации 96 (колхозов 68). Колхозы «Новая Глинка» и «Бринёв» Бринёвского с/совета объединены в один колхоз им. Чкалова.

МТС имеют 48 тракторов, кроме этого, получили еще 5, три комбайна, автопередвижку, плугов тракторных 2, молотилок 52, сеялок 16, молотилок МХ-1100—6, молотилок БДО — 34.

Кроме этого, колхозы района имеют 28 автомашин.

НИА Беларуси, ф. 7, оп. 4, д. 968, л. 45.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

* * *

...В школах Копаткевичского района на конец 1939—40 уч. года насчитывалось 53 школы, из них 5 СШ, 12 НСШ, в том числе 3 растущие и 36 начальных школ. Обучалось в них 6385 учеников. В результате проведения весенних и осенних испытаний переведены в старшие классы и выпущены со школ 5375 учеников, оставлено на второй год 930 учеников.

На начало 1940—41 уч. года в районе насчитывается 51 школа, из них 5 СШ, 13 НСШ, и 33 начальные школы (1 начальная переведена в растущую НСШ в д. Рог). Учитывая выпуск 4—7—10-х классов и набор в 1—5—8-е классы при условии, что ученики не выедут в другие учебные заведения, в школах района должно быть 7250 учеников... В школы должны были прийти 7069 учеников, посещают школы на 7 октября, по представленным отчетам, 6968 учеников. Неохват по району составляет 101 ученик...

В школах района работает 267 учителей. Из них с высшим образованием — 22, с незаконченным высшим — 33, со средним — 101, с незаконченным средним — 107 человек. На 10 октября некомплект учителей составляет для 5—10-х классов 18 человек...

Полностью обеспечены топливом только 11 школ. Заготовлены дрова, но не вывезены в 9 школах. Остальные школы обеспечены топливом на 50—60 %...

* * *

По Копаткевичскому району насчитывается неграмотных, по неточным данным, 1314 человек, малограмотных 1526 человек, из них на 10 октября обучается 475 человек, в том числе 121 человек обучается в школах повышенного типа. Во многих населенных пунктах района работают ликпункты и вечерние школы, но с малым посещением учащихся.

Насчитывается 13 ДСК, имеются 3 стационарные киноустановки, в последнее время работала кинопередвижка в районе. При ДСК работают библиотеки.

ФГА Гомельскай обл. в г. Мозыре, ф. 463, оп. 3, д. 12, сс. 131—134.

СПС СЕЛЬСКИХ САВЕТАЎ І КАЛГАСАЎ КАПАТКЕВІЦКАГА І ПЕТРЫКАЎСКАГА РАЁНАЎ (1941 г.)

№ п/п	Сельскі савет	Калгас	Населены пункт, дзе размешчаны цэнтр калгаса	Колькасць двароў
-------	---------------	--------	--	------------------

Капаткевіцкі раён

1.	Бобрыцкі	«Бальшавік»	Бобрык	218
		«Новае жыццё»	Клясаў	44
		«Чырвоны сцяг»	Белы Пераезд	30
		Імя Сталіна	Замосце	41
		«Новы Млынок»	Млынок	47
		«Новае Забінне»	Забінне	23
2.	Беседскі	Імя Кірава	Заброддзе	38
		Імя Варашылава	Беседкі	167
		«Чырвоны сцяг»	Мышанка	58
3.	Галоўчыцкі	«Першае Мая»	Ст. Кацуры	52
		«Дзень ураджая»	Новыя Кацуры	44
		«Шлях Леніна»	Старыя Галоўчыцы	157
4.	Капаткевіцкі	«Новы араты»	Новыя Галоўчыцы	74
		Імя Варашылава	Праходы	80
		«Чырвонае сяло»	Вялікае сяло	186
5.	Капаткевіцкі (гаршасядковы)	«Чырвоны партызан»	Першая Слабодка	163
		«Чырвоная Армія»	Івашкавічы	251
		«Ленінская іскра»	Капаткевічы	156
6.	Камаровіцкі	«Новае жыццё»	Камаровічы	142
		«Х з'езд Саветаў»	Заполле	229
		«Савецкая Беларусь»	Фаставічы	154
8.	Колкаўскі	«Чырвоны араты»	Колкі	201
		Імя Сталіна	Заброддзе	51
		«Чырвоны барэц»	Дуброва	93
		«Чырвоная вёска»	Сакерычы	194

№ п/п	Сельскі савет	Калгас	Населены пункт, дзе размешчаны цэнтр калгаса	Колькасць двароў
9.	Лучыцкі	«Чырвоная зорка»	Зарыжжа	76
		Імя Леніна	Зублішча	75
		«Асветнік»	Лучыцы	297
		«XVI партз'езд»	Капцэвічы	170
		«Новыя Беседы»	Беседы	33
10.	Навасёлкаўскі	«Новая Хвойня»	Хвойня	213
		«Чырвоны Кастрычнік»	Навасёлкі	246
		«Камінтэрн»	Філіпавічы	131
		«2-я пяцігодка»	Ванюжычы	184
		Імя Будзённага	Гурыны	73
11.	Піціцкі	Імя Чапаева	Багрымавічы	139
		«Новы Рог»	Рог	161
		Імя Фрунзе	Хуснае	190
		Імя Варашылава	Млынок	48
		Імя Молатава	Бабрэчча	186
12.	Церабаўскі	«Чырвоная Града»	Радкаў	33
		«Абарона Саветаў»	Гарадзішча	42
		«Чырвоны маяк»	Церабаў	182
		«Чырвоная зорка»	Баянаў	42
		«Ленінскі шлях»	Чалюшчавічы	174
13.	Чалюшчавіцкі	«Бальшавік»	Зарэчка	152
		«Перамога»	Перабітая Гара	49
		«Чырвоная Дуброва»	Дуброва	77
		«Новае Залессе»	Залессе	117
		Імя Кагановіча	Другая Слабодка	108
		Імя Будзённага	Засценак Залессе	30
		«Чырвонае Поле»	Вялікае Поле	48
Петрыкаўскі раён				
14.	Петрыкаўскі (гарадскі)	«Чырвоны агароднік»	Петрыкаў	50
15.	Белкаўскі	Імя Кірава	Белка	130
16.	Конкавіцкі	Імя Варашылава	Бяланавічы	123
		Імя Чапаева	Гараваха	31
		«Чырвоны партызан»	Навасёлкі	61
		«XI з'езд Саветаў»	Чарноцкае	39
		«2-я пяцігодка»	Майсеевічы	114
		«VII з'езд Саветаў»	Конкавічы	75
		«Першае Мая»	Конкавічы	136
		Імя Сталіна	Аціркі	57
		«Зорка»	Мицурь	57
		«Чырвоная ніва»	Слінкі	47
17.	Курыціцкі	«Веснаход»	Акрыёны	43
		«Чырвоны Кастрычнік»	Адасі	26
		«Бальшавік»	Курыцічы	215
		«Шлях да сацыялізму»	Курыцічы	247
		«II з'езд калгаснікаў»	Смятанічы	120
18.	Смятаніцкі	«Чырвоная Рудня»	Сярэдняя Рудня	52
		«Чырвоны Будаўнік»	Слабодка	103
		«Чырвоны Кастрычнік»	Людзвіноў	62
		Імя Горкага	Коржаўка	43
		«Зоў Ільіча»	Бабунічы	132
19.	Бабуніцкі	«Сейбіт»	Міхедавічы	145
		«Пераможца»	Міхедавічы	136
		«Новы Барычаў»	Барычаў	48
		«Чырвонае Палессе»	Падканаплішча	77
		«XIII Кастрычнік»	Сотнічы	97

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

№ п/п	Сельскі савет	Калгас	Населены пункт, дзе размешчаны цэнтр калгаса	Колькасць двароў
20.	Грабаўскі	«Перамога-Грабаўскі»	Грабаў	259
		«Чырвоны араты»	Рабка	44
		«Новы быт»	Сялоцічы 1	177
		«XIII Кастрычнік»	Сялоцічы 2	82
21.	Капцэвіцкі	«Іскра»	Капцэвічы	150
		«Прафінтэрн»	Аголічы	130
		Імя Калініна	Беразнякі	44
		«Свабода»	Мельніцкае поле	28
		«Ленінец»	Аголіцкая Рудня	52
22.	Ляскавіцкі	«Калгасная праца»	Ляскавічы	279
		Імя Молатава	Дарашэвічы	198
		«Чырвоны Пасёлак»	Пасёлак	70
23.	Снядзінскі	«Чырвоны пагранічнік»	Баклань	71
		«Новае жыццё»	Снядзін	208
		«Савецкая Беларусь»	Белін	75
		«Чырвоны араты»	Мардзвін	103
24.	Брынёўскі	Імя Чкалава	Брынёў	176
		«Чырвоны сцяг»	Брынёў	86
		«Перамога»	Шіліпоны	90
25.	Глініцкі	«Бальшавік Палесся»	Глініца	130
		«Чырвоны Скалодзін»	Скалодзін	80
		«Чырвоны маяк»	Шастовічы	158
		Імя Калініна	Крынічная Града	30
		Імя Кірава	Вялаўск	137
26.	Макарыцкі	«Ленінскі шлях»	Макарычы	236
		«Камунар»	Галубіца	146
		«Чырвоны будаўнік»	Вышалаў	129
		«Чырвоны прамень»	Турок	157
		«Першае Мая»	Ільч	75
		Імя Калініна	Рубча	85

ФДА Гомельскай вобл. у Мазыры, ф. 463, воп. 3, с. 31, лл. 3-5, 37-39.

Ахвяры масавых рэпрэсій — бязвінна загінуўшыя землякі ў гады сталінскага беззаконня

БАБУНІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАРЫЧАЎ

КРУКОЎСКИ Іван Іванавіч, н. у 1893 г., расстраляны 11.3.1938 г.

МІХАЙЛОЎСКИ Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1906 г., расстраляны 16.2.1938 г.

МІХАЙЛОЎСКИ Сцяпан Данілавіч, н. у 1900 г., расстраляны 11.3.1938 г.

СТРАЛЬЧЭНЯ Пракон Данілавіч, н. у 1888 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ВЁСКА МІХЕДАВІЧЫ

БЕЛАСТОЦКІ Канстанцін Раманавіч, н. у 1895 г., загінуў у месцах зняволення (Комі АССР).

КОЛЬ Станіслаў Іванавіч, н. у 1896 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ЛЕАНОВІЧ Аляксандр Іванавіч, першы старшыня калгаса «Сейбіт», н. у 1898 г., арыштаваны ў 1933 г., далейшы лёс невядомы.

СОКАЛ Андрэй Іванавіч, н. у 1901 г., расстраляны 2.11.1937 г.

СОКАЛ Пётр Міхайлавіч, н. у 1900 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ЦЕЦЯРУК Уладзімір Мартынавіч, н. у 1892 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ШУМСКИ Іван Іванавіч, н. у 1880 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ВЁСКА САСНАВЕЦ

СУХОЦКАЯ Казіміра Казіміраўна, н. у 1890 г., памерла ў 1939 г. у Новасібірскай вобл.

СУХОЦКІ Адам Браніслававіч, н. у 1890 г., расстраляны 10.11.1938 г.

СУХОЦКІ Міхаіл Браніслававіч, н. у 1893 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ПРЫЗНАЦЬ ВОРАГАМ НАРОДА...

Скупыя радкі са спраў яшчэ нядаўна засакрэчаных архіваў, за якімі — лёсы людскія... «15 лютага 1938 г. арыштаваны Крукоўскі Іван Іванавіч, 1893 г. нараджэння, ураджэнец в. Барычаў. Да арышту працаваў калгаснікам калгаса «Новы Барычаў», абвінавачаны ў антысавецкай агітацыі. Пастановай Асобай тройкі НКУС БССР прыгавораны да расстрэлу. Прыговор прыведзены ў выкананне 11.3.1938 г...»

З «пасведчання аб смерці»:

«Крукоўскі Іван Іванавіч памёр 11.3.1938 г. ва ўзросце 45 гадоў, аб чым у кнізе рэгістрацыі актаў зроблен запіс № 36...»

Прычына смерці: расстрэл... Месца смерці: г. Мазыр».

Дачцэ Івана Крукоўскага Зіне ў той страшны год пайшоў другі год, Ніна толькі нарадзілася. Прышлыі немаўлятам бірку «дзеці ворагаў народа», ім не знайшлося месца ў Барычаве. Асірацельныя дзеці Крукоўскіх апынуліся ў Гаравасе (цяпер Першамайск). Знайшліся добрыя людзі, узялі да сябе, збераглі. Яны і цяпер жывуць у Першамайску.

Яшчэ больш трагічны лёс напаткаў сям'ю Сухоцкіх з Манастыра (цяпер Саснавец).

«Сухоцкі Адам Браніслававіч, 1888 г. нараджэння, арыштаваны 10.8.1937 г. Мазырскім акруговым аддзяленнем НКУС, абвінавачваецца ў контррэвалюцыйнай дзейнасці. Па пастанове Народнага Камісара Унутраных спраў СССР і Пракурора СССР ад 5.10.1937 г. расстраляны 5 лістапада 1937 г. у г. Мазыры.

Сухоцкая Казіміра Казіміраўна (жонка Сухоцкага), 1890 г. нараджэння, арыштавана 11.8.1937 г. Мазырскім акруговым аддзелам НКУС, абвінавачваецца ў правядзенні контррэвалюцыйнай дзейнасці... Заклучана ў папраўча-працоўны лагер тэрмінам 10 гадоў. Адбывала пакаранне ў г. Марыінску Новасібірскай вобласці...»

З «пасведчання аб смерці»:

«Сухоцкі Адам Браніслававіч памёр 5.11.1937 г. ва ўзросце 49 гадоў...»

Прычына смерці: расстрэл... Месца смерці: г. Мазыр».

«Сухоцкая Казіміра Казіміраўна памерла 18.12.1939 года.

Прычына смерці: не ўстаноўлена. Месца смерці: г. Марыінск, Новасібірскай вобласці...»

...І яшчэ адна справа.

З адказу Гомельскага абласнога суда Кучук Антаніне Аляксееўне, якая пражывае ў в. Бабунічы: «29 лістапада 1933 г. ваш бацька Ярыга Алясей Васільевіч, 1893 г. нараджэння, ураджэнец в. Бабунічы, да арышту працаваў у калгасе в. Бабунічы. Пастановай тройкі АГПУ арыштаваны і прыгавораны да заключэння ў г. Ухта Комі АССР.

Справа па абвінавачванні Ярыгі А. В. перагледжана прэзідыумам Гомельскага абласнога суда 1 красавіка 1957 г. і па справе ён рэабілітаваны...»

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

З «пасведчання аб смерці»:

«Ярыга Аляксей Васільевіч памёр 9.12.1944 г. ва ўзросце 51 год. Прычына смерці: параліч сэрца. Месца смерці: г. Ухта, Комі АССР...»

ГАЛУБІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ВЫШАЛАЎ

ДАМАСЕВІЧ Іван Яфімавіч, н. у 1904 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ВЁСКА ГАЛУБІЦА

ГАНЧАР Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1876 г., расстраляны 31.1.1938 г.

ЖУКАВЕЦ Іван Сцяпанавіч, н. у 1866 г., расстраляны 31.1.1938 г.

КУЛЬЧЫЦКІ Пётр Сцяпанавіч, н. у 1896 г., расстраляны 31.1.1938 г.

КУЛЬЧЫЦКІ Сцяпан Васільевіч, н. у 1873 г., расстраляны 31.1.1938 г.

ПАШУК Павел Майсеевіч, н. у 1857 г., расстраляны 14.10.1937 г.

ПЕТРАВЕЦ Іван Міхайлавіч, н. у 1874 г., загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

ХАРКАВЕЦ Даніла Аксенцьевіч, н. у 1885 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ШПАКОЎСКІ Антон Мікалаевіч, н. у 1888 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЮЗЭФОВІЧ Казімір Казіміравіч, н. у 1871 г., расстраляны 2.10.1937 г.

ВЁСКА РУБЧА

ПРЫКОТА Іван Максімавіч, н. у 1867 г., расстраляны 27.9.1937 г.

ПРЫКОТА Макар Максімавіч, н. у 1868 г., загінуў у 1937 г. у месцах зняволення.

ПРЫКОТА Міна Максімавіч, загінуў у 1937 г. у месцах зняволення.

ПРЫКОТА Пётр Максімавіч, н. у 1885 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ПРЫКОТА Сцяпан Пятровіч, н. у 1909 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ВЁСКА СЛАВІНСК

АДАМЕНКА Іван Мікалаевіч, н. у 1896 г., ветурач, загінуў у 1937 г. у месцах зняволення.

БЕНЯК Пётр Міхайлавіч, н. у 1905 г., старшыня калгаса, расстраляны 22.5.1938 г.

ЖУКАВЕЦ Майсей Зіноўевіч, н. у 1898 г., загінуў у 1937 г. у месцах зняволення.

КАВАЛЬСКІ Франц Францавіч, н. у 1899 г., загінуў у 1937 г. у месцах зняволення.

КАВЕЦКІ Станіслаў Людвігавіч, н. у 1911 г., расстраляны 22.5.1938 г.

КАЗАКОЎСКІ Ігнат Данілавіч, н. у 1886 г., расстраляны 10.11.1937 г.

КАЗАКОЎСКІ Іван Андрэевіч, н. у 1905 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ЛІГОРСКІ Антон Юльянавіч, н. у 1908 г., расстраляны 21.7.1938 г.

ЛІГОРСКІ Іван Юльянавіч, н. у 1906 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ЛІГОРСКІ Іосіф Іванавіч, н. у 1900 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ЛІГОРСКІ Іосіф Юльянавіч, н. у 1916 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ЛІГОРСКІ Сямён Францавіч, н. у 1883 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ЛІГОРСКІ Юльян Паўлавіч, н. у 1882 г., расстраляны 10.11.1937 г.

МОЙЖАШ Антон Іванавіч, н. у 1899 г., расстраляны 27.4.1938 г.

МОЙЖАШ Антон Іосіфавіч, н. у 1895 г., загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

МОЙЖАШ Іван Іванавіч, н. у 1908 г., расстраляны 22.5.1938 г.

МОЙЖАШ Іосіф Іванавіч, н. у 1906 г., загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

МОЙЖАШ Казімір Францавіч, н. у 1910 г., загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

МОЙЖАШ Уладзімір Францавіч, н. у 1907 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ПЯТРОВІЧ Якаў Феліксавіч, н. у 1898 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ПЯТРОВІЧ Якуб Іванавіч, н. у 1902 г., загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

ГРАБАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ГРАБАЎ

ГУБАР Дзям'ян Рыгоравіч, н. у 1894 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ГУБАР Сцяпан Гаўрылавіч, н. у 1915 г., расстраляны 5.1.1938 г.

КЕБЕЦ Іван Васільевіч, н. у 1872 г., расстраляны 2.11.1937 г.

КЕБЕЦ Мітрафан Іванавіч, н. у 1893 г., расстраляны 27.9.1937 г.

КІЛБАС Іван Мікалаевіч, н. у 1878 г., расстраляны 2.11.1937 г.

КІЛБАС Трафім Кузьміч, н. у 1906 г., расстраляны 24.12.1937 г.

КІЛБАС Уладзімір Антонавіч, н. у 1907 г., расстраляны 5.1.1938 г.

МАСКАЛЬЧУК Сава Данілавіч, н. у 1898 г., расстраляны 27.4.1938 г.

НАВІЧЭНКА Дамітрый Сямёнавіч, н. у 1867 г., расстраляны 2.11.1937 г.

НАВІЧЭНКА Кузьма Тарасавіч, н. у 1869 г., расстраляны 2.11.1937 г.

САЙДЗЕЛЬ Мікалай Іосіфавіч, н. у 1900 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ЧЫЖЫК Сяргей Раманавіч, расстраляны 5.1.1938 г.

ЧЫЖЫК Фёдар Сяргеевіч, н. у 1906 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ВЁСКА СЯЛЮЦЫ

ГАРОШКА Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1898 г., расстраляны 27.4.1938 г.
ГУЗОЎСКИ Антон Вікенцьевіч, н. у 1880 г., расстраляны 2.10.1937 г.
САВАСЦЕНЯ Даніла Максімавіч, н. у 1868 г., расстраляны 2.11.1937 г.

ВЁСКА ЦЕРАБЕНЬ

ГАЛЕНЯ Вікенцій Іосіфавіч, н. у 1880 г., расстраляны 2.10.1937 г.

КАМАРОВІЦКІ СЕЛЬСКИ САВЕТ

ВЁСКА БОБРЫК

МАЛЬШАЎ Максім Уласавіч, н. у 1900 г., расстраляны 5.1.1938 г.
ЦФАСМАН Залман Элінавіч, н. у 1900 г., расстраляны 5.1.1938 г.
ШПАКОЎСКИ Сямён Мікалаевіч, н. у 1892 г., расстраляны 27.9.1937 г.

ВЁСКА ЗАВІННЕ

МОХАРТ Сцяпан Сцяпанавіч, н. у 1887 г., расстраляны 27.4.1938 г.
ПЯСОЦКИ Іван Фёдаравіч, н. у 1899 г., расстраляны 21.7.1938 г.
РУДАЎСКИ Рыгор Аляксандравіч, н. у 1888 г., расстраляны 21.7.1938 г.

ВЁСКА ЗАМОСЦЕ

БОБЕР Ульян Тамашавіч, н. у 1897 г., расстраляны 21.7.1938 г.
ПВАШКЕВІЧ Міхаіл Васільевіч, н. у 1901 г., расстраляны 21.7.1938 г.
САЛАСНЮК Яфім Мартынавіч, н. у 1897 г., расстраляны 21.7.1938 г.
ТРУХАН Сямён Мартынавіч, н. у 1892 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ВЁСКА КАМАРОВІЧЫ

БАЯРЫН Нікіфар Кузьміч, н. у 1896 г., расстраляны 24.12.1937 г.
БАЯРЫН Пётр Рыгоравіч, н. у 1890 г., расстраляны 10.11.1937 г.
БОГАЧ Людвіг Іванавіч, н. у 1888 г., расстраляны 29.11.1937 г.
ВАРАБ'ЁЎ Мікіта Сідаравіч, н. у 1908 г., расстраляны 5.1.1938 г.
ГЛАДУН Іван Паўлавіч, н. у 1893 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ГУТКОЎСКИ Адам Мікалаевіч, н. у 1908 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ГУТКОЎСКИ Рыгор Мікалаевіч, н. у 1897 г., расстраляны 31.1.1938 г.

ДРЫНЯ Іван Аляксеевіч, н. у 1873 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ЕРМАЛІНСКИ Мікалай Мітрафанавіч, н. у 1902 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЕЎДАКІМЧЫК Іосіф Навумавіч, н. у 1896 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ЖУДРО Пімен Рыгоравіч, н. у 1906 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ЗАМЖЫШКИ Іван Якаўлевіч, н. у 1867 г., расстраляны 20.11.1937 г.

ЗРЭЛК Андрэй Фёдаравіч, н. у 1896 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ЗРЭЛК Іван Фёдаравіч, н. у 1892 г., расстраляны 29.11.1937 г.

КАРНЕЙЧЫК Мірон Клімавіч, н. у 1892 г., расстраляны 24.12.1937 г.

КАРУЖЭЛЬ Іван Канстанцінавіч, н. у 1891 г., расстраляны 16.2.1938 г.

КІСЕЛЬ Дзмітрый Ігнатавіч, н. у 1882 г., расстраляны 5.1.1938 г.

КУРАЧ Іван Нікіфаравіч, н. у 1888 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ЛАШЦЕЎ Рыгор Лявонцьевіч, н. у 1896 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ЛАЎРОЎ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1895 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЛІТОШЫК Сафрон Васільевіч, н. у 1890 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ЛЯШКЕВІЧ Васіль Іосіфавіч, н. у 1908 г., расстраляны 29.11.1937 г.

МАЖАР Аляксандр Антонавіч, н. у 1899 г., расстраляны 7.12.1937 г.

МАЛЬШАЎ Сцяпан Мінавіч, н. у 1895 г., расстраляны 7.12.1937 г.

МАЛІНОЎСКИ Уладзімір Іванавіч, н. у 1897 г., расстраляны 7.12.1937 г.

МУХІН Фёдар Пракопавіч, н. у 1910 г., расстраляны 24.12.1937 г.

НІКІЦІН Павел Захаравіч, н. у 1901 г., расстраляны 24.12.1937 г.

НІКІЦІН Сямён Іванавіч, н. у 1902 г., расстраляны 24.12.1937 г.

НОВІК Мартын Міхайлавіч, н. у 1904 г., расстраляны 7.12.1937 г.

НОВІК Пімен Савіч, н. у 1904 г., расстраляны 29.12.1937 г.

НОВІКАЎ Фядосій Міхайлавіч, н. у 1906 г., расстраляны 29.11.1937 г.

СПАЧ Станіслаў Ігнатавіч, н. у 1892 г., расстраляны 24.12.1937 г.

СНЕТКА Міхаіл Пятровіч, н. у 1892 г., расстраляны ў 1938 г.

ТАЛЕЦКИ Пётр Усцінавіч, н. у 1889 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ТАЛЕЦКИ Сямён Канстанцінавіч, н. у 1900 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ТРУБЧЫК Іван Іванавіч, н. у 1886 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ТРУБЧЫК Іван Каленікавіч, н. у 1865 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

ТУРУЦІН Аляксей Андрэевіч, н. у 1894 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ТУРУЦІН Іосіф Фёдаравіч, н. у 1892 г., расстраляны 7.12.1937 г.

УПЧАНКА Яўгеній Міхайлавіч, н. у 1909 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ШАРАМЕТ Рыгор Антонавіч, н. у 1898 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ШЧУРЫК Баляслаў Міхайлавіч, н. у 1902 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ШЫШЛАЎ Дзмітрый Арцёмавіч, н. у 1893 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ВЁСКА ФАСТАВІЧЫ

САВІН Іван Гаўрылавіч, н. у 1908 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Аркадзій Якубаніч, н. у 1911 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Ігнат Пятровіч, н. у 1900 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Феадосій Міхайлавіч, н. у 1894 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Фёдар Міхайлавіч, н. у 1900 г., расстраляны 11.3.1938 г.

КАПАТКЕВІЦКІ ПАСЯЛКОВЫ САВЕТ

ВЁСКА ІВАШКАВІЧЫ

ДРУК Лявонцій Апанасавіч, н. у 1900 г., расстраляны 7.4.1933 г.

КАЗЕЛЬКА Аляксандр Паўлавіч, н. у 1882 г., расстраляны 20.11.1938 г.

КАЗЕЛЬКА Фёдар Паўлавіч, н. у 1875 г., расстраляны 20.10.1937 г.

ФЯСЮК Якаў Рыгоравіч, н. у 1898 г., расстраляны 27.9.1937 г.

Г. П. КАПАТКЕВІЧЫ

АНТАНШЫН Максім Аляксеевіч, н. у 1902 г., расстраляны 29.12.1937 г.

АНТАНШЫН Цярэнцій Якаўлевіч, н. у 1911 г., расстраляны 19.11.1937 г.

АРАПУЧЫК Андрэй Майсеевіч, н. у 1898 г., расстраляны 28.1.1938 г.

КАСЦЕЕЎ Міхаіл Нікіфаравіч, н. у 1873 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЛПСКІ Вікенцій Юльянавіч, н. у 1885 г., расстраляны 21.7.1938 г.

ЛПСКІ Рыгор Іосіфавіч, н. у 1891 г., расстраляны 21.7.1938 г.

ЛЯШКЕВІЧ Максім Янавіч, н. у 1872 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ЛЯШКЕВІЧ Фёдар Іванавіч, н. у 1880 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ЛЯШКЕВІЧ Якаў Іванавіч, н. у 1901 г.,

расстраляны 29.12.1937 г.

МАНЬКО Іван Пятровіч, н. у 1898 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ШГУЛЕЎСКІ Пётр Аляксандравіч, н. у 1888 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ФІЛПОВІЧ Флор Сямёнавіч, н. у 1890 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ХАЦІЛОЎСКІ Міхаіл Пятровіч, н. у 1898 г., расстраляны 20.3.1938 г.

ЦАРУН Віктар Захаравіч, н. у 1907 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЯКАВЕЦ Рыгор Фёдаравіч, н. у 1891 г., расстраляны 24.12.1937 г.

Без віны вінаватыя

Людзі паверылі ў палітыку, якая праводзілася на вёсцы, аднаасобнікаў заставаліся адзінкі. Але разам з ростам самасвядомасці, павышэннем дабрабыту працоўных абвастрыўся недавер да іх з боку ўлад. У 1937—1938 гг. ішлі масавыя арышты нявінных людзей. Сотні такіх адданых савецкай уладзе працоўнікоў сталі ахвярамі сталінскай палітыкі і загінулі ў засценках НКУС.

Расказвае Аляксандра Максімаўна Антанішына. У калгасным клубе нас, школьнікаў-васьмігодак, прымалі ў акцябраты. На грудзях заззялі пяцікутныя зорачкі. Мы танцавалі, спявалі, дэкламавалі вершы. Радасці не было канца. Я пабегла дамоў, каб падзяліцца сваёй радасцю з бацькамі. У хаце ўсё раскідана, маці голасна плакала, а бацькі ўжо не было...

У Капаткевіцкім астросе яго трымалі цэлы тыдзень. Маці кожную ноч хадзіла туды. Праз слёзы расказвала, як нямым голасам крычалі мужчыны на допытах... Потым бацьку разам з іншымі вязнямі вывезлі ў Мазыр. Ён сядзеў у кузаве бледны, са слязамі на вачах, маці бегла за машынай і плакала, як па нябожчыку...»

У 1953 г. мы напісалі пісьмо ў ЦК КПСС, каб мне адказалі — за што расстралялі бацьку. Толькі праз чатыры гады пасля шматлікіх хадаініцтваў атрымалі наступную даведку.

СПРАВКА

Дело по обвинению Антонишина Максима Алексеевича, до ареста 8 ноября 1937 г. работал председателем колхоза «Ленинская искра» Кошаткевичского р. Гомельской обл., пересмотрено Военным трибуналом Белорусского военного округа 10 декабря 1957 г.

Постановление от 6 декабря 1937 г. в отношении Антонишина Максима Алексеевича отменено и дело за отсутствием состава преступления прекращено. Антонишин Максим Алексеевич реабилитирован посмертно.

Зам. председателя Военного трибунала Белорусского военного округа,
полковник юстиции *В. Кондратьев*

У невялікай вёсцы Беседы сталінская рэпрэсіўная машына захапіла і знішчыла 20 чалавек — яны былі палкамі і агулам абвінавачваліся ў шпіёнскай дзейнасці на карысць польскай разведкі... Ядвіга Іосіфаўна Пякарская ўспамінае: «Я была самай меншай у сям'і. Помню, як бацька пецціў мяне на руках. Ён працаваў жывёлаводам. Яго схалілі па дарозе дамоў, прывялі ў хату і пачалі рабіць вобвыск. Адкінулі падушку, там качалка ляжала — кажуць: польскі пісталет... Развітваючыся, бацька гаварыў: «Я ні ў чым не вінаваты, хутка вярнуся». Не вярнуўся, пакінуў васьмёра дзяцей... Пятро, мой брат, пасля вайны служыў у марфлоце. Хацеў уступіць у партыю — не прынялі — сын «ворага народа»...

...Людзі баяліся сказаць лішняе, не асцярожнае слова. Баяліся гаварыць, баяліся думаць; адно, што ад іх патрабавалася, — працаваць, славіць лад, пры якім жылі, партыю і яе правядыроў...

КАПЦЭВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ПАСЁЛАК КАПЦЭВІЧЫ

АМЯЛЬКОВІЧ Іосіф Аляксандравіч, н. у 1908 г., расстраляны 1.11.1937 г.

БАРЧАК Сцяпан Паўлавіч, н. у 1895 г., расстраляны 2.12.1937 г.

БУДЗЯКОЎСКІ Казімір Францавіч, н. у 1902 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ВАЛЬНЕЦ Уладзімір Ефрасімавіч, н. у 1905 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ВІКТАРОВІЧ Васіль Аўгуставіч, н. у 1880 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ДУБІНІН Іосіф Пятровіч, н. у 1886 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ЖЭРКА Аляксандр Сідаравіч, н. у 1895 г., расстраляны 29.11.1937 г.

КОЗЕЛ Афанасій Якаўлевіч, н. у 1865 г.,

расстраляны 16.11.1937 г.

КОЦК Фалк Мордухавіч, н. у 1893 г., расстраляны 10.10.1937 г.

КУЗМІЧ Уладзімір Іванавіч, н. у 1898 г., расстраляны 29.11.1937 г.

МАКЛЯК Канстанцін Міхайлавіч, н. у 1869 г., расстраляны 27.4.1938 г.

МАЦЮК Віктар Сцяпанавіч, н. у 1900 г., расстраляны 10.11.1937 г.

МАЦЮК Сцяпан Антонавіч, н. у 1864 г., расстраляны 29.11.1937 г.

НАУМОВІЧ Віктар Паўлавіч, н. у 1905 г., расстраляны 25.11.1937 г.

ПАЛУКА Якаў Рыгоравіч, н. у 1889 г., расстраляны 5.11.1937 г.

ПУПЕНКА Андрэй Міхайлавіч, н. у 1896 г., расстраляны 29.11.1937 г.

САЛАЎЯН Іван Савіч, н. у 1886 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ЧУДУК Вікенцій Паўлавіч, н. у 1886 г., расстраляны ў 1937 г.

ШЛЯГА Андрэй Іванавіч, н. у 1886 г., расстраляны 24.11.1937 г.

ШЫЛА Іван Фаміч, н. у 1890 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ШЫЛА Клімешчій Сцяпанавіч, н. у 1893 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ВЁСКА КАПЦЭВІЧЫ

КАЗЛОВІЧ Іван Арыёмавіч, н. у 1905 г., расстраляны 27.11.1938 г.

САВОШ Венядзікт Іванавіч, н. у 1884 г., расстраляны 27.4.1938 г.

КОЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

БАНДАРЭНКА Дзмітрый Лявонцэвіч, н. у 1887 г., расстраляны 29.11.1937 г.

БАНДАРЭНКА Пётр Васільевіч, н. у 1899 г., расстраляны 27.4.1938 г.

БАНДАРЭНКА Пётр Лявонцэвіч, н. у 1896 г., расстраляны 19.11.1938 г.

ГАРБАЧЭЎСКІ Міхаіл Уладзіміравіч, н. у 1913 г. у в. Брады, расстраляны 13.5.1933 г.

ГЕРАД Браніслаў Фёдаравіч, н. у 1898 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ГЛАДКІ Анатоль Станіслававіч, н. у 1895 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

ГРУШКО Яўдзіх Сцяпанавіч, н. у 1867 г., загінуў у 1931 г. у месцах зняволення.

ДАНІЛОВІЧ Акісія Дзмітрыеўна, н. у 1891 г., расстраляна ў 1938 г.

ДАНІЛОВІЧ Дзям'ян Васільевіч, н. у 1895 г., загінуў у 1931 г. у месцах зняволення.

ДАНІЛОВІЧ Канстанцін Якаўлевіч, н. у 1892 г., загінуў у 1940 г. у месцах зняволення.

ЗАЛЕСКІ Пётр Вікенцьевіч, н. у 1879 г., расстраляны 29.11.1937 г.

МАРКАЎ Фёдар Міхайлавіч, н. у 1911 г., расстраляны 24.12.1937 г.

МИРАНОВІЧ Іван Маркавіч, н. у 1890 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ПЛЫТКЕВІЧ Кузьма Нікіфаравіч, н. у 1887 г., расстраляны 29.12.1937 г.

РАВУЦКІ Карней Сцяпанавіч, н. у 1900 г., расстраляны 28.1.1938 г.

РАВУЦКІ Платон Сцяпанавіч, н. у 1897 г., расстраляны 28.1.1938 г.

РАВУЦКІ Рыгор Платонавіч, н. у 1889 г., загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

РАВУЦКІ Фёдар Лукіч, н. у 1892 г., памёр у 1931 г. у месцах зняволення.

СІДАРЭНКА Фёдар Паўлавіч, н. у 1899 г., памёр 3.3.1941 г. у месцах зняволення.

ЯКІМЧАНКА Мікалай Майсеевіч, н. у 1896 г., загінуў у 1930 г. у месцах зняволення.

КОНКАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АКРЫЁНЫ

НАВАЦКІ Мікалай Адамавіч, н. у 1899 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ПРЫСАДА Уладзімір Іванавіч, н. у 1865 г., расстраляны 19.10.1937 г.

СЕГЛІН Якаў Хрыстафоравіч, н. у 1861 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ВЁСКА КОНКАВІЧЫ

АМЕЛЬЧАНКА Васілій Васільевіч, н. у 1887 г., загінуў у месцах зняволення.

АМЕЛЬЧАНКА Іван Васільевіч, н. у 1904 г., загінуў у месцах зняволення.

АСКЕРКА Васілій Іванавіч, н. у 1878 г., расстраляны 19.10.1937 г.

АСКЕРКА Васіль Ігнатавіч, н. у 1885 г., расстраляны 19.10.1937 г.

АСКЕРКА Мікалай Васільевіч, н. у 1893 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ДАБРЫНСКІ Павел Уладзіміравіч, н. у 1861 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ДАБРЫНСКІ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1916 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ЖУК Іван Васільевіч, н. у 1865 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ПЛІКУС Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1879 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ПЛІКУС Канстанцін Аляксандравіч, н. у 1912 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ВЁСКА МІЦУРЫ

МІЦУРА Якаў Сцяпанавіч, н. у 1898 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ВЁСКА СЛІНКІ

БРЫЗІЦКІ Аляксандр Казіміравіч, н. у 1902 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ЛУЧЫЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЕСЕДЫ

ГЛОЎКА Адам Карпавіч, н. у 1900 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ГЛОЎКА Уладзімір Карпавіч, н. у 1896 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ЗБОРЫН Антон Бернатавіч, н. у 1895 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ЗБОРЫН Іван Бернатавіч, н. у 1895 г., расстраляны 21.7.1937 г.

ЗБОРЫН Людвіг Бернатавіч, н. у 1888 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ЗБОРЫН Пётр Бернатавіч, н. у 1905 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ЗБОРЫН Уладзімір Карлавіч, н. у 1887 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ЗБОРЫН Франц Карлавіч, н. у 1908 г., расстраляны 10.11.1937 г.

МІХАЛЬСКІ Юльян Карпавіч, н. у 1884 г., расстраляны 21.7.1938 г.

ПЕКАРСКІ Іосіф Антонавіч, н. у 1885 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ПЯТРОЎСКІ Уладзімір Андрэевіч, н. у 1884 г., расстраляны 16.2.1938 г.

УРБАНЧЫК Адам Варфаламесевіч, н. у 1878 г., расстраляны 2.12.1937 г.

УРБАНЧЫК Антон Сцефанавіч, н. у 1904 г., расстраляны 29.12.1937 г.

УРБАНЧЫК Людвіг Іванавіч, н. у 1905 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ВЁСКА КАПЦЭВІЧЫ

БУЕВІЧ Яўгеній Антонавіч, н. у 1907 г., расстраляны 10.11.1937 г.

УСЦНОВІЧ Станіслаў Назаравіч, н. у 1896 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ШПАРЫК Канстанцін Філіпавіч, н. у 1890 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ЮШЫНСКІ Пётр Андрэевіч, н. у 1877 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ВЁСКА КАШЭВІЧЫ

БАРКОЎСКІ Антон Антонавіч, н. у 1869 г., расстраляны 31.1.1938 г.

БУЗАНОЎСКІ Мікаіл Андрэевіч, н. у 1887 г., расстраляны 28.1.1938 г.

БУЙВАЛ Аляксандр Паўлавіч, н. у 1883 г., расстраляны 28.1.1938 г.
ЕСЬМАНТОВІЧ Міхаіл Васільевіч, н. у 1888 г., расстраляны 16.2.1938 г.
РАМАНОЎСКИ Мікалай Іванавіч, н. у 1905 г., расстраляны 11.3.1938 г.
ФЯДОСІК Іван Яфімавіч, н. у 1878 г., расстраляны 11.3.1938 г.
ХАРАМЕЦКАЯ Юлія Сцяпанаўна, н. у 1886 г., расстраляна 2.10.1937 г.
ШАХ Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1894 г., расстраляны 11.3.1938 г.
ЯКУБОЎСКИ Іван Адольфавіч, н. у 1898 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ВЁСКА ЛУЧЫЦЫ

КОРШАК Рыгор Васільевіч, н. у 1896 г., расстраляны 10.11.1937 г.
КРЫШЧУК Канстанцін Ерамеевіч, н. у 1899 г., расстраляны 11.3.1938 г.
ПГУЛЕЎСКИ Каленік Сцяпанавіч, н. у 1880 г., расстраляны 27.9.1937 г.
ПЛЫТКЕВІЧ Аляксандр Антонавіч, н. у 1892 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ВЁСКА СТАРЫНА

ГАЎРЫЛОВІЧ Андрэй Уласавіч, н. у 1903 г., расстраляны 16.2.1938 г.
ЦЕРАХОВІЧ Юльян Францавіч, н. у 1869 г., расстраляны 31.1.1938 г.

ВЁСКА ФЛАТАЎКА

ТАРАСЕВІЧ Сямён Аляксандравіч, н. у 1885 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ВЁСКА ХВОЙНЯ

ВАСІЛЮК Фёдар Рыгоравіч, н. у 1885 г., расстраляны 27.4.1938 г.
ЗВАНКОВІЧ Павел Цімафеевіч, н. у 1902 г., расстраляны 27.4.1938 г.
КОРШАК Рыгор Васільевіч, н. у 1896 г., расстраляны 10.11.1937 г.
КУЛЬЧЫЦКИ Фёдар Дзмітрыевіч, н. у 1915 г., расстраляны 19.11.1937 г.
НЯДВЕЦКИ Барыс Францавіч, н. у 1898 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ЛЯСКАВІЦКИ СЕЛЬСКИ САВЕТ

...У людзях пасяліўся страх. Баяліся размаўляць, адзін другога баяліся, жылі пастаянна як бы з аглядкай. У выхадны дзень сядзелі дома. А ўлетку пачаліся арышты. З Петрыкава на машы-

не прыязджаў оперупаўнаважаны Мінаеў і забіраў людзей. Ён на ўсіх як на ворагаў глядзеў з-пад казырка сваёй сіняй фуражкі. Ладны, высокі, у сінім галіфэ і начыпчаных да бляску ботах — яго баяліся як агню. Забіралі звычайна ноччу. Прагурчыць па вуліцах машына — і няма чалавека, як і не было. Людзі пашэпчудца паміж сабою і больш выгляду не падаюць. Тыя няшчасныя сем'і, з якіх забіралі кармільцаў, абходзілі ад граху далей бокам. Не баяліся Мінаева толькі Ігнат Талаш, Цярэнцій і Даніл Цярэнці. Яны ў Мінаева ў памочніках хадзілі. Спяліліся перад ім, прама спіну гнулі... Яны і прадавалі сваіх землякоў, даносілі ў НКУС. Нават суседзяў сваіх не пашкадавалі. Не дарма начальнік Петрыкаўскага райаддзела міліцыі падарваў Ігнату Талашу патэфон і хромавыя боты. У Ігната перад НКУС асобыя заслугі былі, многіх па яго ўказцы на той свет адправілі. Потым людзі палічылі — 31 чалавека забралі з Брынёва ў той страшны год, вярнуўся толькі адзін...

ВЁСКА БРЫНЁЎ

БАРЫСАЎ Дзмітрый Парфенавіч, н. у 1898 г., расстраляны 19.10.1937 г.
БАРЫСАЎ Іван Парфенавіч, н. у 1900 г., загінуў у месцах зняволення.
БРУЯКА Пракоп Адамавіч, н. у 1894 г., расстраляны 19.10.1937 г.
БРУЯКА Фёдар Адамавіч, н. у 1894 г., расстраляны 19.10.1937 г.
БРУЯКА Фёдар Ісакавіч, н. у 1905 г., расстраляны 19.10.1937 г.
ВОЙЦІК Адам Андрэевіч, н. у 1900 г., расстраляны 10.11.1937 г.
ГАЛОНСКИ Аляксандр Цімафеевіч, н. у 1889 г., расстраляны 22.5.1938 г.
ГАЛОНСКИ Іосіф Адамавіч, н. у 1912 г., расстраляны 22.5.1938 г.
ГАЛОНСКИ Сямён Адамавіч, н. у 1894 г., расстраляны 5.1.1938 г.
КЕШНЕР Аляксандр Іванавіч, н. у 1901 г., расстраляны 16.2.1938 г.
КЕШНЕР Антон Іванавіч, н. у 1906 г., расстраляны 15.1.1938 г.
КЕШНЕР Лявонцій Іванавіч, н. у 1912 г., расстраляны 16.2.1938 г.
КЕШНЕР Фелікс Вікенцьевіч, н. у 1894 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

КЛИМЕНКА Мікалай Львiч, н. у 1898 г., загінуў у месцах зняволення.

КЛМЧЫК Мацвей, загінуў у месцах зняволення.

КЛМЧЫК Павел Ігнатавіч, н. у 1890 г., расстраляны 16.2.1938 г.

КРАМЕНСКІ Казімір Іванавіч, н. у 1900 г., расстраляны 5.1.1938 г.

КРАМЕНСКІ Павел Іванавіч, н. у 1895 г., расстраляны 5.1.1938 г.

НАЗАРАЎ Іван, загінуў у месцах зняволення.

НЕВЯРКЕВІЧ Антон Рыгоравіч, н. у 1907 г., расстраляны 1.12.1937 г.

НЕВЯРКЕВІЧ Баляслаў Рыгоравіч, н. у 1903 г., расстраляны 7.12.1937 г.

СІНЧУКОЎСКІ Пётр Міхайлавіч, н. у 1904 г., расстраляны 27.4.1938 г.

СТАНЧЫЦ Іван Іосіфавіч, н. у 1894 г., расстраляны 5.1.1938 г.

СТАНЧЫЦ Уладзімір Іосіфавіч, н. у 1901 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ФЕЛЬКІН Карл Валянцінавіч, н. у 1883 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ФЕЛЬКІН Франц Валянцінавіч, н. у 1892 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ПШКЕВІЧ Васілій Антонавіч, н. у 1898 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ЮШЧУК Павел Піліпавіч, н. у 1911 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ЯГАДА Іосіф Іосіфавіч, н. у 1864 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЯРМОЛЕНКА Васілій Іванавіч, н. у 1907 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ВЁСКА ПЛІНКА

БАРАЊІЧ Іван, арыштаваны ў 1937 г., загінуў у месцах зняволення.

ВОЙЦІК Казімір Андрэевіч, н. у 1905 г., расстраляны 16.2.1938 г.

КАВАЛЬСКІ Іван Аляксандравіч, н. у 1907 г., расстраляны 11.3.1938 г.

КАВАЛЬСКІ Станіслаў Іванавіч, н. у 1908 г., расстраляны 16.2.1938 г.

КАВАЛЬСКІ Фадзей Валянцінавіч, н. у 1910 г., расстраляны 29.11.1937 г.

КРАМЕНСКІ Станіслаў Іванавіч, н. у 1904 г., расстраляны 15.1.1938 г.

МАЛАК Людвіг Францавіч, н. у 1907 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ПЛЕР Іосіф Францавіч, н. у 1886 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ПЛЕР Станіслаў Францавіч, н. у 1907 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ПЛЕР Франц Францавіч, н. у 1883 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ФЕЛЬКІН Валянцін Валянцінавіч, н. у 1890 г., расстраляны 19.11.1937 г.

ЯГАДА Адам Валянцінавіч, н. у 1911 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ВЁСКА ПАЛЯЖАЧ-ГАРА

АНДРАСЮК Вікенцій Адамавіч, н. у 1909 г., расстраляны 16.2.1938 г.

АНДРАСЮК Іван Адамавіч, н. у 1898 г., расстраляны 5.1.1938 г.

АНДРАСЮК Карл Адамавіч, н. у 1907 г., расстраляны 5.1.1938 г.

БРЭЗІЦКІ Адам Аляксандравіч, н. у 1892 г., расстраляны 7.12.1937 г.

БРЭЗІЦКІ Адольф Аляксандравіч, н. у 1890 г., расстраляны 10.11.1937 г.

БРЭЗІЦКІ Альбін Геронімавіч, н. у 1893 г., расстраляны 19.11.1937 г.

БРЭЗІЦКІ Вітольд Адамавіч, н. у 1892 г., расстраляны 7.12.1937 г.

БРЭЗІЦКІ Іосіф Геронімавіч, н. у 1890 г., расстраляны 5.1.1938 г.

БРЭЗІЦКІ Міхаіл Валянцінавіч, н. у 1866 г., расстраляны 7.12.1937 г.

БРЭЗІЦКІ Станіслаў Канстанцінавіч, н. у 1896 г., расстраляны 5.1.1938 г.

БРЭЗІЦКІ Фелікс Аляксандравіч, н. у 1882 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ВЁСКА ДАРАШЭВІЧЫ

БАТАН Сяргей Міхайлавіч, н. у 1889 г., расстраляны 27.9.1937 г.

ВЁСКА ЛЯСКАВІЧЫ

БАМБІЗА Пётр Трафімавіч, н. у 1855 г., расстраляны 2.11.1937 г.

БАМБІЗА Сямён Лявонцэвіч, загінуў у месцах зняволення.

БРАІМ Аляксандр Іванавіч, н. у 1899 г., расстраляны 12.4.1940 г.

БРАІМ Васіль Іванавіч, н. у 1911 г., загінуў у месцах зняволення.

БУДНІК Міхаіл Карнеевіч, загінуў у месцах зняволення.

БЫЧКОЎСКІ Сава Сцяпанавіч, загінуў у месцах зняволення.

ПАБЫЛЮЎСКІ Іван, загінуў у месцах зняволення.

САВОШКА Уладзімір Піліпавіч, н. у 1915 г., расстраляны 7.12.1937 г.

САВОШКА Фама Цітавіч, загінуў у месцах зняволення.

СЕРАДА Іван Трафімавіч, н. у 1865 г., расстраляны 17.4.1942 г.

СЕРАДА Кандрат Іванавіч, загінуў у месцах зняволення.

СЕРАДА Мікалай Міхайлавіч, н. у 1902 г., расстраляны 2.11.1937 г.

ТУРАВЕЦ Васіль Іосіфавіч, н. у 1878 г., загінуў у месцах зняволення.

ТУРАВЕЦ Раман Якаўлевіч, загінуў у месцах зняволення.

ТУРАВЕЦ Цімафей Якаўлевіч, сакратар сельсавета, загінуў у месцах зняволення.

БРЭЗІЦКІ Якаў Ульянавіч, н. у 1891 г., расстраляны 16.2.1938 г.
КАЗЛОЎСКІ Адольф Дзям'янавіч, н. у 1884 г., расстраляны 16.2.1938 г.
ЛАДЗІНСКІ Віктар Карлавіч, н. у 1903 г., расстраляны 5.1.1938 г.
ЛАДЗІНСКІ Лявонцій Карлавіч, н. у 1909 г., расстраляны 16.2.1938 г.
ПАПРОЦКІ Мартын Францавіч, н. у 1906 г., расстраляны 5.1.1938 г.
РУДНІЦКІ Уладзімір Францавіч, н. у 1907 г., расстраляны 7.12.1937 г.
РУДНІЦКІ Франц Сямёнавіч, н. у 1880 г., расстраляны 24.12.1937 г.
ТАРГОНСКІ Адольф Феліксавіч, н. у 1905 г., расстраляны 7.12.1937 г.
ТАРГОНСКІ Людвіг Феліксавіч, н. у 1904 г., расстраляны 11.3.1938 г.
ХМУРА Вікенцій Урбанавіч, н. у 1890 г., расстраляны 16.2.1937 г.

ВЁСКА ПЛІПОНЫ

БРАІМ Якаў Андрэевіч, н. у 1887 г., расстраляны 31.1.1938 г.

ВЁСКА СЕРП

ВАСІЛЕЎСКІ Станіслаў Антонавіч, н. у 1904 г., расстраляны 22.5.1938 г.
НІКЕЛЬ Вячаслаў Генрыхавіч, н. у 1909 г., расстраляны 27.4.1938 г.
ТОМАЛЬ Адам Францавіч, н. у 1892 г., расстраляны 22.5.1938 г.
ТОМАЛЬ Франц Францавіч, н. у 1887 г., расстраляны 22.5.1938 г.
ТУРМОВІЧ Іван Людвігавіч, расстраляны 24.12.1937 г.
ТУРМОВІЧ Кузьма Якаўлевіч, н. у 1911 г., расстраляны 21.7.1938 г.
ШЫФКО Герман Аўгуставіч, н. у 1898 г., расстраляны 27.4.1938 г.
ШЫФКО Фрыдрых Аўгуставіч, н. у 1892 г., расстраляны 22.5.1938 г.

МУЛЯРАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА КОРЖАЎКА

ДЗЕГЯЛЕВІЧ Фёдар Канстанцінавіч, н. у 1870 г., расстраляны 10.11.1937 г.
ЛІСОЎСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1878 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ВЁСКА КУРЫЦЫ

БАЯРЧУК Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1894 г., расстраляны 27.4.1938 г.
ГРЭСЬКА Нікіфар Яфімавіч, н. у 1871 г., расстраляны 14.10.1937 г.

МАШУК Іван Рыгоравіч, н. у 1892 г., расстраляны 16.2.1938 г.

МАШУК Рыгор Емяльянавіч, н. у 1860 г., расстраляны 10.11.1937 г.
СІТНІЦА Максім Якаўлевіч, н. у 1882 г., расстраляны 10.11.1937 г.
ХАМЕНЯ Пётр Міхайлавіч, н. у 1857 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ВЁСКА МУЛЯРАЎКА

ГРЫБ Мікалай Прохаравіч, н. у 1896 г., расстраляны 27.9.1937 г.
ЗУБАР Майсей Мендзелевіч, н. у 1909 г., расстраляны 29.12.1937 г.
ЧАРНЕЦКІ Эдуард Іосіфавіч, н. у 1912 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ВЁСКА СЯРЭДНЯЯ РУДНЯ

ЖУРАЎСКІ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1872 г., расстраляны 10.11.1937 г.
КІЯХОЎСКІ Антон Іосіфавіч, н. у 1893 г., расстраляны 26.10.1937 г.

МЬШАНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

АНДРУХОВІЧ Пётр Іванавіч, н. у 1902 г., загінуў у 1942 г. у месцах зняволення (Комі АССР).
ГРАМОВІЧ Гаўрыла Мікалаевіч, н. у 1887 г., памёр у 1934 г. у месцах зняволення (г. Магілёў).
ГУРЫНОВІЧ Іван Уладзіміравіч, н. у 1910 г., расстраляны 29.11.1937 г.
ДАШКЕВІЧ Іван Канстанцінавіч, н. у 1894 г., загінуў у месцах зняволення.
ДАШКЕВІЧ Сцяпан Сідаравіч, н. у 1902 г., расстраляны 2.10.1937 г.
ДАРОШКА Фёдар Міхайлавіч, н. у 1895 г., расстраляны 27.4.1938 г.
ЛУК'ЯНОВІЧ Васілій Іосіфавіч, н. у 1908 г., расстраляны 29.11.1937 г.
ПОЛЯК Адам Міхайлавіч, н. у 1887 г., расстраляны 27.4.1938 г.
СЯРПІНСКІ Іосіф Станіслававіч, н. у 1913 г., расстраляны 5.1.1938 г.
ЦІШКЕВІЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1882 г., расстраляны 27.4.1938 г.

НАВАСЁЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АНОСАВІЧЫ

ТАРАСЕВІЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1894 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ВЁСКА ВАНЮЖЫЧЫ

КУДРАВЕЦ Мікалай Іонавіч, н. у 1898 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

ВЁСКА ЗАБРОДДЗЕ

АЛЬХІМОВІЧ Алясь Адамавіч, н. у 1888 г., расстраляны 5.1.1938 г.
ГАРБАЧЭЎСКІ Аляксандр Іларыёнавіч, н. у 1880 г., расстраляны 27.9.1937 г.

ВЁСКА КЛЯСАЎ

БЕЛЬСКІ Анісім Пятровіч, н. у 1907 г. у в. Залессе, загінуў у месцах зняволення.
ІСКРЫЦКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1885 г., расстраляны 14.4.1933 г.
ПЕРАГУД Іван Іванавіч, н. у 1901 г., расстраляны 7.12.1937 г.
РУДЗІНСКІ Аляксандр Сямёнавіч, н. у 1886 г., расстраляны 28.4.1933 г.
РУДЗІНСКІ Мікалай Анісімавіч, н. у 1918 г., загінуў у месцах зняволення.
РУДЗІНСКІ Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1910 г., загінуў у месцах зняволення.
РУДЗІНСКІ Павел Васільевіч, н. у 1895 г., загінуў у месцах зняволення.
САСНОЎСКІ Якуб Іванавіч, н. у 1913 г., загінуў у месцах зняволення.

ВЁСКА НАВАСЁЛКІ

БРЭУС Максім Сисоевіч, н. у 1900 г., расстраляны 2.10.1937 г.
ГОРБАЧ Мечыслаў Лявопавіч, н. у 1898 г., расстраляны 14.4.1933 г.
ГУРЫН Арцём Іванавіч, н. у 1900 г., расстраляны 14.4.1933 г.
ЖУДРО Андрэй Іванавіч, н. у 1894 г., расстраляны 14.3.1933 г.
ЖУДРО Піліп Купрыянавіч, н. у 1895 г., расстраляны 14.3.1933 г.
ЖУДРО Фядос Мацвеевіч, н. у 1890 г., расстраляны 14.4.1933 г.
ЗАГОРАЦ Макар Мікалаевіч, н. у 1894 г., расстраляны 14.4.1933 г.
КАЛІНА Андрэй Якаўлевіч, н. у 1885 г., расстраляны 14.4.1933 г.
КАЛІНА Піліп Рыгоравіч, н. у 1910 г., расстраляны 14.4.1933 г.
КАСЦЕЕЎ Сямён Трафімавіч, н. у 1884 г., расстраляны 14.4.1933 г.
КАСЦЕЕЎ Павел Трафімавіч, н. у 1876 г., расстраляны 27.9.1937 г.
КУКСА Мікіта Іларыёнавіч, н. у 1885 г., расстраляны 14.4.1933 г.
КУКСА Фёдар Іларыёнавіч, н. у 1878 г., расстраляны 14.4.1933 г.
КУКСА Ціт Іларыёнавіч, н. у 1871 г., расстраляны 14.4.1933 г.
ЛЯШЧЫНСКІ Павел Паўлавіч, н. у 1892 г., расстраляны 14.4.1933 г.
РАКШКІ Логвін Клімавіч, н. у 1893 г., расстраляны 10.11.1937 г.
СЯНЬКО Іван Міхайлавіч, н. у 1879 г., расстраляны 14.3.1933 г.

СЯНЬКО Пётр Лук'янавіч, н. у 1902 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ФУРМАН Сава Іванавіч, н. у 1879 г., расстраляны 14.3.1933 г.

ЧЫЖЭЎСКІ Іван Пятровіч, н. у 1866 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ВЁСКА ФІЛІПАВІЧЫ

ДЗЕПЦЯРЭНКА Цімафей Іонавіч, н. у 1883 г., расстраляны 14.4.1933 г.

РОГ Сямён Аліферавіч, н. у 1889 г., расстраляны 14.4.1933 г.

СТАТКЕВІЧ Аляксандр Георгіевіч, н. у 1904 г., расстраляны 24.12.1937 г.

СТАТКЕВІЧ Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1900 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ШЫБУТ Марк Дзмітрыевіч, н. у 1883 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ГОРАД ПЕТРЫКАЎ

БАРЫСЮК Аляксандр Антонавіч, н. у 1905 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ВЕЦЕР Лявон Іванавіч, н. у 1896 г., расстраляны 27.9.1938 г.

ВОЛЬСКІ Дзмітрый Якаўлевіч, н. у 1888 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ВОЛЬСКІ Канстанцін Якаўлевіч, н. у 1900 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ГАТАЛЬСКІ Андрэй Яфімавіч, н. у 1905 г., расстраляны 23.10.1937 г.

ГАТАЛЬСКІ Яфім Анісімавіч, н. у 1871 г., расстраляны 23.10.1937 г.

ГОЛК Пётр Іванавіч, н. у 1903 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ГРЫБ Максім Максімавіч, н. у 1867 г., расстраляны 23.10.1937 г.

ДРЫГА Аляксандр Лук'янавіч, н. у 1886 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ДРЫГА Васілій Апанасавіч, н. у 1896 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ЖУКОЎСКІ Дарафей Сямёнавіч, н. у 1887 г., памёр у 1938 г. у месцах зняволення.

ЗЕМЛЯНІК Кацярына Іванаўна, н. у 1888 г., расстраляна 23.10.1937 г.

ЗЯНКЕВІЧ Герасім Аляксеевіч, н. у 1895 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЗЯНКЕВІЧ Іосіф Васільевіч, н. у 1895 г., загінуў у месцах зняволення.

КАРОЛЬ Васілій Верамеевіч, н. у 1870 г., расстраляны 14.10.1937 г.

КЕБЕЦ Дзмітрый Іванавіч, н. у 1897 г., дырэктар школы, расстраляны 10.10.1937 г.

КРУЛЬ Антон Іосіфавіч, н. у 1892 г., расстраляны 23.10.1937 г.

КУЛАК Герасім Іванавіч, н. у 1875 г., расстраляны 20.10.1937 г.

КУЛАК Фёдар Іванавіч, н. у 1872 г., расстраляны 23.10.1937 г.

ЛАНЬКА Пётр Якаўлевіч, н. у 1895 г., бухгалтар будаўнічай арганізацыі, загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

ЛАПЕТА Аляксандр Андрэевіч, н. у 1891 г., расстраляны 29.11.1937 г.

МАЛАФЕЕВА Ганна Васільеўна, н. у 1876 г., расстраляна 20.10.1937 г.

МАРТЫНАУ Лья Акімавіч, н. у 1886 г., электрамеханік прамкамбіната, расстраляны 16.11.1938 г.

МЕЙЛАХ Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1872 г., расстраляны 20.4.1938 г.

МІЦКЕВІЧ Іван Данилавіч, н. у 1904 г., расстраляны 23.10.1937 г.

НЕВЯРОЎСКИ Васіль Раманавіч, н. у 1907 г., расстраляны 20.10.1937 г.

НЕВЯРОЎСКИ Мікіта Лаўрэнавіч, н. у 1865 г., расстраляны 14.10.1937 г.

НЕВЯРОЎСКИ Раман Трафімавіч, н. у 1851 г., расстраляны 20.10.1937 г.

ПАШОУ Міхаіл Фаміч, н. у 1889 г., старшыня калгаса «Савецкая Беларусь» (в. Камаровічы), расстраляны 5.1.1937 г.

РУДЗЬКО Іван Якаўлевіч, н. у 1882 г., загадчык гаспадаркі лясгаса, расстраляны 11.3.1938 г.

СЕМЕЧКА Ігнат Міхайлавіч, н. у 1906 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ШСКУНОУ Іосіф Сцяпанавіч, н. у 1910 г.; арыштаваны ў 1938 г. і загінуў у месцах зняволення.

РАГАЛЕВІЧ Рыгор Антонавіч, н. у 1904 г., расстраляны ў 1937 г.

СЕРАШІН Георгій Васільевіч, н. у 1897 г., настаўнік, расстраляны 14.10.1937 г.

СЛАБОДНІК Мордух Лейбавіч, н. у 1888 г., расстраляны 20.10.1937 г.

СЛУПСКИ Міхаіл Антонавіч, н. у 1903 г., расстраляны 24.12.1937 г.

СЛЯЗЬ Аляксандр Пятровіч, н. у 1897 г., расстраляны 5.1.1937 г.

СУХАМЕРА Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1896 г., расстраляны 16.2.1938 г.

СУШЫНСКИ Павел Кліменцэвіч, н. у 1860 г., расстраляны 10.10.1937 г.

СУШЫНСКИ Яўген Паўлавіч, н. у 1899 г., памёр у 1937 г. у г. Новасібірск.

ТУРАВЕЦ Міна Васільевіч, н. у 1868 г., расстраляны 23.10.1937 г.

КРЫЖАНОЎСКИ Стась Гаўрылавіч, н. у 1863 г., расстраляны 1.12.1937 г.

ЦЕРАШКОВІЧ Аляксей Васільевіч, н. у 1873 г., расстраляны 14.10.1937 г.

ЦЕРАШКОВІЧ Андрэй Міхайлавіч, н. у 1873 г., расстраляны 14.10.1937 г.

ШАБАЛТАС Сцяпан Андрэевіч, н. у 1888 г., кіраўнік сираў Савета Міністраў БССР, памёр у 1937 г. у месцах зняволення.

ШЛЯПАЧНІК Янкель Мееравіч, н. у 1891 г., бухгалтар аддзялення сельгасбанка, расстраляны 14.10.1937 г.

ШПАК Іосіф Якаўлевіч, н. у 1890 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ШПАК Павел Трафімавіч, н. у 1872 г., расстраляны 14.10.1937 г.

ШПАК Пётр Пятровіч, н. у 1886 г., загадчык хлебапачкарні, расстраляны 10.11.1937 г.

ЯНКЕВІЧ Людвіг Іосіфавіч, н. у 1887 г., расстраляны 19.11.1937 г.

ЯШЧЫКОЎСКИ Якаў Пятровіч, н. у 1888 г., загінуў у 1937 г. у месцах зняволення.

ПЕТРЫКАЎСКИ СЕЛЬСКИ САВЕТ

ВЁСКА АГОЛІЧЫ

БУЛАВА Аляксей Марцінавіч, н. у 1876 г., расстраляны 20.10.1937 г.

СТРАКАЧ Павел Рыгоравіч, н. у 1873 г., расстраляны 19.10.1937 г.

СУМАР Фёдар Цярэнцэвіч, н. у 1884 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ВЁСКА БЕРАЗНЯКИ

ВЯЧЭРА Іван Іванавіч, н. у 1891 г., расстраляны 2.12.1937 г.

ВЁСКА БЯЛАНАВІЧЫ

ЖАДЗЬКА Георгій Рыгоравіч, н. у 1890 г., памёр у верасні 1942 г. у месцах зняволення.

ЯГЛІНСКИ Уладзімір Амбросьевіч, н. у 1902 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ЯЦУК Прохар Захаравіч, н. у 1896 г., памёр у маі 1942 г. у месцах зняволення.

ВЁСКА ВЯЛАЎСК

ЧЫРЫЧ Лявон Рыгоравіч, н. у 1898 г., загінуў у студзені 1938 г. у месцах зняволення.

ВЁСКА ІЛЫЧ

БАНДАРЫК-БЕДНАРЫК Іван Антонавіч, н. у 1909 г., расстраляны 19.11.1937 г.

БЕДНАРЫК Адам Антонавіч, н. у 1911 г., расстраляны 5.1.1938 г.

БЕДНАРЫК Антон Сямёнавіч, н. у 1890 г., расстраляны 19.11.1937 г.

ГОЛІК Пётр Іванавіч, н. у 1903 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ГРАЛЬКА Браніслаў Францавіч, н. у 1907 г., расстраляны 19.11.1937 г.

ГРАЛЬКА Іван Ігнатавіч, н. у 1907 г., расстраляны 19.4.1938 г.

ГРАЛЬКА Станіслаў Андрэевіч, н. у 1890 г., расстраляны 1.12.1937 г.

ГРАЛЬКА Фларыян Андрэевіч, н. у 1894 г., расстраляны 1.12.1937 г.

ГРАЛЬКА Франц Андрэевіч, н. у 1883 г., расстраляны 1.12.1937 г.

КАВЕЦКИ Станіслаў Людвігавіч, н. у 1911 г., расстраляны 22.5.1938 г.

КАСТЫЛЕЦКИ Іван Ігнатавіч, н. у 1905 г., расстраляны 21.7.1938 г.

СІДВОНЕЦ Рыгор Васільевіч, загінуў у месцах зняволення.

ЧЭРКАС Сцяпан Макаравіч, н. у 1903 г., расстраляны 1.12.1937 г.

ЯКУБОВІЧ Сідар Іванавіч, н. у 1905 г., расстраляны 1.12.1937 г.

ВЁСКА ХУСНАЕ

ПАПОК Адам Сцяпанавіч, н. у 1885 г., расстраляны 2.10.1937 г.

ПОЛЯК Анікей Лаўрэнавіч, н. у 1899 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ПОЛЯК Мікалай Лазаравіч, н. у 1887 г., расстраляны 19.10.1937 г.

СНЯДЗІНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЕЛІН

КОРЗУН Ясь Самойлавіч, н. у 1877 г., расстраляны 27.4.1938 г.

МАСЛА Уладзімір Адамавіч, н. у 1895 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ВЁСКА СНЯДЗІН

БУРАКЕВІЧ Пётр Дзямідавіч, н. у 1900 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ДАМАСЕВІЧ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1908 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ДАМАСЕВІЧ Фёдар Паўлавіч, н. у 1890 г., старшыня калгаса «Новае жыццё», расстраляны 11.3.1938 г.

ЖУКАВЕЦ Софія Міхайлаўна, н. у 1891 г., расстраляна 2.10.1937 г.

ЗАНКЕВІЧ Аляксандр Іванавіч, н. у 1897 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ЗАНКЕВІЧ Андрэй Кліменцьевіч, н. у 1886 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ЗАНКЕВІЧ Іван Аляксандравіч, н. у 1899 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ЗАНКЕВІЧ Іван Лаўрэнавіч, н. у 1890 г., рэпрэсаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ЗАНКЕВІЧ Майсей Дзямідавіч, н. у 1893 г., рэпрэсаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ЗАНКЕВІЧ Павел Аляксандравіч, н. у 1898 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ЗАНКЕВІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1903 г., рэпрэсаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ЗАНКЕВІЧ Сцяпан Сямёнавіч, н. у 1887 г., арыштаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ЗАНКЕВІЧ Сяргей Адамавіч, н. у 1890 г., рэпрэсаваны ў 1937 г., загінуў у г. Архангельск.

ЗАНКЕВІЧ Уладзімір Антонавіч, н. у 1903 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ЗІНКЕВІЧ Іосіф Кліменцьевіч, н. у 1889 г., расстраляны ў 1937 г. у Томску.

ЛІТНЕР Яфім Фёдаравіч, н. у 1900 г., расстраляны 5.3.1933 г.

МАРОЗЬКА Аляксей Піліпавіч, н. у 1902 г., рэпрэсаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

МАРОЗЬКА Сава Піліпавіч, н. у 1909 г., рэпрэсаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

МАРОЗЬКА Сцяпан Піліпавіч, н. у 1907 г., арыштаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

МАРЦЫНКЕВІЧ Павел Пятровіч, н. у 1893 г., расстраляны 5.3.1933 г.

НАВАК Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1907 г., рэпрэсаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

НАВАК Раман Адамавіч, н. у 1879 г., расстраляны 19.10.1937 г.

НАВАК Яфім Пятровіч, н. у 1886 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ПЛЕЦКІ Сцяпан Апанасавіч, н. у 1902 г., рэпрэсаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ПРЫКОТА Андрэй Пятровіч, н. у 1904 г., расстраляны 5.3.1933 г.

РУЦКІ Андрэй Васільевіч, н. у 1889 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ТРАЯНОЎСКІ Ілья М., н. у 1885 г., рэпрэсаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ХАМЛЮК Сцяпан Мінавіч, н. у 1903 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ХАМЛЮК Фёдар Мінавіч, н. у 1915 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ЧАРНЯЎСКІ Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1893 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ЧАРНЯЎСКІ Андрэй Васільевіч, н. у 1885 г., рэпрэсаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ЧАРНЯЎСКІ Фёдар Васільевіч, н. у 1895 г., рэпрэсаваны ў 1937 г., загінуў у месцах зняволення.

ШАЙКЕВІЧ Антон Іванавіч, н. у 1892 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ШАЙКЕВІЧ Іосіф Іванавіч, н. у 1898 г., рэпрэсаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ШАЛКОВІЧ Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1894 г., расстраляны 31.1.1938 г.

ВЁСКА ТАРГАШЫН

ЮХНЕВІЧ Вольга Карпаўна, н. у 1900 г., расстраляна 2.10.1937 г.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

ЧАЛЮШЧАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ВЯЛІКАЕ ПОЛЕ

БУХТАРЭВІЧ Арсеній Аляксеевіч, н. у 1899 г., загінуў у месцах зняволення.

ВЁСКА ДРУГАЯ СЛАБОДКА

ЮДЭНКА Васіль Карпавіч, н. у 1900 г., загінуў у 1942 г. у месцах зняволення (Комі АССР).

ВЁСКА ДУБРОВА

АЛЬХІМОВІЧ Віктар Францавіч, н. у 1913 г., загінуў у месцах зняволення.

ЖУК Уладзімір Максімавіч, н. у 1873 г.

ЗБОРЫН Франц Карлавіч, н. у 1908 г., расстраляны 10.11.1937 г.

МІХНЕВІЧ Рыгор Сямёнавіч, н. у 1884 г., расстраляны 11.10.1938 г.

ТАРАСЕВІЧ Сямён Аляксандравіч, н. у 1885 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ВЁСКА ЗАЛЕССЕ

АСТРЭЙКА Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1875 г., загінуў у месцах зняволення.

БАРАНОЎСКІ Лявон Канстанцінавіч, н. у 1904 г., загінуў у месцах зняволення.

БАРАНОЎСКІ Севасцяян Канстанцінавіч, н. у 1883 г., расстраляны 16.2.1938 г.

БЕЛЬСКІ Анісім Пятровіч, н. у 1903 г., расстраляны 14.4.1933 г.

БЕЛЬСКІ Віктар Міхайлавіч, н. у 1913 г., расстраляны 16.2.1938 г.

БЕЛЬСКІ Павел Іванавіч, н. у 1914 г., расстраляны 27.4.1938 г.

БЕЛЬСКІ Пракоп Пятровіч, н. у 1899 г., расстраляны 27.4.1938 г.

БЕЛЬСКІ Сцяпан Іванавіч, н. у 1902 г., расстраляны 16.2.1938 г.

БЕЛЬСКІ Уладзімір Пятровіч, н. у 1901 г., расстраляны 16.2.1938 г.

БЕЛЬСКІ Юльян Міхайлавіч, н. у 1903 г.

БЕНЦ Фёдар Міхайлавіч, н. у 1893 г., загінуў у месцах зняволення.

ВЯРЦІНСКІ Леанід Генрыхавіч, н. у 1914 г., загінуў у месцах зняволення.

ВЯРЦІНСКІ Юльян Генрыхавіч, н. у 1918 г., загінуў у месцах зняволення.

ГАНУСЕВІЧ Іван Рыгоровіч, н. у 1887 г., расстраляны 11.10.1938 г.

КРАСОЎСКІ Казімір Людвігавіч, н. у 1909 г., расстраляны 16.2.1938 г.

КУНЦЭВІЧ Антон Іванавіч, н. у 1907 г., расстраляны 24.8.1937 г.

МАРГУН Барыс Нічышаравіч, н. у 1879 г., расстраляны ў сакавіку 1930 г.

МАРГУН Пелагея Іванаўна, н. у 1881 г., загінула ў месцах зняволення (Комі АССР).

РАГАЛЕВІЧ Альбін Браніслававіч, н. у 1903 г., расстраляны 20.10.1938 г.

РАГАЛЕВІЧ Антон Браніслававіч, н. у 1902 г., расстраляны 27.4.1938 г.

РЫБАК Пётр Сямёнавіч, н. у 1895 г., расстраляны 11.3.1938 г.

СКОРЫ Рыгор Іванавіч, н. у 1910 г., расстраляны 29.12.1937 г.

УРБАНЧЫК Пётр Антонавіч, н. у 1909 г., расстраляны 16.2.1938 г.

УРБАНЧЫК Станіслаў Антонавіч, н. у 1917 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ВЁСКА ЧАЛЮШЧАВІЧЫ

ВАЛАТАЎСКАЯ Домна Васільеўна, н. у 1878 г., расстраляна 2.10.1937 г.

ГАПОНЧЫК Васіль Аляксандравіч, н. у 1874 г., расстраляны 7.4.1933 г.

ЖУКОЎСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1900 г., расстраляны 26.3.1933 г.

КАРОТКІ Андрэй Іванавіч, н. у 1905 г., загінуў у месцах зняволення.

КУРАТНІК Дзям'ян Мікалаевіч, н. у 1908 г., расстраляны 16.2.1938 г.

МАЗАЙ Іосіф Антонавіч, н. у 1864 г., расстраляны 24.8.1937 г.

МАРЦІНКЕВІЧ Аўгусцін Мікалаевіч, н. у 1901 г., расстраляны 7.4.1933 г.

МІРАНОВІЧ Барыс Еўдакімавіч, н. у 1897 г., расстраляны 29.12.1937 г.

СІТКО Іосіф Вікенцьевіч, н. у 1897 г., расстраляны 29.12.1937 г.

СТАРАКАТЛІЦКІ Іван Уладзіміравіч, н. у 1889 г., расстраляны 7.4.1933 г.

СУРЖАНКА Абрам Яфімавіч, н. у 1869 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ХАНЦЭЎСКІ Цярэнцій Андрэевіч, н. у 1897 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ЧАУС Міхаіл Данілавіч, н. у 1883 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ЧАУС Баляслаў Якаўлевіч, н. у 1905 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ШПАЛАК Іван Іосіфавіч, н. у 1905 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ВЁСКА ЧЫРВОНАЯ ГОРКА

БАР'ЯШ Емяльян Іванавіч, н. у 1898 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ДРАБІК Іосіф Станіслававіч, н. у 1903 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ДРАБІК Сцяпан Станіслававіч, н. у 1914 г., расстраляны 28.1.1938 г.

КАВАЛЬЧУК Адам Іванавіч, н. у 1909 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ЛЕБЯДЗЕЎСКІ Трафім Рыгоровіч, н. у 1904 г., расстраляны 28.1.1938 г.

МІХНАВЕЦ Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1911 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ТЫЧЫНА Іосіф Іванавіч, н. у 1901 г., расстраляны 27.9.1937 г.

У царкве, у турме...

...Прыйшла бяда і ў дом Невяркевічаў. Забралі двух братоў, Баляслава і Антона. Прыпомнілі ім старэйшага, Станіслава, які з 1920 года жыў у Польшчы. Баляслава і Антона аб'явілі ворагамі народа і агентамі дэфензівы. А Станіслава ўжо 17 гадоў ніхто ў вочы не бачыў, ніякіх вестак не было ад яго. Антону яшчэ і шкодніцтва прыпісалі — тады, як на грэх, на канюшні, дзе ён працаваў, ад менінгіту здохла некалькі коней. Прасілі прыслаць з раёна ветэрынара, так і не дапрасіліся. Так і прапалі браты без вестак з таго часу, як забраў іх Мінаеў. Невядома, дзе галаву склалі.

Самага меншага з братоў, Валодзю, які нарадзіўся ў 1917 г., актыўнага камсамольца — як ён радаваўся, калі незадоўга перад гэтым прынялі ў ЛКСМ! — выключылі з камсамола; звольнілі з работы. Тры дні пасля таго памятнага сходу Валодзя бязвылазна сядзеў дома. Маці ўспакойвала, судышала яго. Па старэйшых сынах яна плакала і ўбівалася, як па нябожчыках. Бацька пацямянеў і высах, як цень хадзіў на хаце... Праўду гавораць — бяда адна не ходзіць. Праз тыдзень пасля арышту Баляслава і Антона некай раніцай перад хатай Невяркевічаў спынілася машына. Маці як выглянула ў акно, так і зайшлася крыкам: з машыны, пацягваючыся, выйшаў Мінаеў і ўладарна накіраваўся да дзвярэй. Хромавыя боты паблісквалі на сонцы... Халодным слізгаючым поглядам Мінаеў абвёў усіх у хаце, затым уставіўся на Валодзю і насмешліва працадзіў: «Ну што, камсамolec... Збірайся! Пойдзеш услед за сваімі братамі». Потым прайшоў у пакой, нажом пачаў успорваць падушкі і матрасы. Рабіў усё некай неахвотна, абы як, быццам ведаў, што нічога не знойдзе — дзеля інструкцыі. Выкінуў усё на падлогу з шафы, дзе маці захоўвала чыстую бялізну, палатно. Плачучы і галосючы, яна збірала Валодзю сякую-такую ежу на дарогу — хлеба з са-

лам, некалькі салёных агуркоў, кавалак мыла, змену бялізны. На развітанне, калі Мінаеў выводзіў Валодзю з хаты, толькі і паспела перахрысціць дрыжачай рукой найменшага сына. І ўпала без сіл на падлогу. Тыдзень не ўставала, думалі, памрэ, але выжыла.

Не спатрэбіліся сабраныя маці рэчы. У Петрыкаўскім райадзеле, куды Мінаеў прывёз хлопца, мяшок выкінулі. У Валодзі забралі папругу, зрэзалі ўсе гузікі. Ды ў Петрыкаве доўга не трымалі, усяго адну ноч, назаўтра ўпхнулі ў «чорны воран» і адвезлі ў Мазыр.

Машына спынілася каля царквы. Тут Валодзя не раз быў у дзяцінстве. Цяпер мазырская царква зусім не нагадвала тую, якую ён памятаў. Сцены ў брудных пацёках, тынкоўка ў многіх месцах абвалілася, тырчыць чырвоная цэгла. З усіх бакоў — калючы дрот у два чалавечыя росты, уздоўж узад-уперад ходзіць вартавы. На зямлі валяецца крыж, што некалі ўзвышаўся на царкоўным купале... Валодзю ўпхнулі ў камеру і зачынілі жалезныя дзверы. Заскрыгатала цяжкая засаўка. Спачатку, пакуль вочы не асвоіліся ў цемры, ён не мог арыентавацца. Толькі нейкія злавесныя цені, якія ледзь варушыліся... Камера была крокаў пяць у даўжыню і крыху больш уперак, уся набітая людзьмі. Цені на сценах — гэта людзі, іх было тут чалавек пяцьдзесят, а можа і болей...

...«Хлопец, ты адкуль будзеш?» — спытаў дзядзька са скуластым знямоглым тварам. Валодзя адказаў. У камеры аказалася трое мужыкоў з суседняй вёскі, яны добра ведалі Валодзевага бацьку. Размаўлялі ў камеры шэптам. Ледзь скажаш гучней слова, вартавыя стралялі на гук. Яны стаялі на вышках па вуглах царквы. Зверху ўсё добра праглядвалася, хоць вокны былі забіты дошкамі і дзённае святло ледзь прабівалася. У тую ноч Валодзя не змог заснуць. Ляжаў, звярнуўшыся ў вузельчык, каля сцяны.

Жудаснай была тая першая ноч у няволі. А раніцай зноў заскрыгатала засаўка. У камеру ўвайшлі двое ў арыштанцкай вопратцы, але добрай і чыстай, паголенья, з адкормленымі тварамі. Гэта былі, як потым даведаўся Валодзя, крымінальнікі — адносіны да іх былі зусім не такія, як да палітычных. Ззаду каля дзвярэй стаяў канваір. Крымінальнікі вынеслі парашу, потым промень ліхтара вартавога спыніўся ў адным вуглу, дзе чамусьці нікога не было, толькі цямнела нерухома фігура на бруднай перацёртай саломе. Там ляжаў нябожчык, мужык гадоў 45—50. Валодзя здагадаўся, што гэта быў той няшчасны, што ўсю ноч стагнаў. Мерцвякоў выносілі з камеры кожную раніцу, іншы раз некалькі, і кожны думаў, што такое ў любы момант можа здарыцца і з ім, і кожны прымаў гэта як непазбежнае. Людзі гублялі розум, іх адольвалі хваробы, вошы, не спыняліся жорсткія пабоі і зневажанні — усе яны былі па-за межамі гэтага свету.

Увесь дзень Валодзя сядзеў у здранцвенні, чакаючы вызаву на допыт. Але яго ніхто не турбаваў. Дзверы камеры яшчэ адчыняліся двойчы — прыносілі ежу. Пайкі раздавалі тым ж крымінальнікі — раніцай луста хлеба грамаў трыста і кубак крыху падсалоджанай вады, у абед разлівалі ў гліняныя міскі баланду — шэрую вадкасць з пахам бульбы і рыбы. Кожны дзень адно і тое ж. Хлеб Валодзю навучылі есці разважліва, з розумам: раніцай крыху, у абед з баландой і рэштку — на вечар. Быццам тры разы ў дзень еў, але ногі і твар пухлі з голаду.

Не вызвалі Валодзю і на другі дзень, і на трэці. Так прайшоў тыдзень, мінуў другі, пачаўся трэці... Хлопец ужо пачаў прывыкаць, быццам супакоіўся. Калі б не бачыў кожны дзень, як у камеру прыносілі і кідалі на падлогу збітых да паўсмерці, акрываўленых, без прытомнасці людзей... А ў канцы трэцяга тыдня на парозе з'явіўся ахоўнік: «Невяркевіч ёсць?» Ва-

лодзю нібы ўдарыла электрычным токам. «Ёсць», — хрыпла адказаў ён. «Ідзі за мной». Па змрочным праходзе сярод царквы, засышаным пілавіннем, Валодзя пайшоў у прыбудову з тыльнага боку будынка. Ахоўнік упіхнуў туды Валодзю. Балюча ўдарыла па вачах сонечнае святло. Валодзя заплішчыў іх, а калі адкрыў, убачыў чалавека сярэдніх гадоў у форме НКУС. У пятліцах шпалы — маёр, чын немалы. Рэдкія валасы зачэсаны з бакоў на сярэдзіну, на патыліцы лысіна велічыней з кулак. Стол быў завалены папкамі са справамі, адна з іх, раскрытая, ляжала перад афіцэрам. Маёр паглядзеў на Валодзю і хмура сказаў: «Маё прозвішча Раговін. Буду весці следства па вашай справе». На словы «вашай» пакрывіўся: сапляк, а трэба звяртацца на «вы». Раговін паведаміў сутнасць справы: шпіянаж на карысць польскай контрразведкі. «У нас ёсць усе доказы вашай прыналежнасці да шпіёнскага падполля ў Петрыкаўскім раёне». З зачытаных Раговіным матэрыялаў вынікала, што Валодзя, будучы сакратаром камсамольскай арганізацыі, вёў контррэвалюцыйную прапаганду сярод камсамольцаў, выступаў з падбухторванямі супраць саветскай улады. Фармуліроўкі абвінавачванняў былі нейкімі закругленымі, быццам узятыя з падручніка... «У нас ёсць паказанні сведкаў — вашых аднавяскоўцаў, якія выкрываюць вашу злачынную дзейнасць. Так што лепш адразу прызнацца»...

Валодзя спачатку сумеўся, думкі карагодам круціліся ў галаве. «Што ён пляце?.. Які шпіянаж?» Сабраўся з духам і пачаў гаварыць. Ніякай злачыннай дзейнасцю ён не займаўся, ніякі ён не шпіён... Яму здавалася, што ён зможа пераканаць маёра Раговіна, даказаць сваю невінаватасць, адкрыць яму вочы на страшную памылку... Раговін слухаў моўчкі, уставіўшыся немігаючымі вачыма на Валодзю. Затым на твары з'явіўся выраз агіды, халодныя звераватыя вочы наліліся крывёю. Крык Раговіна абарваў Валодзю на паў-

слове: «Шчанюк, шпіён, задумаў выкруціцца? Не выйдзе! Не на таго напаў, польскі гадаванец. Так проста адсюль не выйдзеш! Апошні раз пытаю — падпішаш?» Валодзя маўчаў: «Што ж, даю табе дзень на роздум. Не надумаш, крыўдзіся на сябе. Па-другому гаварыць будзем». Валодзю павялі назад ў камеру.

На допыт вызвалі ноччу. На стале гарэла яркая лампа, за вокнамі стаяла цемра. Раговін, як і ў першы раз, сядзеў за сталом, перад ім ляжала тая ж папка. Ён адразу спытаў: «Ну што, надумаў?» «Я не шпіён», — цвёрда адказаў ён. Раптам следчы выхапіў наган і навеў яго на здранцвеўшага хлопца. «Станавіся тварам да сцяны! Лічу да трох, калі не прызнаешся, я цябе, шпіёнскага вылюдка, сваёй уладай рашу!». Апошнія словы ён злосна прашпыеў. «Раз — два». Валодзя ўвесь сціснуўся ў камяк. «Тры» — і адразу грывнуў стрэл. Валодзя ўздрыгнуў... І застаўся на нагах. «Шкада, не пацэліў, — прамармытаў Раговін. — Падпішаш?» Валодзя маўчаў. Галава была цяжкай, кроў шумна біла ў скроні. «Так? Ну, глядзі, на гэты раз я не прамахнуся, прыстрэлю, як апошня сволач. Станавіся да сцяны!». І зноў адлік, і зноў стрэл... Так страляў Раговін разоў пяць, надрыўна крычаў і размахваў перад тварам хлапца наганам. Нарэшце кінуў яго на стол і злосна прагаварыў: «Не, гад, лёгкая смерцю ты ў мяне не памрэш. Я прымушу цябе гаварыць».

Валасы на галаве Раговіна ўзмакрэлі і зліпліся, ён скомканай шэрай хусцінкай раз-пораз выпіраў лысіну. Потым падышоў да дзвярэй, прыдчыніў іх і паклікаў некага. У пакой зайшоў ахоўнік, дужы, каржакаваты, у новенькіх бліскучых ботах. «Апошні раз пытаю — падпішаш?» — скрозь зубы працадзіў Раговін, звяртаючыся да Валодзі. Той маўчаў. Абыякаваць, невыносная стома наваліліся на яго. Толькі заўважыў, што ахоўнік замахнуўся... Моцны ўдар у твар збіў з ног.

Апрытомнеў у тым самым пакоі для допытаў. Ён ляжаў на падлозе, святло лямпачкі на столі біла ў вочы. Першае, што адчуў, — холад, увесь мокры ён ляжаў проста ў лужыне вады. Значыць, яго адлівалі... Побач з тварам — тая ж боты, крыху далей — прымятае вядро. Ножкі стала Раговіна... «Ну што, адышоў? Уставай, хоціць прыдурвацца». Голас Раговіна гучаў нібы здалёку, Валодзя чуў яго быццам праз вату ў вушах. Паспрабаваў устаць, але цела не слухалася, было нібы драўляным. Упаў зноў на падлогу, потым, сабраўшы ўсе сілы, устаў.

Як дайшоў да камеры, не памятаў. Ахоўнік расчыніў дзверы і моцна штурхнуў у спіну. Валодзя паляцеў наперад, але нечыя рукі падхапілі яго, не далі ўпасці. Наступіла забыццё. Потым ён даведаўся, што допыт цягнуўся на працягу трох сутак, і таварышы па няшчасці ў камеры лічылі, што ён ужо не вернецца. Аднаго з землякоў ужо не было, ён памёр ад зверскіх набояў следчымі. А на трэці дзень пад вечар Валодзю зноў выклікалі на допыт. Зноў усе паўтаралася — яго білі пазверску, як жывёліну, — кулакамі, потым нагамі, ляжачага без пачуццяў на падлозе. Не раз хлопец траціў прытомнасць, яго адлівалі вадой і зноў білі. Валодзя адчуваў, як шчымлівым болям запалюўся мозг, але пакуль знаходзіў сілы адказваць Раговіну: «Не»... Але сілы былі вельмі няроўныя. Пасля чацвёртага допыту яго волакам прыцягнулі ў камеру. Валодзя глуха стагнаў. Аднакамернікі перанеслі яго на руках у свабодны кут, паклалі на салому. Нехта заплакаў: «Што зрабілі з хлопцам... Нелюдзі, заб'юць жа насмерць!» Яму далі вады, а потым усе дружна пачалі ўгаворваць: «...прызнавайся, падпішы, так хоць якая надзея ёсць выжыць, інакш — закатуюць насмерць». Невыносна балела кожная костачка, кожны нерв. І на наступным допыце ён усе падпісаў...

А. І. Майсея